

วารสาร

บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2560) Vol. 2 No. 1 (January - June 2017)

ISSN: 2651-1266 (Print) ISSN: 2697-5998 (Online)

ปีที่ 2
ฉบับที่ 1

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN 2651-1266

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560)

Vol. 2 No. 1 (January-June 2017)

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตรายการวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ในมิติด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสหวิทยาการ 2) เพื่อเป็นเวที แลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจน การบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการ การเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของ คณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับ บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับ ของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียน บทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการ อ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิต แสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ วารสาร บัณฑิตแสงโคมคำ

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา 56000

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดีศักดิ์, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการนิสิต
พระราชปรีดี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	วิทยาเขตพะเยา
พระราชปรีดีคุณิ, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย
	พุทธศาสตร์
พระมหาสมบุญ ณ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัย
	พุทธศาสตร์นานาชาติ
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์
	วิทยาเขตพะเยา
พระครูธรรมธรรณบุญเที่ยง พุทธสาวิโก	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร
	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสุติศักดิ์ อภินโนโท	ผู้อำนวยการส่วนงาน
	วางแผนและส่งเสริม
	การวิจัย
ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงชัย	อธิการบดีมหาวิทยาลัย
	นเรศวร
รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการทั่วไป
รศ.ดร. ประพันธ์ ศุภสร	ผู้อำนวยการหลักสูตร
	พุทธศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา

©หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระมหาสุรชัย ขยาภิวัตโน, ดร. วิทยาเขตพะเยา

©ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editors)

พระมหาศิวกร ปณฺณาวชิโร วิทยาเขตพะเยา

พระมหาภัทรวัฒน์ มหาคณธี วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย
พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธินามเมธี, ผศ.ดร.	วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. สหทัยา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย
พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย
รศ.ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ.ดร. ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร. กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย
อ.ดร. สมศรี สังจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนี พะเยา
อ.ดร. ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงค์	มหาวิทยาลัยสงขล านครินทร์วิทยาเขต ปัตตานี
อ.ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนีพะเยา
อ.ดร. ภรณ์ แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©เลขานุการกองบรรณาธิการ (Secretary of Editorial Board)

ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
--------------------------	---------------

©ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ (Assistant Secretaries of Editorial Board)

ผศ.ดร. ชูชาติ สุทธะ	วิทยาเขตพะเยา
อ. นภาพร หงษ์ทอง	วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระปลัดพงษ์ศิริ พุทธิวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติยาโน
นางสาววิรัชพัชร ปันสยาปาริฉัตร

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระปลัดพงษ์ศิริ พุทธิวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติยาโน
นางสาววิรัชพัชร ปันสยาปาริฉัตร

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คณอง ไขทา
พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
นายวัชร บัญพลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฏ์ ปิยสีโล
นายคมจักร ศรีวิราช
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

©พิมพ์ (Printing)

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระชนานันท์มณี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ
พระครูศรีวรพินิจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
พระมหาอานนท์ อานนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
พระปลัดกันทวิ จานุดตโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร. วันชัย พลเมืองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สารบรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จักรแก้ว นามเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
อาจารย์พิงพร ศรีแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร. เอกฉัตร จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษิตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร. ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิวัฒน์ แสงแก้ว	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิญวัฒน์ โพธิ์सान	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
อาจารย์ ดร. ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
อาจารย์ ดร. สิงห์คำ รักป่า	มหาวิทยาลัยพะเยา

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำฉบับนี้ ตีพิมพ์บทความทั้งหมด 8 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย (Research Articles) 5 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Articles) 3 บทความ บทความวิจัย มีดังนี้ 1) การอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายในพิพิธภัณฑสถานเวียงพายว (วัดลี) โดย พระวิมลญาณมณี (บุญชื่น จิตฺตมโม) บทความนี้เพื่อศึกษาพุทธประติมากรรมหินทราย ซึ่งเป็นศิลปะขอมที่แพร่มาถึงช่วงศิลปะสกุลพะเยา รวมถึงแนวคิดการจัดตั้งและการอนุรักษ์พิพิธภัณฑสถานเวียงพายว (วัดลี) อย่างเป็นหมวดหมู่กฎวิธี ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (ฉบับแก้ไข)

2) ผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ โดย อัสฎากรณ์ ฉัตรนันท์ เป็น การศึกษาคติความเชื่อเรื่องผ้าทอของชาวไทลื้อเชียงคำ ซึ่งได้นำมาใช้ในพระพุทธศาสนา อันมีแนวคิดมาจากการใช้ผ้าทอที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ผ้าใช้นุ่งห่ม ผ้าบริวาร ผ้าใช้เป็นเครื่องสักการะ และเป็น ความเชื่อเนื่องด้วยการให้ทาน การอุทิศบุญกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับซึ่งยังมีอิทธิพลต่อชาวไทลื้อเชียงคำ トラบเท่าปัจจุบัน

3) ประเพณีปอยล้อของพระครูการุณยธรรมนิवास (หลวงปู่หลวง กตปุญโญ) โดย พระมหาวิริช นาคธรรมโม (คำสอนพันธ์) วัดสุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดพิธีศพในพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์คุณค่าประเพณีปอยล้อของพระครูการุณยธรรมนิवास โดยศึกษาพิธีศพทั้งในสมัยพุทธกาล และสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้เห็นแนวคิดการจัดพิธีที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะพิธีงานศพของพระสงฆ์ผู้เป็น พระมหาเถระหรืองานปลงพระศพของเจ้านายชั้นสูงในล้านนา มีการสร้างปราสาทศพบนหลังนกหัสดีลิงค์ อันก่อให้เกิดคุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชนในการจัดพิธีและการอนุรักษ์พิธีกรรมให้คู่ชาวล้านนาสืบไป

4) กระบวนการสร้างและการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร) โดย ชัยวัฒน์ จันธิมา พระครูศรีวรพินิจ และสหทัยา วิเศษ อันเป็น การศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น กระบวนการสร้างและการพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา รวมทั้ง กระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร) สู่ สาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นผลงานการปริวรรต การประพันธ์อันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระพุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนานท้องถิ่น เป็นต้น บางส่วนจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ บางส่วน จัดตั้งหอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ เพื่อเป็นสถานที่แสดงวัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและสอดแทรกธรรมให้สังคมได้เรียนรู้ต่อไป

5) ประเพณีจุลกฐินของชาวพุทธล้านนาในวัดอนาลโยทิพยาราม โดย พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิสิษฐ์ เมตตจิตโต) อันเป็นการศึกษาจุลกฐินในคัมภีร์พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมล้านนา และ วิเคราะห์จุลกฐินวัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา โดยเฉพาะจุลกฐินที่มีในภาคเหนือและอีสาน เท่านั้น ในจังหวัดพะเยาได้จัดทุกปีที่วัดอนาลโยทิพยาราม โดยมีพิธีปลุกฝ้ายในวันวิสาขบูชา พิธีรดน้ำ คูแลฝ้ายในวันเข้าพรรษาและพิธีจุลกฐินใหญ่ในช่วงวันออกพรรษา เพื่อสร้างความสามัคคี เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนแก่ชาวบ้านเป็นอย่างดี

บทความวิชาการ 3 บทความ ประกอบด้วย 1) **บุคลิกภาพของครูและลักษณะการสอนที่ดี** โดย จักรแก้ว นามเมือง เป็นบทความที่เน้นบุคลิกภาพและลักษณะการสอนของครู ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ลักษณะการสอนที่ดีแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะด้านการเตรียมตัวสอนที่ต้องรู้จักวิเคราะห์หลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมสภาพแวดล้อมในห้องเรียน เป็นต้น และลักษณะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนที่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7

2) **คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองในสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน** โดย คนอง ว่างฝายแก้ว เป็นบทความที่กล่าวถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง โดยนำทฤษฎีจริยธรรม 3 ชั้นของเพียเจต์ และจริยธรรม 6 ชั้นของโคลเบิร์กมาอธิบาย นอกจากนี้ ยังยกหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธมาอธิบาย โดยเฉพาะเรื่องการประพฤติเป็นธรรมและประพฤติตามธรรม อันเป็นตัวแทนของคุณธรรมและจริยธรรมทางตะวันออกที่ว่าด้วยหลักการทางศาสนา ซึ่งได้หลอมรวมเป็นหลักธรรมาภิบาลสำหรับนักการเมืองปัจจุบัน

3) **พระสงฆ์กับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือทำลายความเป็นกลาง** โดย ชูชาติ สุทธะ บทความนี้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของพระสงฆ์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการเลือกและห้ามไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่จากพระธรรมวินัย พระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า พอสรุปหลักการทางการเมืองของพระสงฆ์ได้ว่า พระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองตามที่พระธรรมวินัยไม่ได้ห้ามไว้ แต่ต้องไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์ การแสดงออกควรอยู่ภายใต้ขอบเขตของพระธรรมวินัยและยึดหลักการทำเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์การประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด ต้องดำรงตนเป็นกลาง ยึดความถูกต้องดีงาม ขณะเดียวกันพระสงฆ์ต้องบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมด้วย

จากบทความที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า เนื้อหามีความหลากหลายและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะประกอบด้วยโบราณสถานอันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมการใช้สอย ประเพณีความเชื่อดั้งเดิม การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น สังคมกรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น หลักจริยธรรมทางการเมืองตะวันตก และแนวคิดทางการเมืองทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ในนามกองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาขอบคุณในการเสียสละเวลา พุ่มเทแรงกายแรงใจของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกทุกท่าน รวมทั้งผู้เขียนบทความที่ส่งบทความเข้าร่วมตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากบทความเหล่านี้ไม่มากนักน้อย

พระครูวรวรรณวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย (Research Articles)

- การอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายในพิพิธภัณฑ์เวียงพายว (วัดลี) 1
Preservation of Buddhist Sandstone Sculpture in Wiangphayao Museum (Wat Lee)
พระวิมลญาณมุนี (บุญชื่น จิตธมโม)
Phrawimonyanamuni (Boonchuen Thitadhammo)
- ผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ 11
The Chiangkham Tai-lue's Textiles Used in Buddhism
อัษฎากรณ์ ฉัตรนันท์
Adsadakorn Chadtranan
- ประเพณีปอยล้อของพระครูการุณยธรรมนิवास (หลวงปู่หลวง กตปุณโญ) 21
Poi-law Tradition of Phrakrugarunyathammaniwas (Laungpu Laung Katapunno)
พระมหาวีรชน อคคธมโม (คำสอนพันธ์)
Phramaha Veerachone Akkadhammo (Khomsonphan)
- กระบวนการสร้างและการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของ
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปณฺญมหาเถร) 33
The Process of Phayao Local Knowledge Creation and Communication of
Phra Upaligunupamacarn (Poang Dhammapanya Thera)
ชัยวัฒน์ จันธิมา, พระครูศรีวรพินิจ, สหทัยา วิเศษ
Chaiwat Chantima, Phrakrusriworapinij, Sahathaya Wises
- ประเพณีจุลกฐินของชาวพุทธล้านนาในวัดอนาลโยทิพยาราม 47
Culakathina Ceremony of Lanna Buddhists at Analayotippayaram Monastery
พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิศิษฐ์ เมตตจิตโต)
Phraphodhirangsi Vi. (Pisit Mettajitto)

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- บุคลิกภาพของครูและลักษณะการสอนที่ดี 57
 Teacher Personality and Good Teaching Characteristics
 จักรแก้ว นามเมือง
 Chakkaew Nammuang

- คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองในสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน 67
 Morality and Ethics of Politicians in the Current Political Situation
 คนอง วังฝายแก้ว
 Kanong Wangfaikaew

- พระสงฆ์กับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือทำลายความเป็นกลาง 81
 Monks and Promoting Democracy or Destroying Neutrality
 ชูชาติ สุทธะ
 Chuchat Sutta

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (11)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (12)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)

การอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายใน
พิพิธภัณฑ์เวียงพายาว (วัดลี)
Preservation of Buddhist Sandstone Sculpture in
Wiangphayao Museum (Wat Lee)

พระวิมลญาณมุนี (บุญชื่น ฐิตธมโม)
Phrawimonyanamuni (Boonchuen Thitadhammo)

วัดลี อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
Wat Lee, Phayao Province

Corresponding Author, E-mail: wimonboon9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและประเภทของพุทธประติมากรรมหินทราย รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพายาว (วัดลี) และกระบวนการอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายของพิพิธภัณฑ์เวียงพายาว งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารด้วยการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ รายงาน การวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านพุทธศิลป์ นักโบราณคดี และปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแกะสลักหินทราย

ผลการวิจัยพบว่า ช่างอินเตียได้มีอิทธิพลต่อศิลปะขอม จากนั้นได้แพร่มาถึงช่างศิลป์สกุลช่างพะเยา โดยมีประเภทของพุทธประติมากรรมต่าง ๆ เช่น การแกะสลักโดยใช้วัสดุหินทราย ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความคงทนแข็งแรงอย่างมาก สำหรับการการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพายาว ได้ริเริ่มโดยพระวิมลญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดลี ซึ่งเก็บรวบรวมพุทธประติมากรรมหินทรายไว้ในวัด ต่อมาได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น ส่วนกระบวนการอนุรักษ์ได้มีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ รักษาอย่างถูกวิธีตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (ฉบับแก้ไข) แต่ระเบียบการบางอย่างก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากร อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้บริหารจัดการโดยให้

ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการดูแลรักษา มีการอบรมให้ชาวบ้านวัดลีได้เป็นมัคคุเทศก์ อันแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัดของสังคมไทยที่เกื้อกูลส่งเสริมกัน และเป็นพลังชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์พุทธศิลป์ปะหินทรายของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัย อันก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลต่อผู้ที่สนใจเรียนรู้ภูมิปัญญาของบรรพชนในอดีต

คำสำคัญ: พุทธประติมากรรม; ประติมากรรมหินทราย; พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัย

Abstract

The objectives of this research article are to study as follows: 1) the history and the types of Buddhist sandstone sculpture; 2) the concept of establishing Wiangphayao museum (Wat Lee); and 3) the process of preservation of the Buddhist sandstone sculpture. This is a documentary research by collecting data from texts, articles, research reports, and dissertations. It is also a qualitative research by collecting data from interviewing the Buddhist art scholars, archaeologists, and local sages who know and have experiences to sculpt the sandstone.

The results are that the influence of Indian craftsmen had spread to Khmers then had propagated to Phayao craftsmen. It has many types of Buddhist sculptures, such as sandstone sculptures which are durable materials. For the Wiangphayao museum, it was first established by Venerable Phrawimonyanamuni, abbot of Wat Lee who collected the Buddhist sculptures in his own monastery. The process of preservation was managed properly. The Buddhist sculptures were maintained according to Archaeological Site, Antique, and Artifact Act 2504 (B.E.) (Revised). But some processes of preservation could not be performed due to limited budget and skilled personnel.

However, the museum is managed by villagers as the committee to preserve the ancient artworks. It also has guide training course for Wat Lee devotees. This is the relationship between community and monastery in Thai society which supports each other and drives the power of community to maintain the Buddhist sandstone sculptures in

museum. In addition, it benefits people who are interested to learn local wisdom of the ancestor.

Keywords: Buddhist Sculpture; Sandstone Sculpture; Wiangphayao Museum

บทนำ

การสร้างประติมากรรมหินทรายจากภูมิปัญญาของช่างพะเยาทำให้เกิดสกุลช่างพะเยาที่มีลักษณะความโดดเด่นในด้านศิลปโบราณวัตถุ เช่น พุทธประติมากรรมหินทรายที่มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 เนื่องจากเวียงพายวเป็นแหล่งหินทราย ประกอบกับการใช้หินทรายแกะเป็นพุทธประติมากรรม จึงแสดงถึงความรู้ทศอย่างแรงกล้าของช่างและผู้สร้างถวายเป็นสมัยนั้นเป็นอย่างดี

พุทธประติมากรรมหินทรายเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า จึงควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชนรุ่นก่อนที่ได้สร้างประติมากรรมเอาไว้ ซึ่งการอนุรักษ์ในขั้นแรก ก็คือการเก็บสะสมโบราณวัตถุรวมถึงพุทธประติมากรรมหินทราย ที่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายระดับหนึ่งเพื่อไม่ได้ถูกทิ้งและถูกขโมยไป โดยเฉพาะทางวัดลีเมื่อได้รับการสนับสนุนงบประมาณในส่วนภาคเอกชนและรัฐบาล ได้มีการจัดเก็บอย่างเป็นหมวดหมู่ รักษาอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการ นอกจากนั้น ยังได้จัดให้มีการ

แสดงนิทรรศการเพื่อให้มีการศึกษาเรียนรู้แก่ผู้สนใจ และมีการอบรมให้ชาวบ้านวัดลีได้เป็นมัคคุเทศก์และให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการดูแลรักษาพิพิธภัณฑสถานเวียงพายว (วัดลี) ดังนั้น พิพิธภัณฑสถานเวียงพายว (วัดลี) จึงเป็นสถานเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยาและของประเทศอันเกิดจากจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมของชุมชนในพื้นที่นั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างบ้านกับวัดในสังคมไทยว่า มีการเกื้อกูลส่งเสริมกันและกันตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้น พลังชุมชนที่ร่วมกันก่อตั้งและอนุรักษ์พุทธศิลปะหินทรายของพิพิธภัณฑสถานเวียงพายว (วัดลี) ก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลต่อผู้สนใจที่ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของบรรพชนในอดีตของเมืองพะเยา

หากย้อนไปในอดีต จะเห็นว่าเมืองพะเยาเป็นเมืองเก่าแก่เป็นที่รู้จักในนามอาณาจักรภูเกียมายว มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 โดยขุนจอมธรรมซึ่งสืบ

เชื้อสายมาจากราชวงศ์ลวจักราชแห่งเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ซึ่งเป็นผู้สร้างเมืองพะเยาขึ้นและปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยการตั้งชื่อเมืองว่า ภูกามยาวหรือเวียงพยาว

คำว่า “เวียงพยาว” นั้น นักวิชาการสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นชื่อเมืองยุคแรก ๆ ของพะเยา คือ ตั้งแต่สมัยขุนจอมธรรมมาสร้างเมืองพะเยาจากการสำรวจแหล่งโบราณคดี และแหล่งที่เก็บรวบรวมพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างสกุลพะเยา พบว่ามี พระพุทธรูป หิน ทราย และประติมากรรมหินทรายของเมืองพะเยาอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่แล้วพระพุทธรูปจะอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม เช่น พระเศียร พระกรหัก นอกจากนี้ ยังได้พบสิ่งที่เป็นส่วนประกอบพระพุทธรูปอื่น ๆ เช่น บานพระพุทธรูป เครื่องประกอบสถาปัตยกรรมและโบราณวัตถุอื่น ๆ อันเป็นศิลปะสกุลช่างพะเยา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2532: 164-166) นอกจากนั้น ยังพบหลักศิลาจารึกอันเป็นหลักฐานที่สำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์มีจำนวนมากมายถึง 112 หลัก (พระครูปริยัติกิตติคุณ, 2546: 26) อาจกล่าวได้ว่า เมืองพะเยาได้พบหลักศิลาจารึกมากที่สุดในล้านนา (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2532: 118) การค้นพบหลักฐานศิลาจารึก

ดังกล่าวเหล่านี้ ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของประชาชนในแถบนี้ อย่างยาวนานอย่างเดียวเท่านั้น แต่การค้นพบวัตถุทางพระพุทธศาสนาที่แกะสลักด้วยหิน ทราย เช่น พระพุทธรูปบ้าง เครื่องสักการะที่ประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา และเครื่องใช้อื่น ๆ อีกมากมาย ก็แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของผู้คนในยุคนั้นเป็นอย่างดี

ประติมากรรมหินทรายศิลปะสกุลช่างพะเยา เป็นที่ยอมรับในแวดวงศิลปะและโบราณคดีว่ามีความโดดเด่นงดงาม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากแรงบันดาลใจทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทจากลังกา ภายหลังจากได้ผสมผสานกับศิลปะสุโขทัย ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลมากในสมัยพระยู่ทธิชัยธิระ ทำให้งานประติมากรรมหินทรายของพะเยามีความอ่อนช้อยงดงามยิ่งขึ้น (วัดลี, ม.ป.ป.)

ประติมากรรมหินทรายเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดเป็นพุทธศิลปะประจำถิ่นชื่อว่า ศิลปกรรมสกุลช่างพะเยา แม้ว่าอาณาจักรพะเยาจะล่มสลายไปหลังจากที่พม่าเข้ายึดครองอาณาจักรล้านนา ช่วงประมาณ พ.ศ. 2101 เป็นต้นมา พะเยากลายเป็นเมืองร้างช่วงยุคต้นรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2330 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด

ฟ้าจุฬาโลก ทำให้เมืองพะเยาได้ถูกทิ้งร้างนานเป็นเวลา 56 ปี แต่ประติมากรรมหินทรายสกุลช่างพะเยากียังคงหลงเหลือร่องรอยให้ได้ศึกษาสิ่งนี้นับว่าเป็นภูมิปัญญาของชาวพะเยาได้เล็งเห็นถึงความคงทนของวัสดุในการที่จะนำมาเป็นสื่อสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่คงทนอย่างเช่นหินทราย ซึ่งได้แตกกระจาย ชำรุดเสียหาย กระจายกระจายตามวัดร้างต่าง ๆ แม้ภายหลังเมืองพะเยาจะได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้กลับเป็นเมืองอีกครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก็ตามโบราณวัตถุโดยเฉพาะประติมากรรมหินทรายมีพระพุทธรูป เป็นต้น แม้จะมีผู้ที่มีความสนใจดูแล รวบรวมเก็บรักษา แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย และการบำรุงรักษาก็ไม่เป็นไปตามหลักวิชาการมีพระพุทธรูปบางส่วนที่ได้รับการบูรณะซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ โดยวิธีการพอกปูนทับองค์เดิม หรือมีการทาสีน้ำมันลงทับไปที่องค์พระพุทธรูปจนทำให้รูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าของพุทธประติมากรรมหินทรายสกุลช่างพะเยาเหล่านี้ จึงได้เก็บรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่สำคัญอันทรงคุณค่ายิ่งของชาติมาเก็บรักษาสำคัญยิ่งไปกว่านั้น เพื่อที่จะพัฒนาให้

เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนนอกระบบแก่นุชนรุ่นหลังต่อไป จึงได้สร้างอาคารพิพิธภัณฑ์เวียงพาว (วัดลี)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมา และ ประเภท ของ พุทธประติมากรรมหินทรายตลอดถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพาว (วัดลี) และกระบวนการอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายให้ทราบชัดเจนว่ามีความเป็นมา และมีขั้นตอนอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และ ประเภท ของ พุทธประติมากรรมหินทราย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพาว (วัดลี)
3. เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายของพิพิธภัณฑ์เวียงพาว (วัดลี)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย ผู้ วิ จ ย ได้ แ บ ง วิธิดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้ วิ จ ย

ศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของ พุทธประติมากรรมหินทราย แนวคิด การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ และกระบวนการ อนุรักษ์ประติมากรรมหินทรายสกุล ช่างพะเยา ที่เก็บรวบรวมไว้ใน พิพิธภัณฑ์เวียงพาว (วัดลี) จาก เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สาร นิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยเชิงคุณ ภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้เก็บ ข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ นักวิชาการด้านพุทธศิลป์ นักโบราณคดี และปราชญ์ท้องถิ่นที่มี ความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการ แกะสลักหินทราย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย ประวัติความเป็นมาและประเภทของพุทธ ประติมากรรมหินทราย พบว่า ได้มี วิวัฒนาการมาแต่ครั้งสมัยพระเจ้า อโศกมหาราช ได้สร้างสถูปสาญจี โดย ได้มีการนำเอาหินทรายมาแกะสลัก เป็นรูปสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา แม้ในเบื้องต้น ยังไม่มีการแกะสลักรูป เหมือนพระพุทธรูปเจ้าก็ตาม แต่รูป สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็น รูปแบบของงานศิลปะเฉพาะในยุคนี้ เช่น ต้นโพธิ์ แท่นบัลลังก์ รูปธรรมจักร และแม้แต่รูปกวางที่แวดล้อมด้วยพุทธ

สาวก ก็สื่อแสดงให้เห็นว่าถึงการสืบ ทอดศิลปะการแกะสลักดังกล่าว ว่า ได้รับการสืบทอดจากสกุลช่างศิลป์ใน ยุคสมัยนั้น มีอิทธิพลต่อการสร้าง ประติมากรรมในอินเดียในยุคต่อมา ตั้งแต่ยุคคันธาระ มถุรา ปาละ-เสนะ อมราวดีและโจฬะของอินเดีย วัสดุที่ ช่างศิลป์นำมาใช้ในการสร้างงานนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นหินทรายแทบทั้งสิ้น จนกระทั่งพระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าสู่ ดินแดนสุวรรณภูมิ ในพุทธศตวรรษที่ 3 ความรู้ในเชิงพุทธศิลป์ประเภทนี้ได้ เข้ามาด้วย เห็นได้จากศิลปะขอมเองได้ ใช้หินเป็นวัสดุในการสร้างเทวสถาน พระพุทธรูป เทวรูป และรูปประดับ อื่น ๆ สังเกตได้จากพุทธสถานและ เทวสถานในที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น พระปรางสามยอด เมืองลพบุรี และพระพุทธรูปสมัยทวารวดี ก็ใช้หิน ทรายเป็นวัสดุในการแกะสลัก เป็นสาย อารยธรรมของขอมในสมัยรุ่งเรือง ได้ ทิ้งร่องรอยไว้ ทำให้พุทธศิลป์ใน ประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมา เป็นลำดับ

รูป 1: พระพุทธรหินทรายที่ค้นพบ
ในจังหวัดพะเยา

กล่าวเฉพาะในแถบภาคเหนือ อาณาจักรภูมามยาวถือว่ามี การค้นพบ พุทธประติมากรรมหินทรายมากที่สุด จากการศึกษพบว่า อิทธิพลช่างของ อินเดียมีอิทธิพลที่ส่งผลต่อศิลปะขอม หรือเขมร และสืบทอดอิทธิพลต่อช่าง ศิลปสกุลช่างพะเยาด้วย ไม่ว่าจะเป็น เชิงช่างทางการแกะสลัก การใช้วัสดุ เช่น หินทราย เพื่อสร้างงานพุทธศิลป์ที่ สื่อสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและ งานสร้างสรรค์อื่น ๆ โดยเฉพาะงาน พุทธศิลปะประติมากรรมหินทราย ศิลปะสกุลช่างพะเยาที่ศิลปินแห่งเมือง พะเยาในอดีตได้พบแหล่งหินทราย ซึ่งเป็นวัสดุที่มีความคงทนแข็งแรงอย่าง มาก แต่ก็แข็งแรงและแตกหักง่าย ในบริเวณพื้นที่ขุดค้นได้ยืนยันหลักฐาน ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี เนื่องจากพุทธ ประติมากรรมเกือบร้อยละ 97 เปอร์เซนต์ที่ทำจากหินทรายเกิดการ

ชำรุดแตกหักไม่สมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังคงหลงเหลือร่องรอยให้ได้ศึกษา อยู่บ้าง

ผลการวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับการ จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเวียงพาว (วัดลี) พบว่า จุดเริ่มต้นมาจากพระวิมลญาณ มณี เจ้าอาวาสวัดลี เจ้าคณะอำเภอ เมืองพะเยาเป็นผู้ที่สนใจศึกษา ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาและได้เก็บ สะสมอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ ถูกทอดทิ้งตามวัดร้างต่าง ๆ ในเมืองมา เก็บรักษาไว้ที่วัดลีจนจำนวน โบราณวัตถุมีมากไม่พอกับสถานที่เก็บ รักษาเดิมจึงดำริที่จะขยายพื้นที่ เก็บให้เป็นสัดส่วน เพื่อจะได้พัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นของเมือง พะเยาอีกแห่งหนึ่งจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 ด้วยความร่วมมือจากภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนชาวชุมชนวัดลี พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จึงถือกำเนิดขึ้น

รูป 2: อาคารพิพิธภัณฑสถานเวียงพาว (วัดลี)

จุดประสงค์หลักในการก่อตั้ง เพื่อที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ของชาติ ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ถึงงานพุทธศิลปะที่ทรงคุณค่ามหาศาล ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่บรรพชนเมืองพะเยาในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้ สำคัญยิ่งไปกว่านั้นเพื่อให้อนุชนรุ่นหลัง ได้เกิดความสำนึกตระหนักถึงคุณค่า ของสมบัติของชาติ เกิดความหวงแหน และช่วยกันอนุรักษ์ สืบสานงานที่มี คุณค่านี้ไว้คู่กับสังคมไทยสืบไป

รูป 3: ศิลาจารึก ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ (วัดลี)

รูป 4: ถ้วยชาม ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ (วัดลี)

ผลการวิจัย กระบวนการ อนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทราย ของพิพิธภัณฑสถาน (วัดลี) พบว่า เป็นไปตามระเบียบของพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (ฉบับแก้ไข) แต่ก็ยังมีระเบียบ กฎหมายหลายอย่างทางพิพิธภัณฑสถาน เชียงใหม่ (วัดลี) ไม่สามารถ ดำเนินการได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะ เหตุผลหลายประการ เช่น ทางด้านงบประมาณ บุคลากรดำเนินงาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑสถาน เชียงใหม่ (วัดลี) ก็มีจุดเด่น กล่าวคือเป็น พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นที่ชุมชนรอบวัดเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดูแล รักษา โดยได้ทำเป็นกระบวนการอย่าง มีขั้นตอน ตามหลักการของพิพิธภัณฑสถาน บ้าน ในส่วนของการบริหาร เน้น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย มีการจัดเก็บดูแลโดยชุมชน เพื่อให้งาน บริการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถาน ได้จัดโครงการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ ประชาชนในชุมชนวัดลี ทั้งที่เป็น ผู้สูงอายุและเด็กเยาวชน จนสามารถที่จะเป็นมัคคุเทศก์น้อยมีหน้าที่ในการนำชมพิพิธภัณฑสถานแก่ผู้เข้าชม ในส่วนของการบริหารจัดการ ได้จัดตั้งเป็นรูปแบบ การบริหารเป็นคณะกรรมการออกเป็น

ฝ่ายต่าง ๆ ให้มีหน้าที่รับผิดชอบ เป็นรูปแบบของจิตอาสาโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ

อภิปรายผล

พุทธประวัติมาหินทรายในพิพิธภัณฑ์วัดลี ถือว่าเป็นศิลปกรรมสกุลช่างพะเยาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะสกุลช่างพะเยาเอง การแกะสลักพระพุทธรูปต่าง ๆ จะมีความคงทนในตัว อย่างไรก็ตาม จากการเก็บสะสมรวบรวมพระพุทธรูปในพื้นที่ต่าง ๆ ก็พบการแตกหัก หรือความไม่สมบูรณ์ของพระพุทธรูปไปบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันว่า แม้พระพุทธรูปหินทรายจะแข็งแกร่งอย่างไรก็ตาม ก็ย่อมผุกร่อนไปตามกาลเวลา บางชิ้นส่วนอาจชำรุดเพราะสภาพดินฟ้าอากาศ บางชิ้นส่วนอาจเกิดจากการเคลื่อนที่ที่ไม่ถูกต้อง จึงทำให้แตกหักก็เป็นไปได้ ดังนั้น การเก็บรักษาสภาพชิ้นส่วนเหล่านี้ จึงเป็นตัวอย่างคำสอนในหลักอนิจจังของสรรพสิ่งเป็นอย่างดี

การอนุรักษ์โบราณวัตถุเหล่านี้มีความลำบากในหลาย ๆ ด้าน เนื่องจากสถานที่เก็บรักษาเดิมไม่เพียงพอ เพื่อที่จะเก็บรักษาให้เป็นสัดส่วน ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชนวัดลี จึงได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการหลายอย่างที่พิพิธภัณฑ์ไม่สามารถปฏิบัติได้ เพราะขาดงบประมาณ รวมถึงบุคลากรในการดำเนินงาน ดังนั้น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์จึงสามารถดำเนินการได้บางส่วน แต่ก็สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

สรุป

ตามที่กล่าวมา จะเห็นว่า การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพาว ได้เริ่มต้นจากพระวิมลญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดลีที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์เมืองพะเยา และต้องการจะอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ถูกทอดทิ้งตามวัดร้างต่าง ๆ ที่ถูกทอดทิ้งและถูกทำลายจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชน โดยได้เริ่มเก็บรวบรวมพุทธประวัติมากรรมหินทรายไว้ในวัดลีมากมาย เมื่อนายธนเชก อัสวานวัตร ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา ได้มาเห็นโบราณวัตถุ และพุทธประวัติมากรรมหินทราย จึงปรารถนาหางบประมาณจัดเก็บโบราณวัตถุ พุทธประวัติมากรรมหินทรายนี้ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา จึงอนุมัติงบประมาณสนับสนุนในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เวียงพาวขึ้น การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์จึงทำให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และประเพณีของพุทธประวัติมากรรมหิน

ทรายที่ได้รับอิทธิพลจากช่างอินเดียที่ส่งต่อมาถึงศิลปะขอม และขยายต่อมายังช่างศิลป์สกุลช่างพะเยาในด้านการแกะสลักหินทรายและงานสร้างสรรค์อื่น ๆ ในสกุลช่างพะเยาเอง นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานยังมีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบตามหลักพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บดูแล มีการอบรม

สัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งผู้สูงอายุและเด็กเยาวชนจนสามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำชมพิพิธภัณฑสถานแก่ผู้เข้าชมได้ การอนุรักษ์พุทธประติมากรรมหินทรายในพิพิธภัณฑสถานนี้จึงก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่สังคม ประเทศชาติและพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ ชัยดรุณ. (2551). *โบราณวัตถุและศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑสถานเวียงพาว (วัดลี)*. พะเยา: นครนิเวศการพิมพ์.
- พระครูปริยัติกิตติคุณ. (2546). *บทประพันธ์น่าสนใจในหอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ*. พะเยา: หอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ.
- วัดลี. (ม.ป.ป.). *พิพิธภัณฑสถานเวียงพาว (วัดลี)* (เอกสารอัดสำเนา).
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2532). *พระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิลปวัฒนธรรม. (2538). *ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: พิษณุเวช พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- สมทรง ปุณณฤทธิ. (2525). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมบูชา.
- แสง จันทรงาม. (2523). *ศาสนาในลานนาไทย*. เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.

ผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ The Chiangkham Tai-lue's Textiles Used in Buddhism

อัษฎากรณ์ ฉัตรนันท์

Adsadakorn Chadtranan

เทศบาลเมืองพะเยา

Town Municipality of Phayao

Corresponding Author, E-mail: asadakornc11@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนา รูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ และความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ คือ เอกสารบทความวิชาการ หนังสือ ตำรา เป็นต้น นอกจากนี้ ได้เก็บข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่เชี่ยวชาญผ้าทอไทลื้อ คือ พระภิกษุ สามเณร ปู่อาจารย์ ผู้อาวุโส ช่างทอ กลุ่มละ 5 รูป/คน ในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน จำนวน 4 ตำบล

ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมี 5 ลักษณะ คือ ผ้าที่บอกวัสดุใช้ทอ ผ้าที่บอกแหล่งที่มา ผ้าที่พระภิกษุใช้นุ่งห่ม ผ้าบริจารใช้สอยของพระภิกษุ และผ้าถวายเป็นเครื่องสักการะ ส่วนรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมี 5 ประเภท คือ ผ้าทอสำหรับพระพุทธรูป ผ้าทอสำหรับพระธรรม ผ้าทอสำหรับพระสงฆ์ ผ้าทอสำหรับเป็นเครื่องสักการะ และผ้าทออื่น ๆ เช่น ผ้าปกหน้าพระเจ้า ในด้านความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับศรัทธาในพระรัตนตรัยว่า เป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนมาจากผ้าที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ผวนวเข้ากับความเชื่อเรื่องการให้ทาน อันถือเป็นการสร้างและสั่งสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง และเรื่องการอุทิศบุญกุศลแก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลต่อชาวไทลื้อเชียงคำตราบเท่าปัจจุบัน

คำสำคัญ: ผ้าทอไทลื้อ; ผ้าทอในพระพุทธศาสนา; ชาวไทลื้อเชียงคำ

Abstract

The objectives of this article are to study textiles in Buddhism, pattern of Chiangkham Tai-lue's textiles used Buddhism, and belief of Chiangkham Tai-lue's textiles used in Buddhism. This qualitative research is based on primary sources, such as Tipitaka and secondary sources, such as academic articles, books, texts, and so on. In addition, the data is collected from photograph, in-depth interview, and focus group discussion from sample groups, including monks, novices, Buddhist local sages, elders, and textile weavers. Each sample group is five people in ten village areas including four sub-districts.

The result is that textiles in Tipitaka have five types: 1) textile indicated woven materials; 2) textiles indicated sources; 3) textiles for monks' robes; textiles as miscellaneous cloth for monks; and textiles for paying homage. The pattern of Chiangkham Tai-lue's textiles used in Buddhism has five types: 1) textiles for the Buddha; 2) textiles for the Dhamma; 3) textiles for the Sangkha; 4) textiles for paying homage; and 5) general textiles, such as textiles for covering the Buddha's face. For belief, it is concerned with belief in triple gem which is offered for paying respect. Furthermore, it is related to donation for making merit and dedicate to themselves and ancestors. All are the traditional belief in Buddhism which is an influence to Chiangkham Tai-lue's lifestyle up until now.

Keywords: Tai-lue's Textiles; Textiles Used in Buddhism;
Tai-lue in Chiangkham

บทนำ

ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่
อย่างของมนุษย์ นอกจากจะเพื่อใช้
สอยในครัวเรือนแล้ว ผ้ายังเป็นงาน

ศิลปะที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด
และยังเป็นเครื่องบันทึกเรื่องราวใน
อดีตผ่านมุมมองของสตรีผู้ทอผ้าอีก
ด้วย ผ้าทอจึงบอกเล่าเรื่องราวทาง
ประวัติศาสตร์ ทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ คติความเชื่อ และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านเส้นพุ่งเส้นยืน ภายใต้การเดินทางที่ยิ่งใหญ่ในท่ามกลางศาสนาและการค้า (John Gillow & Bryan Sentence, 1999 อ้างใน ประไพทองเชิญ, 2548: 28)

วิถี พานิชพันธ์ กล่าวว่า นอกจากคนไทยจะใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ผ้ายังมีบทบาทในพิธีกรรมความเชื่อตลอดจนถึงพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย และแม้ว่าหลายแห่งจะเลิกใช้ผ้าทอแบบดั้งเดิมไปแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายพื้นที่ในภาคเหนือและภาคอีสาน ที่ยังคงดำรงชีวิตด้วยผ้าทอตามแบบโบราณอยู่” (วิถี พานิชพันธ์, 2547: 57) ซึ่งในวงวิชาการด้านผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างยอมรับกันว่า กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่โดดเด่นมากกลุ่มหนึ่งนั่นก็คือชาวไทลื้อ (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล, 2551: 13) โดยเฉพาะชาวไทลื้อที่อาศัยในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ยังคงรักษาเอกลักษณ์ผ้าทอโดยส่วนใหญ่ไว้ได้ ในขณะที่ชาวไทลื้อบางกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทอผ้า ตลอดจนบางกลุ่มก็เลิกกิจกรรมการทอผ้าไปแล้ว (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล, 2551: 25-31)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าเรื่องผ้าโบราณ เป็นสิ่งที่ทำได้

ยากยิ่ง เพราะขาดหลักฐานตัวอย่าง แม้จะมีข้อมูลจากวรรณกรรมแต่ก็ไม่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียด นักวิชาการต้องคาดคะเนโดยอาศัย จิตรกรรม ประติมากรรม หรือรูปภาพโบราณในกลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียง (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมแมน, 2530: 11-12) นอกจากนี้เรื่องผ้าเรื่องเดียวยังเป็นเรื่องกว้างขวาง ซับซ้อน และมีความลึกซึ้งพิสดารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอุษาคเนย์อย่างมากมาย” (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544, อ้างใน นพพร พวงสมบัติ, 2547: 16) ยิ่งไปกว่านั้น จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ระบบการเรียนรู้วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมค่อย ๆ สูญหายไป แม้ว่าจะมีการปรับตัวให้เข้ากับระบบใหม่ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมให้ดำรงอยู่ได้ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2552: 211) ทั้งวัสดุที่ใช้ในการทอผ้าก็แปรสภาพได้ง่าย กอปรกับลักษณะดินฟ้าอากาศในภูมิภาคนี้ก็สามารถกัดกร่อนเนื้อผ้าได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผ้าทอโบราณเกิดการชำรุดเสียหายคงเหลือหลักฐานผ้าทอต่าง ๆ น้อยมาก (ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมแมน, 2530: 8) หากไม่รีบค้นคว้าศึกษาและอนุรักษ์ไว้ก็อาจจะ

ทำให้ภูมิปัญญาแขนงนี้สูญหายไปได้อีกในอนาคต

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ โดยเฉพาะผ้าทอในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ศึกษาในกลุ่มชาวไทลื้ออำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เนื่องจากเป็นแหล่งทอผ้าไทลื้อแหล่งใหญ่ อีกทั้งยังคงดำเนินกิจกรรมทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน อนึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อส่วนใหญ่เน้นไปที่เรื่องพัฒนาการ วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ และลักษณะผ้าทอไทลื้อแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ผ้าซิ่น” อันมีเป้าหมายไปในเชิงเศรษฐกิจ ส่วนเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนานั้น มีกล่าวเฉพาะเรื่อง “ตุ่ง” ซึ่งก็กล่าวไว้โดยรวมในล้านนาเท่านั้น ยังไม่มีรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงเรื่องผ้าทอไทลื้อเชียงคำในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประเด็นหลักในงานวิจัยชิ้นนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ

3. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นทั้งงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าถึงร่องรอยความเป็นมาของคติเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือบทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีขอบเขตเนื้อหาใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) รูปแบบของผ้า คือ ลักษณะทางกายภาพที่สามารถเห็นประจักษ์ได้ด้วยตา เช่น รูปร่าง รูปทรง ขนาด สี สัน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ตลอดจนที่ปรากฏ และประเภทการใช้งานของผ้าในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

และ 2) คติความเชื่อเกี่ยวกับผ้า คือ ความเชื่อต่าง ๆ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอไทลื้อที่ใช้ในพระพุทธศาสนา

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ มีการบันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอไทลื้อในท้องถิ่น พระภิกษุสามเณร ปู่อาจารย์ (มัคนายก) ผู้อาวุโส ช่างทอผ้า กลุ่มละประมาณ 5 รูป/ท่าน ตามพื้นที่ที่กำหนด คือ แหล่งทอผ้าไทลื้อที่ยังคงดำเนินกิจกรรมทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน อันประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน ใน 4 ตำบล ดังนี้ (1) ตำบลหย่วน ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุ บ้านแดนเมือง บ้านมาง บ้านดอนไชย (2) ตำบลเชียงบาน ได้แก่ บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านทุ่งมอก (3) ตำบลฝายกวาง ได้แก่ บ้านหนอง (ลือ) (4) ตำบลภูซาง ได้แก่ บ้านสถาน (ห้วยไฟ)

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบของผ้าทอในพระไตรปิฎกปรากฏอยู่ 5 ลักษณะ คือ 1) ผ้าที่บอก

วัสดุที่ใช้ทอ เช่น ผ้าโกเชาว์ ผ้าโฆมะ ผ้าคารอง 2) ผ้าทอที่แสดงแหล่งที่มา เช่น ผ้าทอแคว้นกาสี ผ้าทอจากแคว้นพาหิติ 3) ผ้าที่ใช้นุ่งห่มของพระภิกษุ เช่น ผ้าบังสุกุล ไตรจีวร 4) ผ้าบริวารเครื่องใช้สอยของภิกษุ เช่น ผ้าปูนั่ง ผ้าเช็ดปาก และ 5) ผ้าถวายเป็นเครื่องสักการะ เช่น ผ้าเพดานและธง โดยมีคำอธิบายรูปแบบและรายละเอียดของผ้าปรากฏอยู่น้อยมากและมักแสดงเป็นเชิงอรรถขยายความซึ่งได้อ้างมาจากคัมภีร์ในชั้นนอรรถกถาเป็นส่วนใหญ่

ส่วน คติการถวายผ้าแด่พระพุทธเจ้าหรือพระสาวก ปรากฏเฉพาะในคัมภีร์พระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก ซึ่งโดยมากมีมูลเหตุจากความเลื่อมใสที่ผู้นั้นได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนา แล้วจึงได้ทูลถวายผ้าพร้อมของอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งผ้าที่ทอเอง หาซื้อมา รวมทั้งการสละผ้าที่เป็นเครื่องนุ่งห่มของตนเพื่อถวายเป็นทาน และโดยมากไม่ได้ระบุอานิสงส์ที่ได้รับ เว้นแต่ในคัมภีร์ขุททกนิกาย วิจารณ์วัตถุ เปตวัตถุ และอปทาน ซึ่งจำแนกมูลเหตุและผลที่ได้รับบอกให้เห็นอย่างละเอียด โดยอานิสงส์มี 2 ระดับ คือ โลกียสมบัติและโลกุตระสมบัติ ซึ่งในคัมภีร์วิมานวัตถุส่วนใหญ่จะได้ไปเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บางท่านได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคล ส่วนในคัมภีร์อุป

ทานพบว่าจะได้เสวยทิพยสมบัติในเทวโลกก่อน หลังจากนั้นเมื่อได้กลับมาเกิดในมนุษยโลกจึงได้เสวยมนุษย์สมบัติอีกจำนวนมาก ได้เกิดในตระกูลที่ดี เป็นผู้มีการศึกษา เป็นคฤหบดี เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นพระเจ้าประเทศราช จนถึงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ และได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม อานิสงส์เหล่านี้มีได้เกิดขึ้นเพียง เพราะการถวายผ้าอย่างเดียวนั้น ดังปรากฏชัดเจนหลายตอนว่าพระอริยบุคคลเหล่านั้นต่างก็ได้ประกอบกุศลกรรมมามากมายนับไม่ถ้วน ไม่ใช่เฉพาะแต่การถวายทาน หากแต่มีการรักษาศีลและเจริญภาวนาอีกด้วย

สำหรับ ผ้า และ สิ่ง ทอ ที่ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยอาจจะแยกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นสมณบริขาร หรือเครื่องใช้สอยของพระภิกษุ ก็มี เช่น ไตรจีวร ย่อม ผ้ากราบ ตาลปัตร พูกและหมอน เป็นต้น โดยบริขารเหล่านี้มีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย แต่โครงสร้างและประโยชน์ใช้สอยยังคงยึดตามหลักพุทธบัญญัติ อีกประการหนึ่งคือผ้าที่ใช้ถวายเป็นเครื่องบูชาของพุทธศาสนิกชน มีเช่น ผ้าพระบฏ ผ้าพระเวส ธงหรือตุ่ง เป็นต้น แม้ว่าในปัจจุบันนี้ผ้าบางอย่างได้เสื่อมความ

นิยมลงไปแล้ว เช่น ผ้าห่อคัมภีร์ แต่ก็ยังมีผ้าบางอย่างก็ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เช่น ผ้าพระบฏ และบางอย่างก็ได้คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น พวงมาลัยและบายศรี ทำด้วยผ้าต่าง ๆ ผ้าทอเหล่านี้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย มีการพัฒนาและมีวิวัฒนาการไปตามเทคโนโลยีสิ่งทอแบบสมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน

ในส่วนการศึกษาเรื่องรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน พบว่าอาจแบ่งเป็น 5 ประเภทตามการใช้งาน ได้ดังนี้ 1) ผ้าทอสำหรับพระพุทธรูป คือ ผ้าห่มพระเจ้า ผ้ามุงบน และผ้าห่มพระธาตุ 2) ผ้าทอสำหรับพระธรรม คือ ผ้าห่อคัมภีร์และผ้าปิดห่อธรรม (ธรรมาสน์) 3) ผ้าทอสำหรับพระสงฆ์ คือ ผ้าบริขารมีไว้ใช้สอยของพระสงฆ์ โดยมีที่มา 2 ทาง คือ ผ้าที่ได้มาจากการถวายทั่วไปตามประเพณี คือ ย่อม ผ้ารดอก ผ้านั่ง ผ้ามุงสังฆะ และผ้าที่ได้มาจากครัวทาน (ไทยธรรม) ซึ่งส่วนใหญ่พบเป็นผ้าเช็ดน้อย (ผ้าเช็ดหน้า) 4) ผ้าทอที่ถวายเป็นเครื่องสักการะ กล่าวคือ เป็นผ้าที่ไม่ได้มีหน้าที่เพื่อใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะนำไปประดับตกแต่งในพระวิหาร มี 4 ชนิด คือ ตุ่ง ผ้าจีวร (ผ้ามูญจนะ)

ผ้าเช็ดหลวง และาพระบฏ 5) ผ้าอื่น ๆ
คือ ผ้าปกหน้าพระเจ้า

รูปแบบผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำพบว่า มีทั้งที่เป็นผ้าทอมือและเป็นผ้าที่ตัดเย็บโดยใช้ผ้าทอจากโรงงาน โดยส่วนใหญ่พระสงฆ์และชาวบ้านไม่อาจให้คำอธิบายได้ทั้งหมด จะให้รายละเอียดได้เพียงแต่ที่มาของผ้าและการใช้งาน รวมถึงความเปลี่ยนแปลงของการใช้งานผ้าทอแบบต่าง ๆ เท่าที่จะมีความทรงจำ โดยรูปแบบลักษณะของผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ ยังคงมีเอกลักษณ์อยู่หลายอย่าง แม้ว่าผ้าทอบางอย่างจะเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงรูปแบบและลักษณะแบบดั้งเดิม เช่น ผ้าตุ่ง ผ้ามุงบน ผ้ามุงสังฆะ และผ้าเช็ดน้อย เป็นต้น ส่วนที่ยังคงรูปแบบและลักษณะดั้งเดิมมากที่สุดและยังคงสร้างงานด้วยการทอมือโดยใช้กี่พื้นบ้านอยู่คือ ตุ่งปราสาท และผ้าเช็ดน้อย เนื่องจากผ้าเช็ดน้อยทอได้ไม่ยาก ราคาไม่แพง จึงยังคงเป็นที่นิยมอยู่โดยทั่วไป และแม้ว่าตุ่งผ้ารูปปราสาทจะมีราคาแพงและทอได้ยาก แต่ด้วยความปรารถนาในภพภูมิที่ดีจึงยังมีความนิยมถวายกันอยู่จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้เนื่องด้วยด้วยคติความเชื่อ และความ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าของชาว

ไทลื้อเชียงคำ ผนวกเข้ากับคติความเชื่อเรื่องการให้ทานอันถือเป็นการสร้างและสะสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง พร้อมทั้งคติความเชื่อเรื่องการอุทิศกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วเหล่านี้ ล้วนเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลต่อชาวไทลื้อเชียงคำอย่างมั่นคง ดังจะเห็นได้จากการถวายผ้าในประเพณีต่าง ๆ จำนวนมากมาย เช่น การตานตุ่งในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ การทานห่อผ้าหรือมณฑกในประเพณีตานธรรม การตานผ้าเช็ดน้อยหรือตุ่งผ้าในประเพณีตานก่วยสลาก เป็นต้น และเห็นได้ชัดว่าชาวไทลื้อเชียงคำยังคงยึดมั่นในพระรัตนตรัย แม้ว่าจะไม่ปรากฏออกมาจากการสัมภาษณ์ แต่ก็สะท้อนออกมาทางเครื่องสักการะต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ดังปรากฏเป็นผ้าทอในพระพุทธศาสนาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะ ตุ่งปราสาทอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อนั้น ยังพบว่าการถวายเป็นพุทธบูชาและถวายเพื่อเป็นบุญกุศลไว้ถวายภาคหน้า ปรากฏแขวนอยู่เต็มพระวิหารในวัดของชาวไทลื้อเชียงคำ ซึ่งคติความเชื่อที่ว่าตุ่งจะช่วยดึงดูดผู้ถวายให้พ้นจากนรกไปสู่สวรรค์ที่ดีงามได้นั้น ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวไทลื้อเชียงคำอย่างยิ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาผ้าทอไทลื้อเชียงคำได้เปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ไปอย่างมากมาย เอกลักษณะบางอย่างถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางธุรกิจ จนภูมิปัญญาหลายอย่างไม่ได้ถูกสืบทอด ด้วยความเห็นว่าเป็นของยาก ใช้เวลานาน ไม่คุ้มค่ากับรายได้” ทำให้เอกลักษณ์ผ้าทอไทลื้อหลายอย่างสูญหายไป ผู้บริโภคก็ต้องการผ้าทอแบบโบราณเพราะสามารถหาซื้อผ้าที่ดีกว่า สวยงามกว่า และถูกกว่าได้ โดยทั่วไปในท้องตลาด เมื่อผู้ทอก็ไม่เห็นคุณค่า ผู้ซื้อก็ไม่นิยม การส่งเสริมผ้าทอพื้นบ้านไทลื้อก็คงเป็นไปได้ยากยิ่ง แม้ว่าผู้นำจะมีความพยายามหาทุนมาสนับสนุนสักเท่าไรก็ตาม ก็พบว่ามีผลเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ เท่านั้น

แต่ความเป็นจริงแล้ว ชาวไทลื้อเชียงคำยังมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มั่นคงมาก ดังปรากฏเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ ที่กระทำตลอดทั้งปี และหากพิจารณาให้ดีจะพบว่า จำนวนผ้าทอพื้นบ้านมากมายยังถูกสั่งซื้อเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะละเลยโดยไม่พิจารณาเรื่องราวของผ้าทอในมิติทางพระพุทธศาสนาที่แนบแน่นอยู่กับวิถีของผ้าทอแบบพื้นบ้านของชาวไทลื้อเชียงคำ และเชื่อ

ว่า トラบใดที่ยังมีช่างที่ทอผ้าเพื่อใช้ในพระพุทธศาสนา และผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนไม่ละเลยผ้าทอไทลื้อในมิติทางพระพุทธศาสนา การฟื้นฟูผ้าทอไทลื้อเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนายังคงทำได้เสมอ เว้นไว้เพียงแต่ว่า ชาวไทลื้อเชียงคำได้ “หมดศรัทธาในพระพุทธศาสนา” แล้วเท่านั้นเอง

อภิปรายผล

รูปแบบของผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน ยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์และรูปแบบการทอแบบดั้งเดิม เป็นผ้าทอที่ใช้มือสอดเพิ่มเส้นด้าย หรือวัสดุอื่น ๆ ลงบนผืนผ้าในขณะทอเป็นสำคัญ ตลอดจนถึง ผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าทอไทลื้อ หรือผ้าที่ประดับตกแต่งส่วนใดส่วนหนึ่งด้วยผ้าทอไทลื้อ โดยมีจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและคติดั้งเดิมเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ อันได้แก่ ผ้าไตรชุด ผ้าจีวร ผ้าบังสุกุล ฤๅยาม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผ้าทอในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำในปัจจุบัน ยังคงสร้างงานด้วยการทอมือโดยใช้ก้นบ้าน เช่น ตุ้งปราสาท และผ้าเช็ดน้ย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทริน กุสุพลนันท (2548) ได้ทำการศึกษา การทอผ้าของกลุ่มแม่บ้าน บ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้สรุปผลไว้

ตอนหนึ่งว่า การทอผ้าของชาวไทลื้อ ทั้งในอดีตและปัจจุบันยังคงใช้กี่ทอมือ เป็นอุปกรณ์หลัก ใช้วัสดุจากธรรมชาติ ทั้งฝ้ายและการย้อมสี

สรุป

วัดและชุมชนหลายแห่งมี อาคารศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่แล้ว จึงควรมีการรวบรวมและเก็บรักษาผ้า ทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมไป จากเดิม เพื่อการศึกษาเรียนรู้และเป็น มรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลัง เพราะอาจ กล่าวได้ว่า ผ้าทอเป็นงานศิลปวัตถุทาง ศาสนาเพียงอย่างเดียวที่ฝ่ายหญิงจะ คิดสร้างขึ้นให้มีอยู่ในวัดได้ ส่วนอย่าง อื่นล้วนแต่เป็นของฝ่ายชายทั้งสิ้น นอกจากนี้พระสงฆ์ควรแสดงพระธรรม เทศนาถึงเรื่องราวการถวายเป็นผ้าและ เรื่องอานิสงส์ต่าง ๆ ที่ปรากฏใน

พระไตรปิฎก อันเป็นการปลูกศรัทธา ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ส่วนสถาบันการศึกษา ควรนำหลักสูตรการทอผ้าไทลื้ออย่าง ง่าย เช่น การประยุกต์กี่เอวแบบ ชาวเขามาพัฒนาเป็นหลักสูตรทอผ้า สำหรับเยาวชนเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ และยังสามารถพัฒนาให้เป็นการฝึก สมาธิจากงานศิลปะได้อีกด้วย สำหรับ หน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมควรจัดทำ เอกสารเรื่องผ้าทอในพระพุทธศาสนา ของชาวไทลื้อเชิงคำเผยแพร่ และ จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมในเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ เยาวชนหรือผู้สนใจมีความรู้ความ เข้าใจและสร้างความภูมิใจที่ชาวไทลื้อ มีศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาที่ เจริญรุ่งเรือง

บรรณานุกรม

- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมาน. (2530). *ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว*. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. (2551). *มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพพร พวงสมบัติ. (2547). กระบวนการเรียนรู้ของผู้ผลิตผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ท่ามกลาง บริบทสังคมบริโภคนิยม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประไพ ทองเชิญ. (2548). *นี่คือผ้าทอพื้นบ้าน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการกำหนด มาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภัทริน กุสุพลนนท์. (2548). การทอผ้าไทลื้อ กลุ่มแม่บ้านบ้านธาตุสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2552). ภูมิปัญญาล้านนาในมิติวัฒนธรรม. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ.
- วิถี พานิชพันธุ์. (2547). ผ้าและสิ่งถักทอไท. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรีนติ้งเฮ้าส์.

ประเพณีปอยล้อของพระครูการุณยธรรมนิवास (หลวงปู่หลวง กตปุณฺโณ)

Poi-law Tradition of Phrakrugarunyathammaniwas
(Laungpu Laung Katapunno)

พระมหาวีรชน อคฺคธมฺโม (คำสอนพันธ์)

Phramaha Veerachone Akkadhammo (Khomsonphan)

วัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

Wat Analayotippayaram, Phayao Province

Corresponding Author, E-mail: weerachonkham@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดพิธีศพในพระพุทธศาสนา ประเพณีปอยล้อล้านนา และวิเคราะห์คุณค่าประเพณีปอยล้อของพระครูการุณยธรรมนิवास การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ คือ บทความวิชาการ ตำรา โดยเฉพาะหนังสือประวัติพระครูการุณยธรรมนิवास และหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูการุณยธรรมนิवास นอกจากนี้ ยังเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า พิธีศพในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ในสมัยพุทธกาล 2) ในสังคมไทย พิธีศพในสมัยพุทธกาลมีทั้งการเผาและการทิ้งศพ โดยเฉพาะการจัดพิธีพระพุทธรูปของพระพุทธรูปเจ้าได้จัดตามรูปแบบของพระเจ้ายจักรพรรดิ ส่วนพิธีศพในสังคมไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับอินเดียสมัยพุทธกาล แม้ว่าในแต่ละท้องถิ่นอาจจะมี ความแตกต่างบ้างในรายละเอียด สำหรับพิธีปอยล้อล้านนา คือ พิธีงานศพของพระสงฆ์ผู้เป็นพระมหาเถระ หรืองานปลงพระศพของเจ้านายชั้นสูงในล้านนา ในอดีตมีการสร้างปราสาทศพต่างบนหลังสัตว์ป่าหิมพานต์ แต่ปัจจุบันนิยมสร้างปราสาทต่างบนหลังนกหัสติลิงค์ และจะมีการชักลากปราสาทศพไปสู่ที่เผาหรืออาจจัดตั้งเมรุ

ชั่วคราวขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยในพิธีปอยล้อย่อมมีปราสาทศพและเครื่องประกอบพิธีที่ละเอียดอ่อนมากกว่าศพของชาวบ้านทั่วไป และถือเป็นงานประเพณีที่มีการทำบุญอย่างยิ่งใหญ่ ในด้านคุณค่าของพิธีปอยล้อยิ่งในล้านนา กรณีศึกษาพระครูการุณยธรรมนิवास พบว่า พิธีปอยล้อย่างได้ก่อให้เกิดคุณค่าด้านความสามัคคีของชุมชน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และพิธีปอยในกรณีของพระครูการุณยธรรมนิवास ถือว่าเป็นการจัดพิธีครั้งแรกสำหรับพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต นอกจากเป็นการประกาศคุณงามความดีของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้ว ยังเป็นการปลุกฝังให้คนรุ่นใหม่ได้รู้เข้าใจและภาคภูมิใจในพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา และร่วมกันอนุรักษ์สืบสานพิธีกรรมดังกล่าวให้คงอยู่คู่กับชาวล้านนาสืบไป

คำสำคัญ: ประเพณีปอยล้อย; ปอยล้อยล้านนา; พระครูการุณยธรรมนิवास
(หลวงปู่หลวง กตปุญโญ)

Abstract

This article aims to study the concept of funeral ceremony in Buddhism, Poi-law tradition in Lanna, and analyze the Poi-law tradition of Phrakrugarunyathammaniwass. This is a documentary and qualitative research which studies the primary sources, such as Tipitaka, commentary, and the secondary sources, such as academic articles, texts, especially resume and funeral memorial books of Phrakrugarunyathammaniwass. In addition, the data is collected from in-depth interview through structured and unstructured.

The result is that the funeral ceremony in Buddhism is divided into two parts: 1) the Buddha's lifetime; and 2) Thai society. In the Buddha's lifetime, cremation and funeral were performed according to the status of the dead. In Thai society, it is almost the same with slightly difference in details depending on local tradition. Poi-law in Lanna is the funeral ceremony that has been arranged only for the senior monks and the highest royal family members. In the past the castle for keeping the dead was constructed on the back of Himavanta animals, which nowadays has been made on the back of Hasdilink bird. In Poi-law ceremony, the dead castle will be pulled out to the cremation ground.

This ceremony is unique and has performed with a lot of rituals and regarded as the great merit-making tradition in Lanna. With regard to the value of Poi-law ceremony in Lanna, especially in case of Phrakrugarunyathammaniwas, it was found that the Poi-law ceremony brought about unity and sympathy among the community. Moreover, Phrakrugarunyathammaniwas's Poi-law ceremony was considered to be the first of its kind in Lanna for monks in Dhammayuttika sect. It can be concluded that the Poi-law ceremony does not only demonstrate the virtues of the good monks, but also lead to the awareness of tradition and ceremony that are unique of Lanna so that they might be performed and preserved for new generation.

Keywords: Poi-law Tradition; Poi-law in Lanna;

Phrakrugarunyathammaniwas (Laungpu Laung Katapunyo)

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาช้านาน หลักฐานต่าง ๆ หลายอย่างชี้ชัดว่าพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาทุกยุคทุกสมัยในดินแดนแห่งนี้แม้ว่าชาวไทยทุกคนจะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทยจะทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนาก็ตาม แต่ชาวไทยส่วนใหญ่ก็ยังคงนับถือพุทธศาสนาจนอาจเรียกได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ “การถืออย่างนี้เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยถูกต้องตามสมควร เพราะพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติไทยมาช้านานแล้ว” (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532: 1)

ในภาคเหนือหรือที่เคยเรียกกันว่า “ล้านนา” ได้มีพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “ปอยล้อ” นั้นอาจจะเป็นคำที่ไม่คุ้นชินนัก หากแต่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “งานศพ” อย่างที่คนทั่วไปเข้าใจกัน แต่พิธีปอยล้อนี้จะเป็นงานศพของพระสงฆ์ผู้เป็นพระมหาเถระที่ได้รับความเคารพนับถือในสังคมเท่านั้น และเป็นประเพณีนิยมที่จะจัดงานศพให้พระมหาเถระอย่างยิ่งใหญ่ สมกับคุณงามความดีที่ท่านได้สั่งสมมา ซึ่งประเพณีปอยล้อนี้ได้สื่อความหมายแห่งสังฆธรรมผ่านคำสอนที่ผูกพันกันระหว่าง ความตาย ความเชื่อ ความเคารพรัก ไปสู่

ความงามที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ไปสู่การน้อมส่งสการ (สักการะ) บูชา แก่ผู้วายชนม์ นำไปสู่ปราสาทพญานก หัสติลิงค้อนเป็นที่มาของประเพณี ปอยล้อ จนก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์ ประจำถิ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาแก่ ลูกหลานนั่นเอง (ชนิดา สถิตวงศ์, 2548: 38)

กรณีพิธีปอยล้อของพระครูกา รุณยธรรมนิवास (หลวงปู่หลวง กตปุญโญ) ด้วยท่านเป็นพระมหาเถระ ที่มีจริยาวัตรตรงงาม ทั้งยังเป็น พระนักพัฒนา ช่วยเหลือสังคมในด้าน ต่าง ๆ ตลอดจน ท่านเป็นพระอาจารย์ ของพระเทพวิสุทธิญาณ (ไพบูลย์ สุมงคล) รองเจ้าคณะภาค 4-5-6-7 ฝ่ายธรรมยุติ เมื่อท่านมรณภาพลง ศิษ ษยานุศิษย์ทั้งหลายทั้งใกล้ไกล รวมทั้ง ชาวบ้านที่เคยได้รับความเมตตาจาก ท่านต่างก็พร้อมใจกันที่จะจัดพิธีศพให้ ท่านอย่างสมเกียรติและยิ่งใหญ่ เพื่อ ระลึกถึงคุณงามความดีที่ท่านได้ฝากไว้ เมื่อครั้งยังมีชีวิต ท่านเป็นพระมหา เถระผู้ใหญ่ที่ท่านเคารพประโยชน์ไว้อย่าง มากมาย

ด้วยความสำคัญดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงคุณค่าของ ประเพณีปอยล้อในล้านนา และ โดยเฉพาะกรณีพิธีปอยล้อของท่าน พระครูกา รุณยธรรมนิवास วัดป่า สำราญนิवास จังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัย

มีความเชื่อมั่นว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะ สามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ และ ตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีปอยล้อ ในวิถีชีวิตวัฒนธรรม อันล้ำค่าของชาว ล้านนาสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ พิธีศพในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาประเพณีปอยล้อ ล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์ คุณ ค่า ประเพณีปอยล้อของพระครูกา รุณยธรรมนิवास

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิง เอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย มี ขั้นตอน การ ศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

- 1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดพิธีศพ ในพระพุทธศาสนา จากเอกสารชั้น ปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลเกี่ยวกับพิธีปอยล้อ จาก หนังสือ เอกสารวิชาการ รายงานการ วิจัย วิทยานิพนธ์ สารานิพนธ์ ที่ เกี่ยวข้องกับ พิธีปอยล้อในล้านนา ตลอดจนถึง หนังสือประวัติพระครูกา รุณยธรรมนิवासและหนังสืออนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพพระครู
การุณยธรรมนิवास

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดย การ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มี โครงสร้างจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ ได้กำหนดไว้

3) วิเคราะห์และสรุปผล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตาม จุดประสงค์ของการศึกษาวิจัยทั้งใน ด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้ว จัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

พิธีกรรมงานศพของคนชาว อินเดียในสมัยพุทธกาลนั้น ตามคัมภีร์ ที่ปรากฏไม่มีขั้นตอนของพิธีกรรมที่ ละเอียดยมากนัก คงมีแต่พิธีกรรมถวาย พระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้กล่าวไว้ในมหาปริณิพพานสูตร เท่านั้น ที่มีการกล่าวถึงขั้นตอน ได้ อย่างละเอียด ตั้งแต่พิธีกรรมก่อนถวาย พระเพลิง จนกระทั่งถึงพิธีกรรม หลังจากการถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว พิธีกรรมงานศพที่นอกเหนือจาก พิธีกรรมถวายพระเพลิงพระบรมศพ พอมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อรรถกถาบ้าง

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 312: 323)

ชาวอินเดียสมัยพุทธกาลได้จัด พิธีกรรมงานศพ 2 ลักษณะ คือ การ เผาศพ และการทิ้งศพ ตามประเพณี การเผาศพของชาวอินเดียนั้น ไม่ได้มี การเผาร่างผู้เสียชีวิตทุกศพเสมอไป ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีศพกรรมงานศพ สมัยหลังพุทธกาล ขอบเน้นไปที่ประเทศ ไทย พบว่า มีลักษณะขั้นตอนพิธี คล้าย กับวัฒนธรรมทางศาสนาในอินเดีย อย่างเช่น การอาบน้ำศพ การบรรจุศพ การตามไฟหน้าการนำศพเวียนเชิง ตะกอน การเก็บอัฐิ เป็นต้น และ พิธีกรรมเผาศพได้มีวิวัฒนาการมา ตามลำดับ ในที่นี้ขอกล่าวถึงพิธีกรรม เผาศพในยุคปัจจุบัน ต้องตระเตรียม หลายด้าน โดยเฉพาะพิธีศพของ เจ้านาย ขุนนาง และพระเถระที่มีผู้คน นับถือมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ เวลาเตรียมงานหลายวัน เพื่อให้ผู้ที่ เคารพศรัทธาได้มาระลึกถึงคุณงาม ความดี ยิ่งเป็นงานศพของพระสงฆ์จะ จัดเป็นงานใหญ่เหมือนงานศพเจ้าบ้าน ผ่านเมืองทีเดียว (อรรถ นันทจักร, 2515: 64-72)

1) พิธีป้อยลื้อพระครูการุณย ธรรมนิवास เดิมพระครูการุณยธรรม นิवास (หลวงปู่หลวง กตปุญโญ) เป็น คนจังหวัดสกลนคร เมื่อท่านอุปสมบท แล้วท่านได้ศึกษาหาความรู้อยู่ระยะ

หนึ่ง หลังจากนั้นท่านก็ได้เดินธุดงค์สู่ภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็นเชียงใหม่ พะเยา ลำปาง แพร่ เป็นต้น แต่สุดท้ายท่านก็มาสร้างและพัฒนาวัดป่าสำราญนิवास ที่อำเภอเกาะคา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เมื่อพ.ศ. 2546 เป็นระยะเวลา 40 ปีที่ท่านเผยแผ่พัฒนาวัดป่าสำราญนิवास และวัดในปกครองของท่าน ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาตามลำดับ (ชนิดา สกิตวงศ์, 2548: 20-26) จนชาวบ้านและคณะผู้ศรัทธาเคารพในตัวท่านระลึกถึงคุณงามความดีที่ท่านได้ถวายกายไว้ในพระพุทธศาสนา จึงได้ร่วมแรงร่วมใจจัดงานพิธีบอยล้อนี้ขึ้นมาตามแบบฉบับของล้านนา

การจัดพิธีบอยล้อส่งสการด้วยปราสาทนกหัสติลักษณ์ของพระครูگارุณยธรรมนิवास (หลวงปู่หลวง กตปุญโญ) ในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของฝ่ายธรรมยุติกนิกายที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนา ซึ่งต่อมาก็ได้นำรูปแบบพิธีบอยล้อนี้ไปจัดงานของพระพุทธพจนวราภรณ์ (หลวงปู่จันทร์ กุสโล) วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งงานพิธีบอยล้อของพระครูگارุณยธรรมนิवास สถานที่จัดงานกว้างขวางมากและที่สำคัญห่างจากที่ชุมชน ส่วนงานพิธีบอยล้อของพระพุทธพจนวราภรณ์นั้น สถานที่จำกัด แต่ถึงกระนั้นคุณค่าและความสำคัญในพิธีก็เหมือนกัน

ประเพณีบอยล้อจึงงานบุญงานฉลองที่จัดขึ้นในการประชุมเพลิงพระภิกษุสงฆ์ที่มรณภาพทั้งนี้ศิษย์ยานุศิษย์ทั้งหลายปรารภร่วมกันจัดงานเพื่อรำลึกถึงบุญคุณและคุณงามความดีและเป็นการแสดงกตเวทิตาคุณก่อนจะทำการฌาปนกิจสรีระสังขารพระภิกษุรูปนั้นบอยล้อจะจัดเฉพาะงานศพของเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุผู้เจริญพรรษาซึ่งได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อสังคมตามควรคณะศรัทธาและลูกศิษย์วัดจะเป็นผู้เตรียมงานทั้งหมด

2) คุณค่าประเพณีบอยล้อที่มีต่อชาวพุทธล้านนา พุทธศาสนาในล้านนาเป็นศาสนาที่หลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีเดิม ความเชื่อความศรัทธาเดิม ๆ ของชาวล้านนาได้อย่างผสมกลมกลืน และสะท้อนออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเพื่อให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยเฉพาะคุณค่าความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านสังคม งานพิธีบอยล้อนี้คณะศิษย์ยานุศิษย์ และผู้เคารพ และศรัทธาในหลวงปู่ เดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก ต่างก็แสดงออกซึ่งความมีน้ำใจไมตรีที่ดีและเอื้อเฟื้อต่อกันสะท้อนให้เห็นสังคมที่อยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย และเป็นบ่อ

เกิดแห่งความสามัคคี ปฏิปทาของหลวงปู่เป็นแรงบันดาลใจ ที่ทำให้คณะศิษยานุศิษย์จัดงานปอยล้อให้ท่านอย่างยิ่งใหญ่ และงานปอยล้อของท่านก็ได้สะท้อนถึงสังคมไทยที่เป็นสังคมพุทธ กล่าวคือ เมื่อเห็นคนทำดีเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ก็จะได้รับยกย่องได้รับการประกาศเกียรติคุณจากสังคม เช่นเดียวกับหลวงปู่หลวง ที่ท่านได้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาจนวาระสุดท้ายของชีวิต การที่มีผู้คนมาร่วมงานกันมากนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงการเป็นสังคมที่ยกย่องคนดี

2.2 ด้านศิลปวัฒนธรรม
พิธีปอยล้อเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา เพราะไม่มีที่อื่น และที่อื่นที่มีก็ไม่เหมือน และก็สืบกันมายาวนานมาก เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนเมืองมานานนับร้อยปี เมื่อมีพระภิกษุมรณภาพลงจะต้องจัดงานศพขึ้น เพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่ผู้ตายอย่างสมเกียรติ เพราะความเชื่อของล้านนานั้นมีหลายอย่างที่ต้องทำให้ถูกต้องตามแบบประเพณี สล่านิลโกฏิแก้วได้กล่าวว่า “เป็นความโชคดีของลูกหลานชาวล้านนาที่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สวยงามมีความหมาย และเป็นเอกลักษณ์ เป็นมรดก จากบรรพบุรุษเพียงแต่ลูกหลานคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่อาจยังหลงไหลไปกับกระแสแห่งยุค

สมัยจนหลงลืมสิ่งสวยงามเหล่านี้โดยไม่รู้ตัวนอกจากสร้างสรรค์ผลงานสืบทอดประเพณีแล้ว สล่านิลนาต้องทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีวัฒนธรรมโดยการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้กับลูกหลานล้านนารุ่นใหม่ให้เกิดความรักและหวงแหนสิ่งที่ถูกสืบทอดเหล่านี้ไม่ให้ถูกกลืนหายไปกับกาลเวลา” (สล่านิล โกฏิแก้ว, สัมภาษณ์, 15 กรกฎาคม 2554)

2.3 ด้านคุณธรรม พิธีปอยล้อเป็นเวทีประกาศยืนยัน “บุญญาบารมีของคนตาย” ในบรรยากาศงานเป็นการประกาศเกียรติคุณของพระสงฆ์ดี แสดงถึงพระพุทธศาสนาที่ดีที่เจริญ คนตายมีคุณธรรมที่ควรเอาเป็นตัวอย่าง เช่น หลวงปู่หลวง ท่านมีเมตตากรุณาแก่ทุกคนที่ได้พบเห็น ไม่เลือกที่จะยากตมิจนท่านก็เมตตากรุณาเท่าเทียมกันหมด จึงนับเป็นแบบอย่างที่ดีได้นอกจากนี้พิธีปอยล้อยังใช้เป็นเวที เพื่อประกาศข่าวสารยืนยัน “บุญญาบารมีของคนเป็น” อีกด้วย ซึ่งจะทำให้คนที่มีชีวิตอยู่ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ต้องรู้จักสร้างคุณดี รู้จักความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ รู้จักเสียสละบริจาคแบ่งปัน รู้จักการให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม และรู้จักรักษาศิลปาวนา สิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากผู้ที่มาร่วมงานได้มาพบ และได้รับความสุขใจ

ปลาบปลื้ม ยินดี ที่ได้เห็นคุณค่าของ ประเพณีโบราณ

2.4 ด้านการศึกษา พิธีปอยล้อนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษานั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เพราะเป็นการให้ทุกคนรู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และยังเป็นการสร้างความดีในทางคุณธรรม เพราะประเพณีปอยล้อนี้ ทำให้ได้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการจัด หรือแม้กระทั่งพิธีการขั้นตอน ได้ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ในขั้นตอนนั้น ๆ เพราะกว่าจะได้มาเป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่และสวยงามตระการตานั่น ต้องใช้ความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ฉะนั้นประเพณีปอยล้อนี้ จึงสะท้อนให้เห็นความสามัคคีพร้อมเพรียงและความอุตสาหะวิริยะ นอกจากนี้ก็ยังมีรวบรวมเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา มีหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรศึกษาอย่างยิ่งว่าวัฒนธรรมเหล่านี้ล้นมา

อภิปรายผล

ปอยล้อเป็นพิธีกรรมของสังคมส่วนรวม เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีปฏิบัติที่ผู้คนในสังคมมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของร่วมกัน มิใช่เรื่องเฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือครอบครัวกลุ่มญาติกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

เท่านั้น หากแต่พิธีกรรมงานปอยล้อถูกถือเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่คนในชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตามเพื่อคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง ทุกคนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับเสมอ พิธีปอยล้อนี้จึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ของคนเข้าร่วม ของเจ้าภาพตลอดจนถึงระเบียบพิธีขั้นตอนต่าง ๆ พิธีปอยล้อนี้จะเห็นการทำบุญโดยยึดพระภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเป็นแหล่งหรือเป็นฐานในการสร้างกุศล นอกจากจะทำให้บุญสำเร็จด้วยดีแล้วยังเป็นการทำให้บุญสำเร็จด้วยดีแล้ว และ ยัง เป็น การ ทำ นู บำ รุง พระพุทธศาสนาไปในตัวอีกด้วย หากผู้ตายมีส่วนบุญที่ตนจะได้รับทางอื่น บุญกุศลที่บุคคลได้บำเพ็ญในครั้งนี้อย่างไรก็ตามเหล่านั้นย่อมได้รับเป็นส่วนของตนอีกด้วย เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุคคลที่เกื้อหนุนตนเหล่านั้นด้วยหากผู้ตายไม่เคยทำความดีให้แก่เราก็เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู กตเวทิต่อ พระ ภิกษุ สงฆ์ ใน พระพุทธศาสนา ในฐานะท่านเป็นสมมติสงฆ์ทำหน้าที่แทนพระอริยสงฆ์องค์หนึ่งในพระรัตนตรัย ที่เป็นที่พักพิงของชาวพุทธศาสนิกชนและเป็นผู้กำชะตากรรมของพระพุทธานุภาพโดยตรง ถ้าพระภิกษุสงฆ์ยังมีอยู่ตราบไต่ พระพุทธานุภาพก็ยังคงมีอยู่ตรานั้น

การปลูกฝังประเพณีที่ดีงาม และเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษานั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เพราะเป็นการให้ทุกคนรู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และยังเป็นการสร้างความดีในทางคุณธรรม เพราะประเพณีปอยล่อนี้ ทำให้ได้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ จุดประสงค์ของการจัด หรือแม้กระทั่งพิธีการขั้นตอน ได้ศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ ในขั้นตอนนั้น ๆ เพราะกว่าจะได้มาเป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่ และสวยงามตระการตานั่น ต้องใช้ความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน ฉะนั้นประเพณีปอยล่อนี้ จึงสะท้อนให้เห็นความสามัคคีพร้อมเพรียง และความอุตสาหะวิริยะ และเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติทั้งแก่ผู้ตายและผู้มีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะชีวิตหลังความตาย ชาวล้านนายังมีความเชื่อเชิงวัฒนธรรมที่ว่า งานศพและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นการยืนยันคุณค่าชีวิตของชาวพุทธล้านนา เป็นการแสดงความสืบทอดระหว่างชีวิตนี้กับชีวิตหลังความตาย กระบวนการของพิธีกรรมในงานศพ และประเพณีสืบทอดภายหลังการเผาศพเป็นการตอกย้ำความพึงพอใจ ความมั่นใจ ความคาดหวังต่อคุณค่าแห่งชีวิตในอดีต ชีวิตปัจจุบัน และชีวิตอนาคตของหมู่คนเป็นและคนตายในสังคมวัฒนธรรมล้านนา เป็นการยืนยัน

ความสืบทอดของชีวิตทุกเวลา ทุกลำดับชั้นในวงจรชีวิตว่าล้วนแล้วแต่มีคุณค่า ไม่ใช่มีคุณค่าแต่เพียงชีวิตใดชีวิตหนึ่งเท่านั้น

งานศพของพระสงฆ์จะมีการทำบุญทำทานกันอย่างใหญ่โต มีมหรสพและการละเล่นเพื่อลดความวังเวงหรือโศกเศร้า โดยเฉพาะปราสาทศพได้รับการตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามอลังการ ซึ่งทำเป็นรูปนกหัสดีลิงค์ถือว่าเป็นพาหนะของผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่เท่านั้น การประดับประดาปราสาทศพของพระครูใหญ่โตมากกว่าของคนทั่วไป โดยเฉพาะพระที่มีอายุพรรษามาก ๆ หรือพระที่ทรงสมณศักดิ์ชั้นสูง ๆ เป็นที่เคารพนับถือของศรัทธาสาธุชน ก็จะจัดงานยิ่งใหญ่มากขึ้นจะนิยมเก็บศพไว้จนถึงหน้าแล้ง หรือช่วงที่ไม่มีฝนตกราวเดือนพฤศจิกายน-เมษายน สำหรับวัดที่มีพื้นที่กว้างขวาง หรือบริเวณทุ่งนาที่อยู่ใกล้วัดจะทำปราสาทนกหัสดีลิงค์ไว้ในบริเวณนั้น เผาตรงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวันฉมาปนกิจศพ หรือพระราชทานเพลิงศพจะมีศรัทธาประชาชนผู้ที่เคารพนับถือมาร่วมทำบุญอย่างมากมายผู้มีจิตศรัทธานำน้ำดื่ม อาหาร ของหวานตั้งโรตาทานเลี้ยงผู้มาร่วมงานอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ชาวล้านนาถือว่าการมีส่วนร่วมในงานศพของพระเถระจะได้บุญ

กุศลมาก เป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ถูกลืมทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งไม่มีชนกลุ่มใดของประเทศเสมอเหมือน นอกจากบนผืนแผ่นดินล้านนาค้นหานี้เท่านั้น

สรุป

จากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ที่ผสมผสานให้เข้ากับพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมได้อย่างลงตัวเนื่องด้วยเป็นพระธรรมยุดิรูปแรกที่ทำให้เป็นตัวอย่างการจัดพิธีหลวงพระราชทานเพลิง สายพระป่าแบบล้านนา ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน เป็นการค้นคว้าของผู้จัดที่ต้องละเอียด ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ซึ่งในตอนนั้นไม่ได้มีพิธีแบบนี้ ลูกศิษย์ลูกหาต้อง

ค้นหาผู้เชี่ยวชาญมาช่วยจัดพิธีมาสร้างนก ฯลฯ จนได้กลายเป็นงานที่เป็นกรณีตัวอย่างต่อมาให้ทั้งพระบ้านและพระป่า เช่น งานพิธีปอยล้อหลวงปู่จันทร์ กุสโล ก็ได้แบบอย่างมาจากงานพิธีปอยล้อหลวงปู่หลวง กตปุญโญ ทำให้รู้ว่าสิ่งไหนควรอยู่และควรปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เป็นต้น ประเพณีและวัฒนธรรมไทยมีความสำคัญและมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทย สมควรที่คนไทยจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าดังกล่าว โดยร่วมกันสืบสานจรโลก ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งงามของไทยให้คงอยู่กับสังคมไทยสืบไป

บรรณานุกรม

- ชนิตา สติวงศ์. (2548). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูการุณยธรรมนิवास*.
 ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2532). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2537). *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาอาทิตย์ อาทิจโจ. (2553). *หัตถิลิงคสกุลโณ ความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา*. เชียงใหม่: วัดเจติยหลวง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส. (2536). *พระปฐมสมโพธิกถา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ.

สละนิพล โกฏิแก้ว. (2554). ผู้ออกแบบและจัดสร้างนกหัสดีลิงค์. *สัมภาษณ์*.
15 กรกฎาคม.

สิงฆะ วรรณสัย. (2542). *สืบสานลำนนา สืบต่อลมหายใจของแผ่นดิน*. เชียงใหม่:
ม.ป.ท.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). (2551). *พระเมรุ ทำไม? มาจากไหน*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

เสถียร โกเศศ. (2532). *ความตาย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: แม่คำผาง.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพญาณเมธี. (2553). *ผาสารทลำนนา*. ลำพูน:
โรงพิมพ์บรรพวรรณพันธ์.

อรรถ นันทจักร. (2515). *รวมบทความว่าด้วยนกหัสดีลิงค์*. เชียงใหม่: แสงศิลป์
การพิมพ์.

กระบวนการสร้างและการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา
ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญฺญมหาเถร)
The Process of Phayao Local Knowledge Creation and
Communication of Phra Upaligunupamacarn (Poang
Dhammapanya Thera)

ชัยวัฒน์ จันธิมา¹, พระครูศรีวรพินิจ², สหัทธยา วิเศษ²

Chaiwat Chantima¹, Phrakrusriworapinij², Sahathaya Wiset²

สถาบันปวงพัฒนาวชิราวุธ¹, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Phayao Forum Institute¹,

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus²

Corresponding Author, E-mail: chaiwatby009@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา กระบวนการสร้างและการพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา รวมทั้งกระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญฺญมหาเถร) ไปสู่สาธารณะ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม และการเสวนาทางวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า ผลงานที่เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้แก่ ผลงานจากการปริวรรต ผลงานจากการประพันธ์ ผลงานจากการประพันธ์และปริวรรตในเล่มเดียวกัน และผลงานจากการเรียบเรียงร่วมกับผู้อื่น โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระพุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนานท้องถิ่น การปกครองคณะสงฆ์ และศิลปวัฒนธรรมล้านนา กระบวนการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่น เริ่มจากการสืบค้น การแสวงหาองค์ความรู้ท้องถิ่นโดยเก็บรวบรวมวัตถุดิบจากวัดที่ไม่มีการดูแลวัตถุดิบ การปริวรรตเนื้อหาความรู้ที่มีอยู่ในศิลปวัตถุเป็นภาษาไทยกลาง การค้นคว้าเพิ่มเติมจากตำนาน พงศาวดาร บันทึก และจากนักวิชาการ นำมาสู่การเรียบเรียงและประมวลเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา ในการ

จัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น ท่านได้จัดการข้อมูลด้วยตนเองก่อน หลังจากนั้นได้ให้ลูกศิษย์จัดพิมพ์เอกสารต้นฉบับ และจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ อีกด้านได้จัดตั้งหอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ เพื่อเป็นสถานที่แสดงวัตถุโบราณ ในด้านกระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่น ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยเล่าเรื่องให้ลูกศิษย์ การสอดแทรกไปกับการแสดงธรรม และการบรรยายให้ความรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ อีกด้านหนึ่งมีกลุ่มองค์กรในจังหวัดพะเยา นำเอาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้เป็นต้นแบบในการทำงาน การพัฒนาให้เป็นกิจกรรมใหม่ และจัดตั้งเป็นสถาบันวิชาการท้องถิ่น

คำสำคัญ: พระอุปาสีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร); องค์ความรู้ท้องถิ่น; พะเยา

Abstract

This research aims as follows: 1) to study local knowledge; 2) to study the process of local knowledge creation; and 3) to analyze the process of communication of local knowledge in Phayao of Phra Upaligunupamacarn. This is a qualitative research: documentary study, in-depth interview, focus group, and academic seminar are used as data collecting methods.

The results of the study have revealed that the works on Phayao local knowledge of Phra Upaligunupamacarn are divided into four categories: 1) translation from Lanna language; 2) composition; 3) both translation from Lanna language and composition; 4) editing with co-author.

The local knowledge creation process of Phra Upaligunupamacarn begins with search and collection of the Buddha's statues and antiques. Phra Upaligunupamacarn has translated the Lanna scriptures into Thai alphabet and discover knowledge from documents such as myths, chronicles, and memorandums. Moreover, he has learned and shared knowledge with the historians from various educational institutes. The learning and accumulating process of Phra Upaligunupamacarn is called learning by doing or learning from experiences.

The local knowledge management of Phra Upaligunupamacarn has two stages: during the first stage, he has analyzed data and synthesized information. After that, his assistant has corrected and typed as a master copy. During the second stage, the historians from educational institutes has printed books and disseminated to the public. Besides, he has established cultural exhibition hall which is Phayao local museum.

The local knowledge communication process of PhraUpaligunupamacarn has two levels: 1) to transfer knowledge by himself to monks and novices while teaching Dharma and explaining to the visitors in Srikhomkham Temple; 2) communication by others who applied or developed the local knowledge of Phra Upaligunupamacarn in activities and established local cultural institutes.

Keywords: Phra Upaligunupamacarn (Poang Dhammapanya Thera);
Local Knowledge; Phayao

บทนำ

พะเยา เป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในล้านนา เดิมมีชื่อว่า ภูกามยาว หรือ พยาวมีอายุกว่า 900 ปี ตามตำนานเมืองพะเยาระบุว่า สร้างขึ้นโดยขุนศรีจอมธรรม ราชบุตรขุนลาวเงิน หรือขุนเงิน เจ้าผู้ครองนครเงินยาง เชียงแสน เมื่อมีพระชนมายุ 25 พรรษา ขุนศรีจอมธรรมจึงได้นำกำลังพล ช้าง ม้า เดินทางจากเมืองนครเงินยาง เชียงแสนมาทางทิศใต้ ถึงเมืองเชียงมั่น (บริเวณบ้านกว๊านในปัจจุบัน) ได้พบเมืองร้างแห่งหนึ่งปลายเทือกเขา ด่วน ทรงเห็นมีชัยภูมิเหมาะที่จะสร้างบ้านสร้างเมือง จึงหักร้างถางพงแล้ว

สร้างเมืองขึ้นตามคำแนะนำของบุโรหิตาจารย์ ที่ว่าเป็นบริเวณมงคล สร้างเมืองเสร็จเมื่อปี พ.ศ.1638 โปรดให้เรียกชื่อเมืองแห่งนี้ว่าภูกามยาว อันมีความหมายถึงเมืองที่ตั้งอยู่บนเนินเขาที่มีสันยาว (พระราชวิสุทธิโสภณ และคณะ, 2527: 102) ขุนศรีจอมธรรมครองเมืองภูกามยาวสืบต่อมาจนมีผู้สืบราชวงศ์อีก 9 รัชกาล จนถึงสมัยพญาจำเมือง รวพพุทธศตวรรษที่ 18 พญาจำเมืองเป็นราชบุตรขุนมิ่งเมือง ได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองภูกามยาวต่อจากพระราชบิดา พญาจำเมืองทรงปกครองเมืองภูกามยาวให้ความเจริญรุ่งเรือง ใน สมัยพญาคำฟู

ราชวงศ์มังรายได้ชักชวนพญากวางแห่งเมืองนันทบุรี(น่าน) ยกกองทัพ เข้าตีเมืองพยาวจนพังพินาศ หลังจากนั้นอาณาจักรภูกามยาว ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรไชยนารายณ์ (เชียงราย) ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 หัวเมืองต่าง ๆ ในล้านนา ถูกเปลี่ยนให้มีฐานะเป็นจังหวัดขึ้นต่อกระทรวงมหาดไทย เมืองเชียงรายได้เปลี่ยนเป็นจังหวัดเชียงรายและเมืองพยาวได้กลายเป็นอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย และยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาในวันที่ 20 สิงหาคม 2520 โดยมีการปกครอง 7 อำเภอคือ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอปง และอำเภอเชียงม่วน (พระธรรมวิมลโมลี, 2546 :134 -136)

จากประวัติศาสตร์การตั้งบ้านเมืองพะเยา จึงปรากฏหลักฐานด้านโบราณคดี ศิลปจารึก ตำนาน เอกสารบันทึก โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่พบในจังหวัดพะเยาจำนวนมาก ล้วนแสดงถึงความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองพะเยาได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองพะเยานั้น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ถือเป็นพระสงฆ์ที่มีความเข้าใจและมีความวิริยะอุตสาหะ

ในการศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีของล้านนาและเมืองพะเยา โดยท่านได้เก็บสะสมวัตถุโบราณมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2508 ผลงานนี้ทั้งหมดจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิด พิพิธภัณฑสถานพะเยาขึ้นโดยใช้ชื่อว่าหอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ เพื่อเก็บรวบรวมโบราณวัตถุของเมืองพะเยาในอดีต และจัดแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์เมืองพะเยาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยาอย่างต่อเนื่องของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) ถือว่าท่านเป็นปราชญ์ท้องถิ่นต้นแบบของเมืองพะเยา ที่ทำงานด้านการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น มีผลงานเขียน บันทึก รวบรวมหลักฐานไว้อย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมมากที่สุด

บทความนี้ ได้นำเสนอกระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) เพื่อเป็นแนวทางการจัดการความรู้ท้องถิ่นพะเยาในเชิงบูรณาการกับหน่วยงาน และเครือข่ายต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม รวมทั้งการประยุกต์องค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร)
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้าง และการพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร)
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญมหาเถร)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตในการวิจัยได้ศึกษากระบวนการ วิธีการ เทคนิค เครื่องมือในการสร้างให้เกิดองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญ) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก และการจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์และแบบบันทึกในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งการจัดเสวนาทางวิชาการ “คุณูปการของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญ) ที่มีต่อสังคมพะเยา” เนื่องในโอกาสที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง

ธรรมปญฺญ) มีอายุวัฒนมงคลครบ 96 ปี

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญ) พบว่า มีหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะจำนวน 33 เล่ม เนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยา พุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนานท้องถิ่นล้านนา การปกครองคณะสงฆ์ และศิลปวัฒนธรรมล้านนา ลักษณะสำคัญขององค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญฺญ) สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธรูป ศาสนา คติธรรมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ และคนในชุมชนในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งการใช้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น คือ “คำว” ในการถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคม และได้รับอิทธิพลและแบบแผนการผูกเรื่องที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธรูป ศาสนา สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. กระบวนการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลี

คุณปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ)
ประกอบด้วย

2.1) การสืบค้น และการ
แสวงหาองค์ความรู้ท้องถิ่น เริ่มจาก
แรงบันดาลใจของท่านที่ต้องการเก็บ
รวบรวมวัตถุโบราณ พระพุทธรูปที่ขาด
การดูแลรักษาจากวัดต่างๆ รวมทั้งวัตถุ
โบราณ และพระพุทธรูปตามวัดร้าง
หลังจากนั้นได้มีโอกาสเขียนบทความ
เกี่ยวกับประวัติพระเจ้าตนหลวง และ
ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาในหนังสือที่
ระลึกเปิดโรงพยาบาลพะเยาในปี
พ.ศ. 2500 ทำให้ท่านต้องค้นคว้าหา
ข้อมูลจากเอกสาร และบันทึกต่างๆ
รวมทั้งการบอกเล่าจากคนเฒ่าคนแก่
การเขียนบทความในครั้งนั้น ได้นำมาสู่
การถอดรหัสความรู้ที่มีอยู่ในใบลาน
ปับสา และศิลาจารึกโบราณ เป็น
ตัวอักษรล้านนาและอักษรขอมโบราณ
โดยท่านได้ปริวรรตเป็นภาษาไทยกลาง
ส่วนปัจจัยภายนอกที่ผลักดัน คือ การ
เข้ามาศึกษาศิลาจารึก พระพุทธรูป
รวมทั้งโบราณ วัตถุอื่นๆ จาก
นักวิชาการจากหน่วยงานส่วนกลาง
และสถาบันการศึกษา ทำให้หลวงพ่
อใหญ่ให้ความสนใจเก็บรวบรวม
โบราณวัตถุและศิลปวัตถุมากยิ่งขึ้น
โดยพยานักวิชาการเหล่านั้นลงพื้นที่
รวมทั้งลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล และ
โบราณวัตถุด้วยตนเอง บางครั้งจะมี
ชาวบ้านนำมาถวายท่าน ในการลง

พื้นที่ทุกครั้ง หลวงพ่อใหญ่จะสังเกต
และบันทึกข้อมูลของโบราณวัตถุและ
ศิลปวัตถุอื่นๆ โดยมีเครื่องมือที่หลวง
พ่อใหญ่ใช้ช่วยในการสืบค้นได้แก่ สมุด
บันทึก ปากกา ดินสอ แว่นขยาย ตลับ
เมตร สายวัด เทปบันทึกเสียง กระดาษ
และน้ำยาลอกลาย กล้องถ่ายรูป และ
รถยนต์สำหรับการลงพื้นที่

2.2) การเรียบเรียงและ
ประมวลองค์ความรู้ท้องถิ่นพระอุบาลี
คุณปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) เป็นผู้
ที่มีความสนใจ ศึกษาค้นคว้าองค์
ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยา
จากทั้งหลักฐานที่เป็นเอกสาร บันทึก
และหลักฐานที่เป็นศิลปวัตถุ ซึ่งเกิด
จากความสนใจใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง
ลองผิดลองถูก จนเกิดความรู้ ความ
ชำนาญเป็นความรู้ที่สั่งสมในตัวท่าน
รวมทั้งการอ่านค้นคว้าเพิ่มเติมจาก
เอกสาร ตำรา พงศาวดาร บันทึก
ต่างๆ มาประกอบการทำงานของ
ตนเอง แสดงให้เห็นถึงแรงบันดาลใจ
และความสนใจใฝ่รู้ของท่านใน
การศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
พะเยาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งใน
ระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ เป็น
เรื่องราวประวัติศาสตร์ ตำรา และ
บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ผ่าน
ประสบการณ์การทำงานมาอย่าง
ยาวนาน จนเกิดการสั่งสมเป็นองค์

ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ
พะเยา

2.3) การจัดการองค์
ความรู้ท้องถิ่น ในการจัดการองค์
ความรู้ ท่านได้จัดการข้อมูลด้วยตนเอง
ก่อน โดยการปริวรรต เรียบเรียง และ
เขียนออกมา หลังจากนั้นท่านได้ให้ลูก
ศิษย์ช่วยพิมพ์ ชัดเกลาสำนวน
ตรวจสอบ ต่อมาได้มีนักวิชาการจาก
ภายนอกเข้ามาศึกษาประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นพะเยามากขึ้น ทำให้มีการ
จัดการข้อมูลที่เป็นระบบมากขึ้น
รวมทั้งนักวิชาการภายในท้องถิ่นที่มี
ความสนใจ ทำให้องค์ความรู้
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยาที่ถูกเรียบ
เรียงไว้ ได้นำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ
และเอกสารเผยแพร่สู่สาธารณะ
นักวิชาการที่เข้ามาได้ช่วยเหลือในการ
จัดระบบข้อมูลขึ้นปฐมภูมิ จนก่อเกิด
เป็นชุดขององค์ความรู้ต่าง ๆ และการ
จัดตั้งหอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ
ที่เป็นแหล่งค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์
ท้องถิ่นพะเยา

3. กระบวนการสื่อสารองค์
ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) แบ่ง
ออกเป็น 2 ระดับ

3.1) การถ่ายทอดองค์
ความรู้ท้องถิ่นพะเยาโดยพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) มี 4
ลักษณะ ได้แก่ การถ่ายทอดทางตรง

โดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คน
อีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ภาษาพูดและการ
เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การ
ถ่ายทอดทางอ้อม โดยกล่าวอ้างถึง
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สอดแทรกไปกับ
การเทศน์ธรรม การถ่ายทอดแบบไม่
เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การจัดตั้ง
หอวัฒนธรรมนิทัศน์ และ การ
ถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร
ได้แก่ การตีพิมพ์เป็นหนังสือ และ
เอกสารต่าง ๆ

3.2) การถ่ายทอดองค์
ความรู้ท้องถิ่น โดยบุคคลภายนอก
โดยหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัด
พะเยา นำเอาองค์ความรู้ด้าน
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยาใช้ใน
ลักษณะของการเป็นต้นแบบในการ
ทำงาน การต่อยอด การยกระดับ และ
การพัฒนาให้เป็นกิจกรรมใหม่ เป็น
องค์กรใหม่ที่มีความสอดคล้องกับยุค
สมัย และมีความหลากหลายที่เกิดขึ้น
ภายในท้องถิ่นพะเยา และยังคงดำรง
คุณ ค่าดั้งเดิม ของ การสืบ สาน
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองพะเยา แบ่ง
ออกเป็น 3 ลักษณะได้แก่ ลักษณะที่
เป็นหนังสือ เอกสาร และหนังสือพิมพ์
ของท้องถิ่น ลักษณะที่เป็นโครงการ
หรือกิจกรรม และลักษณะที่เป็น
สถาบันทางวิชาการของท้องถิ่น

อภิปรายผล

1) องค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยา ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมฺมปญฺโญ) มีลักษณะเป็นองค์ความรู้ ที่มีความหลากหลายของเนื้อหาที่ ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พะเยา พุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนานท้องถิ่นล้านนา การปกครอง คณะสงฆ์ และศิลปวัฒนธรรมล้านนา โดยเนื้อหาขององค์ความรู้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคมของเมืองพะเยาในแต่ละยุค เริ่มตั้งแต่เมืองพะเยาในตำนาน เมืองพะเยา ในยุคอดีตสมัยที่ขุนศรีจอมธรรมได้มา สร้างบ้านแปงเมืองจนมาถึงสมัยรัฐ พะเยามีความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลป วิทยาการ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ และเมืองพะเยายุคหลังเป็นช่วงที่พม่า เข้าปกครองล้านนา หลังจากนั้นการ ออกไปของพม่า ต่อมาสยามจึงได้เข้า ปกครองล้านนาและส่งเจ้านายจาก ส่วนกลางเข้ามาปกครองเมืองพะเยา นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ความรู้นั้นไม่ได้ มีเพียงเนื้อหาที่เกี่ยวกับท้องถิ่นพะเยา เท่านั้น แต่เนื้อหาได้ครอบคลุมถึง ท้องถิ่นล้านนาอีกด้วย สอดคล้องกับ การศึกษาของพระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธมฺโม) (2554) ที่ได้ ศึกษาความเป็นผญาแห่งเมืองพะเยา ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมฺมปญฺโญ) ได้แก่ ด้านแรก ผญาใน

ฐานะส่งเสริมงานด้านการศึกษา เป็น การนำเสนอความเป็นปราชญ์ของพระ เดชพระคุณหลวงพ่ที่มีต่อการส่งเสริม งานด้านการศึกษาทุกระดับ ที่ท่านได้ สร้างและส่งเสริม ด้านที่สอง ผญาใน ฐานะผู้สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ เป็นการนำเสนอความเป็นปราชญ์ของ พระเดชพระคุณหลวงพ่ที่มีต่อการ สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ทั้งที่วัด ศรีโคมคำ และหอวัฒนธรรมนิทัศน์ โดยแบ่งพื้นที่ภายในวัดให้เป็นบริเวณที่ ให้ความรู้ จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ของชุมชนทั้งในระดับจังหวัดและ ระดับชาติ ด้านที่สาม ผญาในฐานะ เป็นองค์ความรู้ เป็นการนำเสนอความ เป็นปราชญ์ของพระเดชพระคุณหลวง พ่ที่มีต่อองค์ความรู้ที่มีในตัวท่านเอง จนสามารถกลั่นกรองออกมาเป็น หนังสือหลายสิบเล่ม และทำให้ผู้คนได้ อาศัยในการศึกษาต่อยอดในหลายมิติ และด้านที่สี่ ผญาในฐานะที่เป็น แบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ เป็น การนำเสนอความเป็นปราชญ์ของพระ เดชพระคุณ หลวงพ่ที่ท่านเป็น แบบอย่างแห่งการประพฤติปฏิบัติ อัน เป็นแบบแผนให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และทราบวิถีชีวิตที่เป็นตัวตนของท่าน

2) กระบวนการสร้างองค์ ความรู้ท้องถิ่นพะเยา พบว่าการได้มา ขององค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระ อุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมฺมปญฺโญ)

นั้น เป็นกระบวนการที่เริ่มมาจากแรงบันดาลใจ และความสนใจโดยส่วนตัว ที่ต้องการเก็บรวบรวมวัตถุดิบของ เมืองพะเยามาเก็บรักษาไว้เท่านั้น หลังจากมีการเข้ามาศึกษา ประวัติศาสตร์เมืองพะเยาของ นักวิชาการชาวไทย และชาว ต่างประเทศจากสถาบันการศึกษา ส่วนกลาง ทำให้พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) เห็น ความสำคัญของวัตถุดิบเหล่านั้น มากขึ้น ประกอบกับการมีความรู้ใน การอ่านเขียนภาษาล้านนา นำมาสู่การ ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร โบราณ การลงพื้นที่เก็บรวบรวม หลักฐานเชิงประจักษ์ การสังเกต การ ชักถามผู้เฒ่าผู้แก่ การจดบันทึก รวมทั้งการถอดรหัสองค์ความรู้ที่มีอยู่ ในวัตถุดิบเหล่านั้น โดยการ ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ นักวิชาการภายนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน และประมวลออกมาเป็น งานเขียน ดังนั้น การเป็น นัก ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพระอุบาลี คุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) จึง เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ จากการ เรียนรู้ด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติด้วย ตนเอง การลองผิดลองถูก การ แลกเปลี่ยนชักถามกับผู้เชี่ยวชาญ การ ค้นคว้าเพิ่มเติม ประกอบกับท่านมีนิสัย ในการจดบันทึก จึงทำให้เกิดชิ้นงานที่

ท่านได้บันทึกด้วยลายมือทั้งที่เป็น ภาษาล้านนาและภาษาไทยกลาง กระบวนการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น พะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) จึงเป็นกระบวนการ เรียนรู้จากประสบการณ์ และ สังเคราะห์มาเป็นองค์ความรู้ สอดคล้องกับวิจารณ์ พานิช (2548) ที่ กล่าวว่า องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ที่ ฝังอยู่ในคน เป็นความรู้ที่ได้จาก ประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาติ ญาณของแต่ละบุคคลในการทำ ความ เข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่ สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการ คิดเชิงวิเคราะห์ เป็นความรู้แบบ นามธรรม อีกแบบเป็นความรู้ที่ชัดเจน เป็น ความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดโดยผ่านวิธีการบันทึกเป็นลาย ลักษณ์อักษร เป็นความรู้แบบรูปธรรม

3) กระบวนการสื่อสารองค์ ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลี คุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) พบว่า มีการสื่อสารในหลายระดับชั้นแสดงให้เห็นถึงพลวัตของการสื่อสารองค์ ความรู้ที่เริ่มจากสื่อสารแบบเรียบง่าย ไปสู่การสื่อสารที่มีระบบแบบแผน ระดับแรกเป็น การถ่าย ทอด ประสบการณ์โดยตรงสู่ลูกศิษย์ที่เป็น พระเณรโดยเล่าเรื่องราวสอดแทรกไป

กับการบรรยายธรรมะ หรือบรรยายให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่มาเยี่ยมชมวัดอุโบสถที่เก็บรักษาไว้ในวัด ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารไม่เป็นทางการ และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ระดับที่สอง หลังจากมีการจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาที่มีระบบ และมีแบบแผนมากขึ้นในรูปแบบของหนังสือและพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ทำให้องค์ความรู้เหล่านั้นถูกสื่อสารต่อสาธารณะและผู้คนที่น่าสนใจได้ง่ายมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารที่เป็นทางการ และเป็นลายลักษณ์อักษร มีความสอดคล้องกับพัชรินทร์ สิริสุนทร (2550) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาสามารถกระทำได้หลายวิธี โดยปราชญ์หรือผู้ถ่ายทอดจะคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้รับการถ่ายทอด และองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดเป็นหลัก มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยตรง การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจทำได้ทั้งการบอกเล่าโดยใช้ภาษาพูดและการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร 2) การถ่ายทอดโดยทางอ้อม เช่น การสอดแทรกภูมิปัญญาไว้ในรูปของความบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด สถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติธรรม คำสอนทางศาสนา หรือจารีตประเพณีต่าง ๆ 3) การ

ถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การสื่อสารด้วยภาพ เพลงดนตรี หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ด้วยเหตุผลเรื่องความเป็นสากลของรูปแบบและสาระที่สื่อสาร ที่คนในทุกสังคมทุกชาติพันธุ์ และทุกกลุ่มภาษา สามารถรับรู้และเข้าใจได้โดยง่าย และ 4) การถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร มักปรากฏในรูปของงานวิจัยและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาต่าง ๆ

ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัยได้ค้นพบว่า ได้มีนักวิชาการท้องถิ่นหน่วยงาน และองค์กรในท้องถิ่นนำองค์ความรู้ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่สามารถจับต้องได้มาพัฒนา ยกระดับและขยายผลให้เป็นกิจกรรมใหม่ หน่วยงานและองค์กรใหม่ที่ใช้ความคิดและทุนเดิมด้านองค์ความรู้ท้องถิ่นของท่านมาฐานในการดำเนินงาน ระดับขั้นในการสื่อสารจึงแสดงให้เห็นความเป็นพลวัตขององค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม

สรุป

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญโญ) ถือเป็นพระเถระที่มีคุณูปการต่อประวัติศาสตร์เมืองพะเยา เพราะท่านได้เก็บรักษาวัตถุโบราณ

และจัดเก็บองค์ความรู้ท้องถิ่นเมืองพะเยา รวมทั้งการจัดทำเป็นหนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่นและนักวิชาการภายนอก เนื้อหาขององค์ความรู้ที่มีความหลากหลายที่ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยา พุทธศาสนา วรรณกรรม ตำนานท้องถิ่น ล้านนา การปกครองคณะสงฆ์ และศิลปวัฒนธรรมล้านนา กระบวนการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) ประกอบด้วย การสืบค้น และการแสวงหาองค์ความรู้ท้องถิ่นที่มาจากแรงบันดาลใจและความสนใจของท่านที่ต้องการเก็บรวบรวมวัตถุดิบจากพระพุทธรูปที่ขาดการดูแลรักษาจากวัดต่างๆ รวมทั้งวัตถุดิบ และพระพุทธรูปตามวัดร้าง การเรียบเรียง และประมวลองค์ความรู้ท้องถิ่น และการจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น ในการจัดการองค์ความรู้ได้จัดการข้อมูลด้วยตนเองก่อน โดยการปริวรรต เรียบเรียง และเขียนออกมา หลังจากนั้นให้ลูกศิษย์ช่วยพิมพ์ ขัดเกลาสำนวน ตรวจสอบ กระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาโดย การถ่ายทอดทางตรง โดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ภาษาพูด

และการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดทางอ้อม โดยกล่าวอ้างถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สอดแทรกไปกับการเทศน์ธรรม การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การจัดตั้งหอวัฒนธรรมนิทัศน์ และ การถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ การตีพิมพ์เป็นหนังสือ และเอกสาร นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น โดยบุคคลภายนอกโดยหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพะเยา นำเอาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยาใช้ในลักษณะของการเป็นต้นแบบในการทำงาน การต่อยอด การยกระดับ และการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมใหม่

กล่าวได้ว่า การเป็นนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การลองผิดลองถูก การแลกเปลี่ยนซักถามกับผู้เชี่ยวชาญ การค้นคว้าเพิ่มเติม ประกอบกับท่านมีนิสัยในการจดบันทึก จึงทำให้เกิดขึ้นงานที่ท่านได้บันทึกด้วยลายมือทั้งที่เป็นภาษาล้านนาและภาษาไทยกลาง กระบวนการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) จึงเป็นกระบวนการ

เรียนรู้จากประสบการณ์ และ
สังเคราะห์มาเป็นองค์ความรู้

ในการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันทางวิชาการในท้องถิ่นที่มีการทำกิจกรรมต่อยอดจากองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) เพื่อให้เกิดการทำกิจกรรมประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมพะเยา โดยให้มีเจ้าภาพหลักในการประสานงานเครือข่ายฯ 2) ควรจัดทำหลักสูตร และสื่อการจัดการเรียนการสอนองค์ความรู้ท้องถิ่นพะเยาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับแต่ละระดับการศึกษา

ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาในจังหวัดพะเยา 3) สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเชิดชูปราชญ์ท้องถิ่นพะเยาในแขนงต่างๆ โดยหน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายความร่วมมือฯ เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ที่ทำคุณประโยชน์ในด้านการสืบสานองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นพะเยา และ 4) ควรมีการรวบรวมผลงานทั้งหมดของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) เพื่อจัดทำเป็นศูนย์ข้อมูล ในรูปแบบของห้องสมุดพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปญโญ) หรือศูนย์พะเยาศึกษา เพื่อให้เป็นสถานที่ในการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพะเยา

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ ชัยดรุณ. (2552). *จารึกที่ค้นพบใหม่ในเมืองพะเยา*. พะเยา: นครนิวส์การพิมพ์.
- ชีวลีสิทธิ์ บุญยเกียรติ บรรณาธิการ. (2555). *คน-ของ-ท้องถิ่น: เรื่องเล่าของสยามใหม่จากมุมมองของชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วาย ซี เอช มีเดีย.
- ชัยวัฒน์ จันธิมา และศิริวรรณ มะโนวงศ์. (2543). *ปราชญ์เมืองผยาว: ลมหายใจแห่งชีวิตและองค์ความรู้ของปราชญ์ท้องถิ่นและศิลปินพื้นบ้านจังหวัดพะเยา*. พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธิธมโม). (2554). *พระอุบาลีคุณูปมาจารย์: ผญาแห่งเมืองพะเยา*. พะเยา: นครนิวส์การพิมพ์.
- พระเทพวิสุทธีเวที. (2546). *คำว้าคำครว้าครวี้ และน้ำท่วมเมืองพะเยา*. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.

- _____. (2531). *ประวัติศาสตร์เมืองพะเยายุคหลัง*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
- _____. (2533). *ประวัติวัดศรีโคมคำ พระเจ้าตนหลวง และพระพุทธบาท*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ศร พรินตริง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- พระธรรมวิมลโมลี. (มปป.). *เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เสด็จประพาสเชียงราย-พะเยา*. เชียงราย: หจก. เชียงรายไพศาลการพิมพ์.
- _____. (2542). *ประวัติกว๊านพะเยา*. เชียงราย: หจก. เชียงรายไพศาลการพิมพ์.
- _____. (2546). *เมืองพะเยาจากตำนานและประวัติศาสตร์*. พะเยา: นครนิวส์การพิมพ์.
- _____. (2553). *ครบรอบ 100 ปี เหตุการณ์เกี่ยวกับการจลาจลในมณฑลพายัพ พ.ศ. 2445*. พะเยา: นครนิวส์การพิมพ์.
- พระราชวิสุทธิโสภณ, ศรีศักร วัลลิโภดม และพิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2527). *เมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ศรพรินตริงเซ็นเตอร์ จำกัด.
- พระราชวิสุทธิโสภณ และศรีศักร วัลลิโภดม. (2538). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ศร พรินตริง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ. (2538). *ประชุมจารึกเมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ศร พรินตริงเซ็นเตอร์ จำกัด.

ประเพณีจุลกฐินของชาวพุทธล้านนาในวัดอนาลโยทิพยาราม

Culakathina Ceremony of Lanna Buddhists at

Analayotippayaram Monastery

พระโพธิญาณรังสี วิ. (พิศิษฐ์ เมตตจิตโต)

Phraphodhirangsi Vi. (Pisit Mettajitto)

วัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

Wat Analayotippayaram, Phayao Province

Corresponding Author, E-mail: pisidphon@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุลกฐินและจุลกฐินในคัมภีร์พระไตรปิฎก จุลกฐินในล้านนา และวิเคราะห์จุลกฐินวัดอนาลโยทิพยาราม จังหวัดพะเยา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีจุลกฐินในพระพุทธศาสนาและในล้านนาจากข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ประวัติและหนังสือพิธีจัดงานจุลกฐินของวัดอนาลโยทิพยาราม และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีจุลกฐินในล้านนา ตลอดจนการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้างจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีการทอดจุลกฐินมีการกล่าวไว้ในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบท ส่วนจุลกฐินในไทยพบเฉพาะในภาคอีสานและในภาคเหนือเท่านั้น ในอดีต ประเพณีนี้ไม่ได้ปฏิบัติอย่างแพร่หลาย เฉพาะจังหวัดพะเยาไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการจัดงานจุลกฐินมาก่อน กระทั่งวัดอนาลโยทิพยารามได้จัดเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2540 เพื่อต้องการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีจุลกฐินในล้านนา การจัดพิธีจุลกฐินวัดอนาลโยทิพยารามถือเป็นประเพณีประจำปี มีพิธีการ 3 ขั้นตอน คือ 1) พิธีปลุกฝ้ายซึ่งจัดในวันวิสาขบูชา 2) พิธีรดน้ำดูแลต้นฝ้ายในวันเข้าพรรษา และ 3) พิธีจุลกฐินใหญ่จะจัดในช่วงวันออกพรรษา ซึ่งไม่แตกต่างกับจุลกฐินทั่วไป จุดเด่นสำคัญ คือ การประยุกต์การจัดงานจุลกฐินให้เข้ากับวัฒนธรรมล้านนาและเพิ่มพิธีการล่วงหน้า 2 พิธีดังกล่าวเพื่อสร้างความสามัคคีให้กับเจ้าภาพและชาวบ้านในชุมชนก่อนที่จะถวายผ้าจุลกฐิน

นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าด้านการศึกษาให้ผู้มาร่วมงาน รวมถึงเยาวชนได้เห็นขั้นตอนการทำผ้าจุลกฐิน ส่วนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงดนตรี การฟ้อนรำแบบล้านนา ถือเป็นเผยแพร่วัฒนธรรมที่ดีงามแก่นักท่องเที่ยว ทั้งเป็นการส่งเสริมเยาวชนในท้องถิ่นให้แสดงออกในสิ่งที่ดีงาม นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านจากการขายของที่ระลึกและส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพะเยา

คำสำคัญ: ประเพณีจุลกฐิน; วัดอนาลโยทิพยาราม; ชาวพุทธล้านนา

Abstract

This article aims to study Kathina and Chulakathina ceremonies in Tipitaka, Chulakathina in Lanna, and analyze the Chulakathina of Analayotippayaram Monastery, Phayao province. This is a documentary and qualitative research which study from primary sources, such as Tipitaka, commentary and secondary sources, such as academic papers, research reports, and dissertations that related to Chulakathina in Lanna. Also, it is collected data by in-depth interviews through structured and unstructured from sample groups.

The results of this research are found that Culakathina was found on commentary only and it was in the North and Northeast Thailand. In Phayao province, it was no evidence of existence of Culakathina until the first ceremony was performed in B.E. 2450 at Analayotippayaram Monastery to preserve this tradition in Lanna. It becomes an annual activity of the monastery until now. The procedures of Culakathina are divided into three steps: 1) cotton planting ceremony on Vesak Day; 2) watering ceremony to cotton on Buddhist Lent Day; and 3) Chulakathina Ceremony on the End of Buddhist Lent Day which is not different from general Culakathina. But the highlight of this ceremony is to apply Culakathina to Lanna tradition and add first two steps to create unity between host of Chulakathina robes and local community. In addition, it has value of education to all participants including youths to observe procedures of Culakathina robe making. Besides, cultural activities like

local bazar, Lanna music and dances are part of cultural promotion to tourists and encourage local youths to show appropriately. Also, community can earn income from gift shop and souvenir. Finally, this ceremony supports tourism in Phayao as well.

Keywords: Culakathina Ceremony; Analayotippayaram; Lanna Buddhists

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือปฏิบัติขึ้นมาจนถึงขณะนี้เป็นเวลา 2,600 ปี (พุทธชยันตี) แม้ว่าเวลาจะผ่านไปเป็นเวลานานมาก แต่สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนไปจากใจของพุทธศาสนิกชนที่นับถือหลักธรรมคำสอนของพระองค์ก็คือความเชื่อในหลักคำสอน และยังสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้จวบจนปัจจุบัน นับได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นได้เจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับจนปัจจุบันนี้ และสิ่งหนึ่งที่เราก็ยังคงรักษาไว้ก็คือการช่วยกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาที่สั่งมา การถืออย่างนี้เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยถูกต้องสมควร จนพระพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย และเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย ค่านิยม วิถีชีวิต พุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันสำคัญที่ช่วยให้เป็นจุด

รวมจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2532: 48)

ในดินแดนล้านนา นับตั้งแต่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระโสม เถระ และ พระอุตรเถระ สองสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ได้นำเอาพระพุทธศาสนาเผยแผ่ในสุวรรณภูมิ ซึ่งหมายถึง พม่า ไทย ลาว กัมพูชา (มณี พยอมยงค์, 2547: 3-4) ชาวล้านนาต่างก็มีความเลื่อมใสและศรัทธา นับถือพระพุทธศาสนา กันเป็นจำนวนมาก เจ้าผู้ครองนครทุกพระองค์ล้วนเอาใจใส่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยตลอด ยังผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองถึงขั้นที่สามารถจัดการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทยได้จึงไม่น่าสงสัยว่าดินแดนล้านนาแห่งนี้มีศาสนวัตถุและศาสนสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามากมายอย่างที่พบเห็นกันได้ในปัจจุบันนอกจากนี้พระพุทธศาสนาก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาว

ล้านนาแทบทั้งสิ้น (สมทรง ปุณฺณฤทธิ, 2525: 41)

ปัญหาของประเพณีและวัฒนธรรมเก่าแก่ที่บรรพบุรุษได้สืบทอดกันมานั้น ในปัจจุบันนี้อาจเริ่มสูญหายไปบ้าง สาเหตุประการหนึ่งนอกจากเป็นไปตามความเจริญของบ้านเมืองแล้ว อีกส่วนหนึ่งก็คือ การเรียนการศึกษาของเยาวชนในยุคปัจจุบันที่ก้าวไปข้างหน้าเรื่อย ๆ ทำให้เยาวชนไม่เห็นความสำคัญของคุณค่าในประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม ๆ ที่สั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพชน ดังนั้น จึงควรที่จะชักจูงให้เยาวชนหรือคนล้านนารุ่นใหม่ให้กลับมาเห็นคุณค่าและฟื้นฟูวัฒนธรรมของล้านนาอีกครั้ง ก่อนจะสูญหายไปตามกาลตามสภาพสังคม จึงควรมีการศึกษารายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปร เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมอย่างเช่น ประเพณีจุลกฐิน เป็นต้น (ศรีเลา เกษพรหม, 2544: 91-93)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีทอดผ้าจุลกฐินของชาวพุทธล้านนา โดยเฉพาะในกรณีของวัดอนาลโยทิพยาราม เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมาอย่างไร มูลเหตุอันเป็นที่มาและหลักปฏิบัติตามพุทธบัญญัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัย

เชื่อว่าเมื่อได้ศึกษาในเรื่องนี้แล้วจะได้วิถีทางในการสืบสานประเพณีการถวายผ้าจุลกฐิน ที่เข้ามามีอิทธิพล ต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนารวมถึงได้แนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมตลอดจนการประยุกต์ประเพณีการถวายผ้าจุลกฐินของชาวล้านนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยในปัจจุบันได้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาจุลกฐินและจุลกฐินในคัมภีร์พระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาจุลกฐินในล้านนา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จุลกฐินวัดอนาลโยทิพยาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง เอก สาร (Documentary Research) และ เชิง คุณ ภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพิธีจุลกฐินในพระพุทธศาสนา และในล้านนา จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลเกี่ยวกับพิธีจุลกฐิน จาก หนังสือเอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

กับ พิธีจุลกฐินในล้านนา ตลอดจนถึง หนังสือประวัติวัดดอนนาโทยิทยาาราม และพิธีการจัดงานจุลกฐินของวัดดอนนาโทยิทยาารามในครั้งที่ผ่านมา

2. เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้างจากกลุ่มประชากรตัวอย่าง

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการศึกษาวิจัย ทั้งในด้านเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วจัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยสรุป และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ใน พระไตรปิฎกไม่มีการกล่าวถึงจุลกฐินโดยตรง แต่มีเรื่องราวในอรรถกถาธรรมบทแห่งขุททกนิกาย กล่าวโดยย่อว่า ในสมัยพุทธกาลครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร ทรงเห็นว่าพระอนุรุทธะมีจีวรอันเก่าขาดและก็เป็นเวลาจนจะสิ้นชุดกฐินกาลแล้ว จึงได้รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ให้ช่วยหาผ้าบังสุกุลจีวรตามที่ต่าง ๆ แต่ได้ก็ไม่มีเพียงพอจะเย็บจีวรได้ นางเทพธิดาซึ่งเคยเป็นภรรยาเก่าของท่านจึงได้เนรมิตผ้าทิพย์หมกไว้ในกองขยะ เมื่อพระอนุรุทธะผ่านมาพบเข้าจึงพิจารณานำไป

สมทบในการทำจีวร ครั้งนั้นพระพุทธองค์เสด็จไปทรงเป็นประธานสนเข็ม เทวดา คฤหิ์สร์ ชาย หญิง ต่างช่วยกันทำจีวรอย่างเร่งด่วนเป็นการใหญ่ จึงเป็นมูลเหตุแห่งจุลกฐินในเวลาต่อมา

ส่วนจุลกฐินในล้านนา มีเค้าโครงมาจากตำนานของเชียงใหม่ เรื่องราวคล้ายกันว่ามีพระเถระผู้เป็นอรหันต์ซึ่งในพรรษาหนึ่งท่านได้บำเพ็ญสมาบัติจนจะล่วงพ้นเวลาแห่งกฐินคือเหลือเวลาอีกเพียงหนึ่งวันที่จะหมดเทศิ์ดาผู้เคยเกิดเป็นภรรยาของท่านเกรงว่าพระเถระจะไม่มีโอกาสรับผ้ากฐิน จึงได้แปลงกายเป็นมนุษย์ เนรมิตสวนฝ้ายขึ้นกลางป่าพร้อมทั้งป่าวประกาศ ให้มนุษย์และเทวดามาช่วยกัน ถัก ทอเย็บย้อมผ้ากฐินจีวรนี้ขึ้นจนแล้วเสร็จพร้อมถวายในชั่วเวลา 1 วัน ส่วนจังหวัดพะเยานั้นไม่เคยปรากฏว่ามีการจัดงานจุลกฐินมาก่อน จนกระทั่งวัดดอนนาโทยิทยาารามเริ่มจัดเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2540 แต่ในปัจจุบันนี้พบว่าพิธีจุลกฐินนิยมจัดกันอย่างแพร่หลาย เช่น วัดพระธาตุดาเวา จังหวัดเชียงราย วัดท่ากระดาศ จังหวัดเชียงใหม่ และวัดปงสนุกเหนือ จังหวัดลำปาง เป็นต้น

1) ประเพณีจุลกฐินวัดดอนนาโทยิทยาาราม

วัดดอนนาโทยิทยาาราม ตั้งอยู่บนดอยบุษราคัม ซึ่งเป็นสถานที่

ห้องเที่ยวสำคัญในเมืองพะเยา ดังปรากฏในคำขวัญจังหวัดพะเยาที่ว่า “กว๊านพะเยาแหล่งชีวิต ศักดิ์สิทธิ์พระเจ้าตนหลวง บวงสรวงพ่อขุนงำเมือง งามลือเลื่องดอยบุษราคัม” ซึ่งดอยบุษราคัมห่างจากตัวจังหวัดพะเยา 20 กิโลเมตร ในบริเวณวัดมีศาสนสถานที่สำคัญมากมาย เช่น บริเวณดอยบุษราคัมและม่อนพระนอน มีพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยลักษณะงดงามมาก และยังมีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ อีกหลายองค์ อาทิ พระพุทธไสยาสน์ พระพุทธรูปปางลีลา พระพุทธรูปปางนาคปรกสร้างด้วยความประณีตสวยงามแบบศิลปะไทย รัตนเจดีย์เป็นศิลปะแบบอินเดียพุทธคยา เก่งจินประดิษฐานเจ้าแม่กวณโหมหพระแก้วมรกตจำลอง และจากยอดเขาสามารถชมทัศนียภาพของกว๊านพะเยาและเมืองพะเยาได้อย่างสวยงาม โดยปกติแล้ววัดดอนัลโยทิพยาาราม อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา จะได้จัดงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ด้วยกัน 3 งานเป็นประจำทุกปีคือ

1. งานทำบุญอายุวัฒนมังคลพระเทพวิสุทธิญาณ (หลวงพ่อไพบูลย์ สุมังคโล) ซึ่งคณะศิษยานุศิษย์ร่วมกันจัดขึ้นทุกวันที่ 2-3 สิงหาคมของทุกปี

2. งานนมัสการหลวงพ่отันใจ จัดขึ้นในวันที่ 10 ธันวาคมเป็นประจำทุกปี

3. งานจุลกฐิน ซึ่งจัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 อันเนื่องมาจากวัดดอนัลโยทิพยาารามเป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดพะเยา ประกอบกับพระเทพวิสุทธิญาณ (หลวงพ่อไพบูลย์ สุมังคโล) เป็นชาวจังหวัดลำปาง ท่านได้ปรารภว่า ต้องการที่จะอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ คือ จุลกฐินนี้ไว้ เมื่อคณะศิษยานุศิษย์ซึ่งมีความเคารพศรัทธา ได้ยินท่านปรารภอย่างนั้น ต่างก็พิจารณาเข้ามา ขอจัดงานจุลกฐินนี้มิขาดสาย เหตุเพราะการทำจุลกฐินนั้นเป็นงานพิธีที่ใหญ่มาก เจ้าภาพต้องมีทุนทรัพย์บริวารมากเป็นกำลังด้วย แต่เมื่อพูดถึงบุญและอานิสงส์แล้ว จุลกฐินมีบุญและอานิสงส์มาก จึงไม่แปลกที่งานพิธีจุลกฐินเป็นงานพิธีใหญ่ โดยเริ่มมีขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ด้วยความร่วมมือของหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านสันปาม่วง สันป่าบงหน่วยงานราชการ ต่างก็ร่วมงานพิธีจุลกฐินกันด้วยความสามัคคี

งานจุลกฐินของวัดดอนัลโยทิพยาาราม จัดต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ส่วนพิธีจุลกฐินเริ่มตั้งแต่ปลูกฝ้าย โดยทางวัดดอนัลโยทิพยาาราม จะเริ่มพิธีปลูกฝ้ายวันวิสาขบูชา พิธีรดน้ำ

และดูแลต้นฝ้ายวันเช้าพรรษา และเก็บเกี่ยวฝ้ายหลังออกพรรษา ซึ่งตรงกับกฐินกาลพอดี พิธีจุลกฐินที่วัดอนาลโยทิพยารามนี้จัดยิ่งใหญ่ให้สมกับที่หมั่นดูแลรักษาต้นฝ้ายเป็นอย่างดีในงานพิธีจุลกฐินมีพิธีต่าง ๆ มากมาย อาทิ การเก็บฝ้าย ปั่นฝ้าย กาดมั่วคว่ำแล่ง และการแสดงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

2) อิทธิพลของประเพณีทอดจุลกฐินที่มีต่อชาวพุทธล้านนา

พุทธศาสนาในล้านนาเป็นศาสนาที่หลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีเดิม ความเชื่อ ความศรัทธาเดิมของชาวล้านนาได้อย่างผสมกลมกลืน ทำให้พิธีกรรมตามประเพณีต่าง ๆ สอดคล้องจนกลายเป็นอัตลักษณ์บุคลิกเฉพาะตัวของล้านนาไปแล้ว อิทธิพลของประเพณีทอดจุลกฐินที่มีต่อชาวพุทธล้านนามีต่อด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านสังคมสังคม วิถีชีวิตของคนไทยในสังคมได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในทางพุทธศาสนา ประเพณีมาตลอดเวลายาวนาน เช่น ประเพณีกฐินที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เป็นแบบอย่างของคนไทยขึ้นมาจนถึงยุค

ปัจจุบันประเพณีจุลกฐิน คือสิ่งที่บ่งชี้หลักประเพณีวัฒนธรรมไทยทุกด้านที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัฒนธรรมศิลปะ และด้านเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ทำให้จุลกฐินมีอิทธิพลมากต่อสังคมไทยปัจจุบันและในอนาคต แต่เมื่อทราบถึงหลักปฏิบัติที่ถูกต้องแล้วของจุลกฐิน ประเพณีจุลกฐินนี้มีแนวโน้มไปในทางที่ถูกต้องและดีงามเป็นไปตามหลักพระวินัยทางพุทธศาสนา

2.2 ด้านเศรษฐกิจ ในหลักธรรมพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างมหากุศลให้แก่ตนเอง เรียกว่า สร้างธนาการบุญไว้ เพื่อความผาสุกในชาติหน้าภพหน้า เพื่อทำบุญให้เป็นอุปนิสัยแก่นมนุษย์สร้างบารมีที่ยังบกพร่องให้เต็มให้สมบูรณ์ เพื่อรักษาอารยธรรมของชาวพุทธไว้ในด้านเศรษฐกิจทางสังคม เพื่อหาทุนในการเผยแพร่สร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญเพื่อสร้างความสามัคคีของหมู่คณะ ประเทศชาติศาสนาและนำไปบำรุงพระพุทธศาสนา ผลของจุลกฐินที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจประเพณีการทอดจุลกฐินในสมัยปัจจุบันนับว่าเป็นการกระจายรายได้ออกสู่ชนบทที่อยู่ห่างไกลความเจริญประเพณีการทอดจุลกฐินถือว่าเป็นแหล่งที่มาของทุนทรัพย์อันมหาศาล บางกรณีกลายเป็นสิ่งล่อใจส่งผลเป็นการแสวงหาประโยชน์ของ

กลุ่มมิชชันนารีมีการเรียไรแจกของกฐินไปทอดยังสถานที่ต่าง ๆ แต่ที่จริงแล้วชื่อที่แอบอ้างกลับไม่มีตัวตนให้พิสูจน์ได้ เป็นเพียงการหาเงินเข้ากระเป๋าของกลุ่มมิชชันนารี

2.3 ด้านศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมไทยทุกแขนงเช่น ศิลปะทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม วรรณกรรม เป็นต้น ประเพณีจุกฐินก็ถือว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง และได้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยอยู่ทุกวันนี้ จุกฐินมีศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การแสดงวิธีการทอดผ้า การแสดงธงกฐิน เป็นรูปพระเฒ่าและนางมัจฉา หรือ ขบวนแห่องค์พระกฐินเป็นศิลปะสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของประเพณีจุกฐิน ศิลปะเหล่านี้ เกิดจากชาวพุทธทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตผู้มีจิตศรัทธาอันบริสุทธิ์ได้คิดค้นต้นแบบมา และสอดใส่ความวิจิตรบรรจงลงไปให้เป็นศิลปะทรงคุณค่า คู่ควรแก่ การถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา เพื่อยกย่องเชิดชูบูชาพระพุทธศาสนาให้ดีเลิศ และจงใจให้มหาชนคนทั่วไปมีความตระหนัก เคารพและยำเกรงไม่กล้าย่ำยีลบหลู่ต่อพระพุทธศาสนา จึงถือว่าอิทธิพลของกฐินในด้านศิลปะได้ช่วยให้ประเพณีนี้ดำรงและเป็นผลที่ดีต่อสังคม จนกลายเป็นงานศิลปะประเพณี

งานหนึ่ง ที่ลูกหลานได้ดำเนินรอยตามอย่างถูกต้องและดีงาม คงอยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยสืบไป

2.4 ด้านพระพุทธศาสนา งานจุกฐินเป็นงานประเพณีทางพระพุทธศาสนา และการจัดประเพณีจุกฐินที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมแบบพื้นบ้านล้านนาเข้าไปร่วมด้วย ก็ทำให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดใจให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้รู้สึกรักชอบและสนุกสนานกับการร่วมกิจกรรมในการทอดผ้าจุกฐิน ดังนั้นการจัดงานจุกฐินแบบล้านนาที่วัดอนาลโยทิพยารามนี้จึงเป็นทั้งการส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น และ เป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืนและสร้างความกลมเกลียวกันระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในความสนุกสนานของประเพณีที่ต้องจัดอย่างเร่งรีบนั้น จึงได้เห็นถึงความสามัคคีของทุกคนที่มาร่วมงาน และ สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในการสืบทอดสืบทอดพระพุทธศาสนา

2.5 ด้านการศึกษา การปลูกฝังประเพณีที่ดีงามและเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษานั้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เพราะเป็นการให้ทุกคนรู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และยังเป็นการสร้างความดี

ในทางคุณธรรม เพราะประเพณีจุลกฐินนี้ ทำให้ได้ผู้ที่ยังไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการจัด หรือแม้กระทั่งพิธีการขั้นตอน ได้ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ในขั้นตอนนั้น ๆ นอกจากนี้ก็ยังมีการเล่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา รวมถึงการขายของตอนกลางคืน มีหลายอย่างด้วยกัน นับตั้งแต่ของกินจนถึงของใช้ หรือที่ชาวล้านนานิยมเรียกกันติดปากว่า กาดมั่วคว่แลง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรศึกษาอย่างยิ่งว่า วัฒนธรรมเหล่านี้ ล้วนมาจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น ที่ผสมผสานให้เข้ากับพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมได้อย่างลงตัว

2.6 ด้านการท่องเที่ยว ประเพณีการทอดจุลกฐินนี้นับนำไปสู่การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งเกิดจากการที่คนต่างถิ่นโดยเฉพาะชาวกรุงเทพฯ มักจะประสบปัญหา เรื่องความเครียดจึงจัดจตุลกันไปทอดที่วัดต่าง ๆ เป็นการเปิดหูเปิดตา รับเอาบรรยากาศของธรรมชาติที่แท้จริง เช่น การเที่ยวชมโบราณสถาน และหากทอดจุลกฐินในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดพะเยา จะได้ชมสถานที่สำคัญของภาคเหนือหลายแห่ง อาทิ กว๊านพะเยา ซึ่งบนเขาตั้งเป็นที่ตั้งของแหล่ง

น้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณหมื่นไร่ ตรงข้ามกับกว๊านสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของวัดอนาลโยทิพยาราม เป็นต้น

สรุป

ประเพณีจุลกฐินเป็น ภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของคนไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่า เป็นอุดมคติที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และอาจมีแต่เพียงคนไทยเท่านั้นที่สามารถเข้าใจและซาบซึ้งได้ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาในล้านนาจึงสามารถหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาเดิมของชาวล้านนาได้อย่างผสมกลมกลืน ทำให้พิธีกรรมตาม ประเพณี ต่าง ๆ สอดคล้องจนกลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของล้านนาพุทธในที่สุด ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า พุทธศาสนิกชนที่นับถือจะสร้างขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวเนื่องกับศาสนาไว้เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้นำในการทำพิธีจะต้องมีความรู้จักและเข้าใจในพิธีดังกล่าวอย่างดี เพื่อแนะนำผู้ที่ยังไม่รู้ หรือสั่งสอนลูกหลานให้ศึกษาสืบทอดและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

- คณะศิษย์หลวงพ่อไพบูลย์. (2553). *ประวัติวัดอนาลโยทิพยาราม*. กรุงเทพมหานคร: สิริพัทธ์การพิมพ์.
- พระครูอุดมภาวนาจารย์. (2555). *ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนาลโยทิพยาราม*. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- มณี พะยอมยงค์. (2547). *ประเพณี 12 เดือนล้านนาไทย*. เชียงใหม่: หสน. ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2544). *ประเพณีชีวิตคนเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: โรงพิมพ์นพบุรี.
- สมทรง ปุณฺณฤทธิ. (2525). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมบูชา.

บุคลิกภาพของครูและลักษณะการสอนที่ดี Teacher Personality and Good Teaching Characteristics

จักรแก้ว นามเมือง

Chakkaew Nammuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: chakkaew.mcu@thaimail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นถึงบุคลิกภาพและลักษณะการสอนของครูที่ดี บุคลิกภาพถือเป็นพฤติกรรมเฉพาะของคนแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา กล่าวเฉพาะบุคลิกภาพของครู

จากผลการวิเคราะห์พบว่า 1) ด้านกาย เช่น ครูต้องแต่งตัวให้เหมาะสม กิริยามารยาทการวางตัว การใช้คำพูด อิริยาบถต่าง ๆ ต้องเรียบร้อย 2) ด้านอารมณ์ เช่น การรู้จักควบคุมอารมณ์ได้ดี มีวุฒิภาวะสูง การมีอารมณ์ขัน ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา มีความขยัน เอาใจใส่ 3) ด้านสังคม เช่น การเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ การปรับตัว 4) ด้านสติปัญญา เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีไหวพริบ การช่างสังเกต รวมถึงการรู้จักประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ส่วนลักษณะการสอนที่ดี ผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การเตรียมตัวสอน ครูต้องรู้จักวิเคราะห์หลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอน รวมถึงความพร้อมในการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน 2) การสอน ครูต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนให้รู้จักในชั้นปฏิบัติการจริง เชื่อมโยงเนื้อหาเก่ง ตอบสนองความต้องการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น ครูที่พึงประสงค์จึงต้องพัฒนาปรับปรุงตัวเองตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพภายนอกและภายใน รวมถึงลักษณะการสอนที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ: บุคลิกภาพที่ดี; บุคลิกภาพครู; ลักษณะการสอนที่ดี

Abstract

This article emphasizes on the personality and teaching characteristics of a teacher. I discuss the personality is a behavior of each person which is different based on appearance, maturity, social skills, and inner qualities. For teacher personal analysis, it is found that: 1) bodily: teachers have to dress properly, be courteous, speak politely, good mannered and so on. 2) emotional: teachers should control their emotion, be matured, pleasant, responsible, on time, diligent, generous, etc. 3) social: they should have leadership qualities, good human relationships, adaptable, etc. 4) wisdom: they have to be creative, resourcefulness, observant including the seven qualities of a good man (Sappurisa Dhamma).

For good teacher characteristic analysis, it is divided into two aspects: 1) preparation of teaching: teachers have to analyze the curriculum, prepare the teachings, and arrange a conducive environment for learning, and so on; 2) teaching: they have to focus on student-centered learning, emphasize on the process of learning by doing respond to student's requirement, etc. Therefore, effective teachers always have to develop their own outer and inner personality, and improve on their teaching to suit current society.

Keywords: Good Personality; Teacher Personality; Good Teaching Characteristics

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งต้องมีการอยู่อาศัยร่วมกันเป็นครอบครัว หมู่คณะ รวมถึงการปลูกบ้านสร้างเรือนเป็นหลักแหล่งในที่เดียวกัน เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันจึงก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพขึ้นเพื่อสร้างอารยธรรมของตนให้อีกฝ่ายได้ชื่นชม หรือเป็นการ

ดึงดูดให้อีกฝ่ายเข้ามามีสัมพันธภาพด้วย บุคลิกภาพจึงมีความสำคัญสำหรับมนุษย์ และแต่ละคนก็มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการเลียนแบบ การเรียนรู้และการฝึกฝนมากน้อยไม่เท่ากัน

อย่างไรก็ตาม บุคลิกภาพเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และสามารถ

พัฒนาให้ดีขึ้นได้ตามเจตนารมณ์ของมนุษย์แต่ละคน โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย จำเป็นต้องสร้างบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับสังคม หน่วยงาน และวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ยกตัวอย่างกรณีครูในสถานศึกษา ที่ถือว่าเป็นผู้อบรมสั่งสอนเยาวชน ของชาติ นอกจากจะต้องมีบุคลิกภาพที่สง่างามแล้ว ยังต้องมีบุคลิกภาพที่เป็นตัวอย่างของศิษย์ด้วย เพราะตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอนหลายเท่า ดังที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัทในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อขัดเกลากิเลส พระองค์มิได้ตรัสสั่งสอนเพียงอย่างเดียว แต่ทรงปฏิบัติให้เห็นผลมาก่อนแล้ว จึงนำมาแสดงต่อแก่เหล่าสาวก พุทธวิธีที่ทรงแสดงจึงเป็นการถ่ายทอดบุคลิกภาพทั้งทางกาย วาจาและจิตใจให้สาวกได้ปฏิบัติตาม พระพุทธเจ้าจึงเป็นศาสดาที่ทรงสั่งสอนทั้งหลักความจริงในการดำเนินชีวิตในโลกนี้และโลกหน้าอย่างแท้จริง พระองค์จึงเป็นบรมครูของโลกที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างด้านการพัฒนาบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างแท้จริง

ถึงกระนั้น การพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละคนก็ไม่สามารถพัฒนาได้เท่าเทียมกัน การเรียนรู้บุคลิกภาพคนอื่น แล้วนำมาปรับใช้กับ

ตนและอาชีพที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ในที่นี้ผู้เขียนขอกล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของอาชีพครู ที่ถือว่าต้องพัฒนาทั้งบุคลิกภาพของตนเองและศิษย์ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงความหมาย และผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพและการสอนที่ดีของครูตามลำดับไป

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

นักจิตวิทยาและนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของบุคลิกภาพไว้หลายความหมายดังต่อไปนี้

สุชา จันทน์เอม (2544: 84) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึงลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคลทั้งในด้านชีวิตส่วนตัว ในด้านกิจการงาน และในสังคมโดยทั่วไป และยังได้กล่าวถึงคำจำกัดความของบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาเด่น ๆ ดังนี้

นักจิตวิทยาที่มองบุคลิกภาพแบบลักษณะรวมของบุคคล ได้แก่ Sanford F. H. (1970) กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ กระบวนการรวมกันระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล (รวมทั้งลักษณะทางร่างกายและจิตใจ) อย่างเป็นแบบฉบับเดียว ซึ่งแต่ละลักษณะต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และรวมกันเป็นลักษณะเฉพาะ

ประจำตัวของแต่ละบุคคล ส่วน Hilgard Ernest R. (1962) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะรวมของบุคคล และวิธีการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งกำหนดการปรับตัวตามแบบฉบับของแต่ละบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม และ Schneiders (1990) กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ กระบวนการสร้างหรือการรวมคุณลักษณะทั้งด้านร่างกายและจิตใจของบุคคล ตลอดจนความสามารถ ความโน้มเอียง นิสัย อากัปกริยาของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ และบุคลิกภาพจะเป็นเครื่องกำหนดปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อตนเองและต่อผู้อื่น และเป็นผลต่อความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อม วัตถุ บุคคล และวัฒนธรรมของสังคมที่เขาอาศัยอยู่

ส่วนนักจิตวิทยาที่มองในลักษณะเด่นของบุคคล ได้แก่ Morgan กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ คุณสมบัติและคุณลักษณะเด่นของบุคคล รวมทั้งการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่นเดียวกัน Murphy กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือ ความเด่นประจำตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะบอกถึงความแตกต่างกับบุคคลอื่น ๆ ได้ในรูปของปริมาณและคุณภาพในลักษณะเด่นนั้น ๆ

นักวิชาการของไทยที่ให้ความหมายเกี่ยวกับบุคลิกภาพในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่

สถิต วงศ์สวรรค์ (2544: 4) กล่าวถึง บุคลิกภาพว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะโดยรวมของแต่ละบุคคล ทั้งลักษณะภายนอก ภายใน และปัจจัยต่าง ๆ อันมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น ส่วน ฉันทนิช อัครนนท์ (ม.ป.ป.: 2) ได้แสดงทัศนะว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่อหลอมให้เป็นและอยู่ในคนคนนั้น ไม่ว่าจะเป็นจุดเด่นจุดด้อยก็ตาม ซึ่งทำให้เขามีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ จนกระทั่งไม่เหมือนกับผู้อื่นใดในโลก ซึ่ง สุรางค์ โค้วตระกูล (2545: 31) กล่าวถึง ความหมายที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยา คือ คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลแสดงออกโดยพฤติกรรมที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อมที่ตนกำลังเผชิญอยู่ และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร และเกศินี สุทธาวรางกูล (2543: 146-147) บุคลิกภาพ หมายถึง ผลรวมของความรู้สึกนึกคิด และลักษณะนิสัย ซึ่งทำให้บุคคลมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

กล่าวโดยสรุป บุคลิกภาพ เป็นผลรวมของพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลนั้น ๆ

ผลการวิเคราะห์บุคลิกภาพ ของครูที่ดี

ตามทัศนะของนิสิตหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพครู
ประกอบรายวิชาจิตวิทยาความเป็นครู
ผลการวิเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

บุคลิกภาพของครูที่ดี

บุคลิกภาพของครูที่ดี
ประกอบด้วยบุคลิกภาพ 4 ด้าน คือ
บุคลิกภาพทางกาย บุคลิกภาพทาง
อารมณ์ บุคลิกภาพทางสังคม และ
บุคลิกภาพทางสติปัญญา ดังต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพทางกาย

ประกอบด้วย

1.1 ด้านกายภาพ

หมายถึง ครูที่มีบุคลิกภาพด้าน
กายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับ
ถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จใน
การอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มี
บุคลิกภาพด้านกายภาพผิดปกติ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่
ไม่ดี ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย ได้แก่

- 1) รูปร่างหน้าตา กิริยาอาการ ลักษณะ
ท่าทางที่สง่างาม 2) การแต่งกายที่
เหมาะสม คือ การแต่งกาย (รวมถึง
แต่งหน้าและทรงผมด้วย) ที่สะอาด
เรียบร้อย ดูดี น่านับถือ ถูกกาลเทศะ
เรียกว่า Neat and Clean
- 3) กิริยามารยาท คือ มีกิริยามารยาทที่
เรียบร้อย สุภาพอ่อนโยน นุ่มนวล
- 4) สวมใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสมกับรูปร่าง

เพศ วัย และผิวพรรณ 5) มีสุขภาพ
กายที่แข็งแรง สมบูรณ์ 6) ร่างกาย
สะอาด ผิวพรรณสดใส ใบหน้าแจ่มใส
7) ยืน นั่ง เดิน ให้เรียบร้อยเหมาะสม

1.2 ด้านวาจา หมายถึง

การแสดงออกทางวาจา การพูดด้วย
น้ำเสียงที่แผ่ด้านเมตตา ปรารถนาดี
นุ่มนวล การพูดด้วยลีลาที่เหมาะสม
ไม่ช้าไม่เร็วจนเกินไป และรวมถึง
การไม่พูดน้อยหรือเงียบขรึมจนเกินไป
หรือการพูดมากจนน่ารำคาญ ได้แก่

- 1) การพูดด้วยถ้อยคำที่ถูกต้อง ชัดเจน
- 2) การพูดที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของ
ผู้เรียน 3) การพูดที่ถูกกาลเทศะ
- 4) การพูดที่คล่องแคล่ว ถูกอักขระและ
คำควบกล้ำ 5) การพูดที่ไพเราะ
อ่อนหวาน 6) พูดเสียงดังฟังชัด
- 7) พูดจามีสาระมีเหตุผล

1.3 ด้านการวางตัว ควรมี

พฤติกรรมให้เหมาะสมกับฐานะ
ตำแหน่งหน้าที่ คุณวุฒิและวัยวุฒิของ
ตน โดยมีการแสดงออกอย่างสุภาพ
และจริงใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถ
ผูกมัดน้ำใจของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือ
บุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเข้ามารู้จักและ
สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย

1.4 ด้านอิริยาบถ ควรมี

อิริยาบถในขณะสอน ขณะทำงาน
ติดต่อสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้อื่นให้
เหมาะสมเป็นสง่าราศี เป็นที่นิยมยก
ย่องหรือเกรงใจของคนทั่วไปไม่ว่าจะ

เป็นการนั่ง การยืน การเดิน การไหว้ การทำความเคารพ ควรมีความสำรวม เป็นต้น

2. บุคลิกภาพด้านอารมณ์

บุคลิกภาพ ทางอารมณ์ หมายถึง การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสม มีอารมณ์มั่นคง เสมอต้น เสมอปลาย ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นทางสีหน้า แววตา ท่าทาง และวาจาให้ผู้เรียนได้รับรู้ได้ ประกอบด้วย 1) การควบคุมอารมณ์ได้ดี ทั้งอารมณ์ดีใจ โกรธ เศร้า หรือหงุดหงิด 2) ความสนใจผู้เรียน หมายถึง มีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้หรือถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการแสวงหาประสบการณ์ที่กว้างขวางหลากหลาย มีความสนใจในตัวผู้เรียน บทเรียน และวิธีสอน มีความเข้าใจและสนใจปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียน 3) การมีอารมณ์ขัน ไม่เคร่งเครียดจริงจังจนเกินไป 4) มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน ยิ้มแย้ม และร่าเริงอยู่เสมอ 5) มีความรับผิดชอบต่อนตนเองและผู้อื่น 6) มีความรับผิดชอบต่องานสูง 7) มีความซื่อสัตย์ จริงใจ 8) มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พรหมวิหาร 4) 9) ตรงต่อเวลา 10) มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม 11) มีความมั่นใจในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง 12) มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง (อคติ) 13) มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นที่

แตกต่างกัน 14) ขยันหมั่นเพียร 15) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ 16) หนักแน่น อดทนอดกลั้น และข่มใจตนเองได้ 17) มีความกล้าแสดงออกที่เหมาะสม กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล 18) มีความสำนึกในหน้าที่การงาน

3. บุคลิกภาพด้านสังคม

บุคลิกภาพด้านสังคม เป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกให้ผู้อื่นพบเห็นได้ในสังคม การเข้าสู่สังคมจึงเป็นบทบาทอย่างหนึ่งของครู ประกอบด้วย 1) ความเป็นผู้นำ 2) ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ชุมชน และสังคม 3) ความเป็นระเบียบวินัย สำรวมระวังความประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน (ประพฤติต่อเป็นแบบอย่างที่ดี) 4) สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี 5) มีความอ่อนน้อมถ่อมตน 6) มีการวางตัวที่เหมาะสมในสังคม 7) มีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่ดี 8) ความเป็นกันเองกับผู้เรียน 9) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน

4. บุคลิกภาพด้านสติปัญญา

บุคลิกภาพด้านสติปัญญา หมายถึง การใช้สติปัญญาในการสอน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดีและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) การมีปฏิภาณไหวพริบดี 2) ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

เหมาะสม 3) มีการตัดสินใจที่ดี 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) มีความรู้รอบตัวดี 6) มีความจำดี 7) เป็นคนช่างสังเกต ละเอียดรอบคอบ 8) มีความรู้ในรายวิชาที่สอนอย่างแท้จริง 9) มีความรู้ด้านวิจัย คอมพิวเตอร์ และสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ 10) มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล 11) รู้ข้อมูลข่าวสารรอบตัวและเรื่องราวในท้องถิ่น 12) มีความสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น ประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ สามารถอบรมปณิธานผู้เรียนให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยที่ดี สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน และก้าวหน้าเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คิดกว้าง คิดไกล และมีวิจรรย์ญาณที่จะวิเคราะห์ข่าวสารต่าง ๆ ได้ดี เป็นต้น 13) รู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้หน้าที่ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการกระทำอันใด รับทราบภาวะหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตนควรทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ตรงต่อเวลา รู้จักท้องถิ่น ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และรู้จักความแตกต่างของบุคคล และยอมรับความคิดเห็น 14) แสวงหาคำแนะนำ ให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่ดีต่อผู้เรียน 15) ลง

มือกระทำจนกว่าจะถูกต้อง 16) ตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองอยู่เสมอ 17) หมั่นไตร่ตรอง คิดพิจารณาตนเองอยู่เสมอ

ผลการวิเคราะห์ลักษณะการสอนที่ดี

ตามทัศนะของนิสิตหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพครู ประกอบรายวิชาจิตวิทยาความเป็นครู สามารถสรุปได้ ดังนี้

ลักษณะการสอนที่ดี

การสอนมีอยู่มากมายหลายวิธี อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการสอนในปัจจุบัน จะมุ่งเน้นการสอนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ครบทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยอาศัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้สอนจะต้องพัฒนาวิธีการสอนของตนเองอยู่เสมอ เพราะถ้าครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเอง มีวิธีการสอนที่แปลกใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากจะเรียน และสิ่งที่สำคัญก็คือ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ลักษณะการสอนที่ดี ประกอบด้วย

1. ด้านการเตรียมตัวสอน

1.1 ครูต้องวิเคราะห์หลักสูตร จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือบทเรียน มีการ

เตรียมเนื้อหา สื่อประกอบการเรียน การสอน และแบบวัดผลและ ประเมินผลที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือบทเรียน

1.2 จัดเตรียมกระบวนการ เรียนการสอน การจัดห้องเรียน การ เตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการ เรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเนื้อหา

1.3 ผู้สอนจะต้องประพฤติ ตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีการวางตัวที่ เหมาะสม มีความมั่นใจ มีความ กระตือรือร้น และเตรียมพร้อมในการ สอนมาเป็นอย่างดี

1.4 มีความพร้อมทั้งผู้สอน ผู้เรียน และสภาพแวดล้อมทางการ เรียน

2. ด้านการสอน ประกอบ ด้วย

2.1 สอนโดยยึดผู้เรียนเป็น สำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของ ผู้เรียน ในด้าน วัย ประสบการณ์เดิม และความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็น หลัก

2.2 สร้างบรรยากาศและ เวลาที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ ทั้งในด้าน สิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน มุ่ง ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พร้อมที่จะ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี มีการใช้ สื่อเพื่อเป็นสิ่งจูงใจในการสอน

2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มี การเรียนรู้ด้วยการกระทำให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีและจำได้นาน

2.4 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียน ด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แสดง ความ คิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและ กัน สอบถามหรือแสดงความคิดเห็น ของตนเองต่อครูผู้สอนได้

2.5 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ คิดค้นหาสาเหตุ เหตุผล ความเป็นไป ของสิ่งที่เรียน มีส่วนร่วมในการ วางแผน การดำเนินกิจกรรม และการ ประเมินผลการเรียนการสอน

2.6 สร้างความสัมพันธ์ ของเนื้อหาและ ประสบการณ์ ที่ เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและ สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน

2.7 มีการตอบสนองความ ต้องการของผู้เรียน เรียนด้วยความสุข ใจ ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ

2.8 มีวิธีการสอน ที่ หลากหลาย ไม่ยึดวิธีการสอนวิธีใดวิธี หนึ่งเป็นหลัก โดยกำหนดวิธีการสอนที่ สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ การเรียนรู้

2.9 มีกิจกรรมการสอนที่ หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียน สนุกสนาน และตอบสนองตรงกับ ความต้องการของผู้เรียน

2.10 กระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดวิเคราะห์อยู่เสมอ เช่น ฝึกใช้การสังเกต การซักถาม การทดสอบ การแสดงความคิดเห็นเรื่องต่าง ๆ การค้นหาสาเหตุ การเปรียบเทียบ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

2.11 ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.13 ครูใช้แรงจูงใจในก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยมุ่งเน้นการจูงใจผู้เรียนทุก ๆ คน ไม่จูงใจเฉพาะคนเก่งอย่างเดียว

2.13 ครูผู้สอนต้องไม่หวงวิชา ถ่ายทอดความรู้และสิ่งใหม่ ๆ มาสอนให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

2.14 สามารถตอบคำถามปัญหาข้อข้องใจ และเป็นที่ปรึกษาแก่นักเรียน

2.15 เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

2.16 ต้องมีการประเมินผลตลอดเวลา โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ เป็นต้น เพื่อประเมินว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์

2.17 การวัดผล ควรมีการป้อนกลับ (Feed Back) และการเสริมให้การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน มีเครื่องมือวัดผลที่ดี และมียุติธรรมในการวัดและประเมินผล

2.18 มีการวัดผลการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ ให้ติดต่อกัน เพื่อให้เกิดความสนใจ ตั้งใจเรียนและยังเป็นการวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนไปในตัวด้วย

สรุป

บุคลิกภาพและลักษณะการสอนถือเป็นกระจกที่สะท้อนความเป็นครูอย่างดี ครูที่มีประสิทธิภาพย่อมพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งทางด้านวิชาการความรู้และบุคลิกภาพที่เป็นความประพฤติ หลักบุคลิกภาพและลักษณะการสอนที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาดูจะพบว่า แท้จริงแล้ว ก็คือคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ทุกคนที่ต้องปฏิบัติ หากเป็นข้าราชการอาจเรียกว่า เป็นจรรยาบรรณของอาชีพตนที่ไม่ควรล่วงละเมิด นอกจากนี้ การพัฒนาบุคลิกภาพหลายข้อเป็นลักษณะของหลักธรรมทางศาสนา เนื่องจากหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนส่วนใหญ่เป็นหลักจริยศาสตร์ที่ได้มาจากศาสนา หรือไม่ก็ปรัชญา โดยเฉพาะบุคลิกภาพภายในที่ต้องบ่มเพาะจากจิตใจ

อย่างไรก็ดี บุคลิกภาพรวมถึงลักษณะการสอนที่ดี ใช่ว่าจะต้องพัฒนามาจากหลักการเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว การศึกษาในโลกปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางวิทยาการความรู้หลากหลาย การพัฒนาบุคลิกภาพและ

การสอน หากไม่บูรณาการกับหลักการสมัยใหม่และปรับใช้ให้ถูกกับเวลาสถานที่ และโอกาสที่เหมาะสมแล้ว บุคลิกภาพและการสอนก็ไม่อาจมีผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ได้ การประยุกต์ให้เข้ากับเงื่อนไขของ

สถานการณ์ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญตามบุคลิกภาพและลักษณะการสอนที่มีความหลากหลายให้เลือกปฏิบัติเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับปัจเจกชนนั้น ๆ

บรรณานุกรม

- เกศินี สุทธาวรางกูล, บรรณาธิการ. (2543). *อัศจรรย์จิตมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: ไรต์เตอร์ส ไตเจสท์.
- ฉันทนิช อัครนนท์. (ม.ป.ป.). *การพัฒนาบุคลิกภาพ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถิต วงศ์สวรรค์, รศ. (2544). *การพัฒนาบุคลิกภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น (1977).
- สุชา จันทน์เอม. (2544). *จิตวิทยาทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hilgard, Ernest R. (1962). *Introduction to Psychology*, 3rded. New York: Marcourt, Brace & World Inc.
- Sanford F. H. & Wrightman, L. S. (1970). *Psychology*, 3rded. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Schneider, B. M. (1990). *Managing Organization Behavior*. New York: John Wiley & Sons.

คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองใน สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน Morality and Ethics of Politicians in the Current Political Situation

คนอง วังฝายแก้ว

Kanong Wangfaikaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: kanong44@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการหลักคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งได้นำทฤษฎีทางตะวันตกมาอธิบาย คือ แนวคิดของเพียเจต์และโคลเบิร์ก เพียเจต์ได้กล่าวถึงจริยธรรมใน 3 ขั้น คือ 1) ขั้นก่อนมีจริยธรรม 2) ขั้นเริ่มมีจริยธรรม และ 3) ขั้นมีจริยธรรม ขณะที่โคลเบิร์กกล่าวถึงจริยธรรมว่ามี 3 ระดับ แต่ละระดับมี 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น คือ ระดับแรกก่อนเกณฑ์ แบ่งเป็น 1) ขั้นหลักเลี้ยงโทษ และ 2) ขั้นแสวงหารางวัล ระดับที่สองตามกฎเกณฑ์ แบ่งเป็น 3) ขั้นทำตามที่คนอื่นเห็นว่าดี และ 4) ขั้นทำตามหน้าที่ และระดับที่สามระดับเหนือกฎเกณฑ์ แบ่งเป็น 5) ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา และ 6) ขั้นอุดมคติสากล นอกจากนี้ ยังได้ยกหลักธรรมในการบริหารตามพระพุทธศาสนา มาแสดง คือ เรื่องการประพฤติเป็นธรรม และประพฤติตามธรรม ซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของคุณธรรมและจริยธรรมทางตะวันออกที่ว่าด้วยหลักการทางศาสนา ทฤษฎีและหลักธรรมเหล่านี้ได้หลอมรวมปรากฏในเป็นหลักธรรมาภิบาลอันเป็นแนวปฏิบัติสำหรับนักการเมืองปัจจุบันที่ต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญอกงามในด้านการบริหารบ้านเมืองและพัฒนาศักยภาพตนเองในเรื่องคุณธรรม สำหรับการเปรียบเทียบหลักการบริหารปกครองบ้านเมืองทางพระพุทธศาสนากับตะวันตกพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) การบริหารปกครองที่เป็นลักษณะแนวตั้งกับแนว

ระนาบ 2) แนวคิดเรื่องมนุษย์มีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม 3) การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และ 4) การลดอำนาจหรือการสั่งการลง

คำสำคัญ: คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง; สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน; นักการเมือง

Abstract

This article mentions the morality and ethics of politicians that is concerned with western theories: Piaget and Kohlberg. Piaget's theory has three stages of moral development: 1) pre-moral stage; 2) heteronomous stage; and 3) autonomous stage. For Kohlberg's theory, it has six stages of moral development: 1) to escape from punishment; 2) to find a gift; 3) to follow others' good; 4) to take responsibilities; 5) to keep a promise; 6) universal ideal. In addition, it discusses the way to practice the Dhamma and to follow the Dhamma. It represents the eastern religious morality and ethics. The mixture of western and eastern ethics is good governance to practice for current politicians to develop their character and to develop the nation.

For the comparative study of government between Buddhism and western theories, it is divided into 4 aspects: 1) the difference of government between a vertical and horizontal chart; 2) concept of human as the seed of morality and ethics; 3) being open-minded; and 4) reduction of authority or command.

Keywords: Morality and Ethics of Politicians; Current Political Situation; Politicians

บทนำ

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ไม่เฉพาะการนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ในการบริหารองค์กร การปกครองประเทศชาติ ก็จำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกัน การนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติอาจแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานราชการอาจกำหนดเรียกว่า จรรยาบรรณ บางองค์กรเรียกว่า วัฒนธรรมองค์กร ข้อตกลงร่วมกัน หรือระเบียบกติกาสังคม ทั้งหมดเป็นการประยุกต์ใช้คุณธรรมและจริยธรรมให้เหมาะสมกับหน่วยงานของตน

ในด้านการเมือง คุณธรรมและจริยธรรมถือว่าเป็นหลักสำคัญที่นักการเมืองต้องตระหนักและนำไปใช้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองมีผลกระทบต่อประเทศชาติโดยตรง ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมที่แสดงออกถึงวุฒิภาวะของนักการเมืองจำเป็นจะต้องมี ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมด้วยการนิยามความหมาย และกล่าวถึงทฤษฎีจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก 2 ท่าน นอกจากนี้ได้ยกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทฤษฎีหรือหลักธรรมเหล่านี้

จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นหลักธรรมาภิบาลที่จำเป็นสำหรับนักการเมืองที่ต้องปฏิบัติในขณะบริหารบ้านเมือง และประเด็นสุดท้ายผู้เขียนได้เปรียบเทียบหลักการบริหารบ้านเมืองในทางตะวันตกกับพระพุทธศาสนา เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างในบางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักการบริหารในเชิงวิชาการต่อไป

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง จะต้องศึกษาถึงความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ทฤษฎีจริยธรรม คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ดังรายละเอียด ดังนี้

1) ความหมายของคุณธรรมตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538: 189) หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งสอดคล้องกับ เสียรชัย เอี่ยมวรเมธ (2545: 205) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรมหมายถึง คุณงามความดี, ธรรมแห่งความดี หรือเพียบพร้อมด้วยความสามารถและคุณธรรม ส่วน กิริติบุญเจือ (2538: 79) กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึงความเคยชินในการประพฤติดีอย่างไร

อย่างหนึ่ง ตรงกันข้ามกับกิเลส ได้แก่ ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือ คุณงามความดีหรือความประพฤติดีของมนุษย์ที่มีต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย

2) ความหมายของจริยธรรม ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525: 216) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม ส่วนบุญมี แท่นแก้ว (2541: 1) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ และถือว่า จริยธรรม เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดั่งามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และ จริยธรรมจะมีได้ต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล ซึ่งสอดคล้องกับ ลำดวน ศรีมณี (ม.ป.ป.: 1) ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาหรือการประพฤติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง สถิต วงศ์สวรรค์ (2529: 92) กล่าวถึงความหมายของ จริยธรรมในแง่ของจิตวิทยา ไว้ว่า หมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงการกระทำของมนุษย์ หรือ พฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะ และพฤติกรรม (การกระทำ) ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมี

คุณ สมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 ประเภท ต่อไปนี้

ประการแรก เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น มีลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนอื่นเป็นสำคัญ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การส่งเสริมสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจ รู้สึกรู้ว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม ผู้มีจริยธรรมสูงจะมีลักษณะและการกระทำที่กล่าวมานี้มาก

ประการที่สอง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัดหลีกเลี่ยง หรือดเว้นที่จะกระทำการอันจะก่อให้เกิดโทษ เป็นลักษณะที่สังคมรังเกียจ และลงโทษเมื่อมีผู้กระทำเช่นนั้น และผู้ที่กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผิด เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีงาม ไม่สมควร มีความอับอาย หรือละอาย ฉะนั้น ผู้มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

ดังนั้น ผู้มีจริยธรรมก็คือ ผู้ที่แสดงแต่พฤติกรรมในทางที่ดี ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น มีสัมมาคารวะ เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

รู้จักรับผิดชอบ รู้จักสิทธิและหน้าที่
ของตน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

3) ทฤษฎีจริยธรรม ทฤษฎี
ทางจริยธรรมที่สำคัญ ๆ เพื่อเป็น
แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทาง
จริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's
three stages of moral develop-
ment) หรือพัฒนาการทางศีลธรรม 3
ขั้น ของเพียเจต์ เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของ
การพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์
ไว้เป็นลำดับขั้น โดยเริ่มต้นจากขั้น
ต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด โดยไม่มีการ
ข้ามขั้น ดังนี้

1. ขั้นก่อนมีจริยธรรม
(Pre-moral Stage) เป็นขั้น การ
พัฒนาการทางศีลธรรมของเด็กตั้งแต่
แรกเกิดจนถึงอายุ 1 ขวบ โดย เพีย
เจต์ เชื่อว่าเด็กวัยนี้ไม่มีความรู้ถึง
ศีลธรรมและจรรยาบรรณใด ๆ คือ
ไม่มีประสบการณ์หรือความรู้เรื่องอะไร
ทั้งสิ้น เด็กในวัยนี้จะมีความเห็นแก่ตัว
เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric)

2. ขั้นเริ่มมีจริยธรรม
(Heteronomous Stage) เป็นขั้นที่
ยึดหลักการของกฎเกณฑ์ (เด็กวัย 1-5
ขวบ) เด็กในวัยนี้เริ่มให้ความสนใจ
สิ่งแวดล้อม เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม
และยอมรับกฎเกณฑ์นั้น ๆ แต่ไม่รู้ว่า
กฎเกณฑ์เหล่านี้มีไว้เพื่อประโยชน์
อย่างไร แต่ทำตามเพราะไม่ต้องการให้

ถูกลงโทษ เพียเจต์ กล่าวว่า เด็กในวัย
นี้มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม ใน
ลักษณะที่ไม่มีเหตุผล แต่มีลักษณะเป็น
จริงเป็นจัง คือ ผิดก็ว่าไปตามผิด ไม่มี
การยืดหยุ่น วัยนี้ไม่มีศีลธรรมของ
ตัวเอง ยังตัดสินใจไม่ถูก เด็กจะมี
ความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือ
ระเบียบต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่น 3
ประการคือ กฎเกณฑ์นั้นมีอยู่และ
ละเมิดไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และ
เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3. ขั้น มี จ ริ ย ธ ร ร ม
(Autonomous Stage) เด็กอายุตั้งแต่
5 ขวบขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีพัฒนาการ
ทางจริยธรรม เริ่มมีจริยธรรมเกิดขึ้นใน
ตนเอง จะมีความคิดเห็นเป็นของ
ตนเอง รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จัก
ตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักคำนึงถึงความ
เกี่ยวข้องของสิ่งต่าง ๆ เริ่มใช้หลัก
ความยุติธรรมความเท่าเทียมกัน และ
ความเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ที่มา
เกี่ยวข้อง เริ่มมองเห็นความแตกต่าง
ระหว่างสิ่งที่ตนเองเห็น และความตั้งใจ
หรือเจตนาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วย
ตาเปล่าได้ เด็กเริ่มตัดสินใจจริยธรรม
ได้อย่างถูกต้องและใช้เหตุผลจากความ
ตั้งใจ หรือเจตนาที่อยู่ภายในใจเป็น
เกณฑ์ตัดสินใจได้ เด็กในวัยนี้จะรู้จัก
เหตุผล เด็กจึงมีพัฒนาการทาง
จริยธรรมไปได้อย่างถูกต้อง คิดถึงการ
เปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รู้จัก

นับถือซึ่งกันและกันรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม และปฏิบัติตามเพราะเห็นว่าทำให้สังคมเรียบร้อย โดยไม่มีใครข่มขู่บังคับ เข้าใจดีว่ากฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's six stages of moral development) หรือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม 6 ขั้นของโคลเบอร์ก โคลเบอร์ก ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแยกออกเป็น 2 ขั้น ตามลักษณะการใช้เหตุผลทางจริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ หรือก่อนมีจริยธรรม เป็นระดับต่ำสุด จริยธรรมของเด็กในระดับนี้จะถูกควบคุมด้วยการลงโทษหรือรางวัล แบ่งเป็น 2 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ เป็นขั้นของการกระทำตามเพื่อหนีการถูกทำโทษ (ตั้งแต่แรกเกิด-7 ขวบ) เด็กที่อยู่ในช่วงนี้จะมีแรงกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม หรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นหลักการแสวงหารางวัล (10-7 ปี) เป็นขั้นที่เด็กมีแรงกระตุ้นที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้เป็นที่ถูกใจและพอใจแก่ตนเอง เลือกกระทำการพฤติกรรม จริยธรรมในส่วนที่จะนำความสุข ความพอใจ ผลประโยชน์มาสู่ตน มุ่งความพึงพอใจของตนเองเป็นสำคัญ ดังนี้พฤติกรรมทางจริยธรรมก็ต้องการให้ได้ประโยชน์ ทำเพื่อต้องการรางวัล เช่น คำชมเชย สิ่งตอบแทน เห็นความสำคัญของรางวัลมากกว่าการถูกลงโทษ

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ คือ การคล้อยตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการกระทำตามระเบียบประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้น และถือปฏิบัติร่วมกัน แต่ก็ต้องอาศัยการควบคุมจากภายนอกในการที่จะประพฤติดี แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นหลักการทำตามที่คนอื่นเห็นว่าดี (10-13 ปี) เป็นขั้นของการเป็นเด็กดี มีแรงกระตุ้นให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ไม่กระทำการพฤติกรรมซึ่งคาดหวังว่าคนอื่นจะเห็นว่าไม่ดี น่าติเตียน และมีจิตสำนึกว่า จะต้องทำในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่า ต้องการเป็นที่ยกย่องของคนอื่น

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ (10-16 ปี) เป็นขั้นของการปฏิบัติตามหน้าที่เป็นสำคัญ เป็นการกระทำเพื่อหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

เช่น นักเรียนมีหน้าที่ในการเรียนหนังสือ เป็นต้น

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ คือ การมีจริยธรรมเกิดขึ้นภายในตน เป็นระดับจริยธรรมสูงสุด ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้มีความคิดสูงและจริยธรรมสูง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เป็นขั้นของการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นขั้นของการมีเหตุผลและเคารพตนเอง

ขั้นที่ 6 หลักการทำตามอุดมคติสากล คือขั้นของการกระทำเพื่อชีวิต เป็นขั้นยึดอุดมคติ ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุด

3.3 คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง บุคคลผู้มีความประพฤติทางการเมืองที่ดีจะต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งจะต้องประพฤติตน 2 ลักษณะควบคู่กัน กล่าวคือ 1) ประพฤติเป็นธรรม คือ มีความเที่ยงธรรม และยุติธรรม เช่น ประพฤติตามหลักของทศพิธราชธรรม อคติ พละ เป็นต้น 2) ประพฤติตามธรรม คือ การประพฤติตามธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เช่น การปฏิบัติตามหลักกุศล

กรรมบถ 10 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

นอกจากดำรงตำแหน่งหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองแล้ว ก็ต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อุทิศตนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เหล่านี้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง

การศึกษาถึงคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539: 17-30) ได้กล่าวไว้ในธรรมานุญชีวิตเกี่ยวกับ คนกับสังคม คนมีคุณแก่ส่วนรวม คนมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชน และคนผู้นำรัฐ ดังนี้

คนกับสังคม คนมีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรมที่เรียกว่า เป็นอารยชนมีธรรมคือมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

2. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ คือ

2.1 ทางกาย 3 ละเว้นการฆ่า การสังหาร ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาไรต์เอาเปรียบ เคารพสิทธิ์ในทรัพย์สินของกันและกัน ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ

ทำลายลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล
ของกัน

2.2 ทางวาจา 4 ละเว้น
การพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่
คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง
เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ ละเว้น
การพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความ
แตกแยก พูดแต่คำที่เหมาะสมส่งเสริม
สามัคคี ละเว้นการพูดคำหยาบคาย
สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ
นุ่มนวลควรฟัง ละเว้นการพูดเหลวไหล
เพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุผล มีสาระ
ประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

2.3 ทางใจ 3 ไม่ละโมภ ไม่
เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้
คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง
ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมอง
ในแง่ที่จะทำลาย ตั้งความปรารถนาดี
แผ่ไมตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน
มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ
เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำ
ชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็น
ธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็น
ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ธรรม 10
ข้อนี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ (ทางแห่ง
กรรมดี) บ้าง ธรรมจริยาบ้าง อารย
ธรรมบ้าง เป็นรายละเอียดขยายความ
สุจริต 3 ข้อ ข้างต้นด้วย คือ ข้อ 1-3
เป็น กายสุจริต ข้อ 4-7 เป็น วชิสุจริต
ข้อ 8-10 เป็นมโนสุจริต

3. อย่างต่ำมีศีล 5 หลักความ
ประพฤติ 10 ข้อต้น เป็นธรรมจริยา
และเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์
ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกาย
ทางวาจาและทางใจ แต่ผู้ใดยังไม่มั่นคง
ในอารยธรรม ท่านสอนว่าผู้นั้นพึง
ควบคุมตนให้ได้ทางกายและวากาก่อน
เป็นอย่างน้อยด้วยการประพฤติตาม
หลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของ
ธรรมจริยา 10 ประการ ก็ยังได้ชื่อว่า
เป็นคนมีศีลธรรม

คนมีคุณแก่ส่วนรวม สมาชิกที่
ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีหลักความ
ประพฤติ ดังนี้

1. มีพรหมวิหาร คือ ธรรม
ประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจ
ยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม 4
อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และ
อุเบกขา

2. บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ
การปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์หรือ
ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และ
ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี เรียกว่า
สังคหวัตถุ 4 อย่าง

คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของ
ชุมชน คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน
ซึ่งจะช่วยให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มี
หลักความประพฤติ ดังนี้

1. พึงตนเองได้ คือทำตนให้
เป็นที่พึงของตนได้ พร้อมทั้งจะ
รับผิดชอบตนเองไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา

หรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรม สำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (เรียกว่า นาคกรณธรรม) 10 ประการ คือ

1.1 ศิล ประพฤติดีมีวินัย คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ

1.2 พาหุสัจจะ ได้ศึกษาสดับมาก คือ ศึกษาเล่าเรียนสดับตรับฟังมากอันใดเป็นสายวิชาของตน หรือตอนศึกษาศิลปวิทยาใด ก็ศึกษาให้ชำรุด มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจนและใช้ได้จริง

1.3 กัลยาณมิตตตา รู้จักคบคนดี คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนาเข้าที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถือเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้ชีวิตเจริญงอกงาม

1.4 โสวจิตสตา เป็นคนที่พูดกันง่าย คือ ไม่ดื้อรั้นกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตน

1.5 กิงกรณียะสุ ทักขตา ขวนขวายกิจของหมู่ คือเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติ เพื่อนพ้องและของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

1.6 ธรรมกามาตา เป็นผู้ใคร่ธรรม คือ รักธรรม ชอบศึกษา ค้นคว้า สอบถามหาความรู้ความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกละเมตตา สบายใจ ช่วยให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนา

1.7 วิริยารัมภะ มีความเพียรขยัน คือ ขยันหมั่นเพียรพยายาม หลีก ละความชั่ว ประกอบความดี บากบั่น ก้าวหน้าไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยทอดทิ้งธุระหน้าที่

1.8 สันตุฏฐี มีสันโดษรู้พุด คือ ยินดี พึงพอใจแต่ในลาภผล ผลงาน และผู้สำเร็จต่าง ๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

1.9 สติ มีสติคงมั่น คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ผลีผลาม ไม่เลินเล่อไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาท ไม่ยอมมถลาลงในทางผิดพลาดไม่ปล่อยปละละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม

1.10 ปัญญา มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจเป็นอิสระ

ทำการต่าง ๆ ด้วยความคิดและมี
วิจารณ์ญาณ

2. อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้าน
ความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วม
กิจการ หรือ ร่วมชุมชน ตลอดจนพื
น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตาม
หลักการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สาราณีย
ธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึง) 6
ประการ

คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่
ดี สมาชิกของรัฐมีส่วนร่วมให้เกิดการ
ปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคม
ประชาธิปไตย พึงรู้หลักและปฏิบัติดังนี้

1. รู้หลักอภิไทย คือ รู้หลัก
ความเป็นใหญ่ที่เรียกว่าอภิไทย 3
ประการ

2. มีส่วนร่วมในการปกครอง
โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบ
ที่จะช่วยป้องกันความเสี่ยง นำไปสู่ความ
เจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่า
อธิปไตยธรรม 7 ประการ

คนผู้นำรัฐ ท่านเป็นผู้ใหญ่ใน
แผ่นดิน ผู้นำ และผู้ปกครองรัฐตั้งต้น
แต่ พระเจ้าจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์
ตลอดจนนักปกครองโดยทั่วไปมี
ลักษณะที่เป็นคุณสมบัติ และข้อปฏิบัติ
ดังนี้

1. ทรงทศพิธราชธรรม คือ มี
คุณสมบัติของผู้ปกครองหรือราชธรรม
(ธรรมของพระราชา) 10 ประการ ดัง
ได้กล่าวไว้แล้ว

2. บำเพ็ญกรณียกิจของ
จักรพรรดิ คือ ปฏิบัติหน้าที่ของ
ผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า จักรวรรดิ
วัตร (ธรรมนิยมหรือหน้าที่ประจำของ
จักรพรรดิ) 5 ประการคือ

3. ประกอบราชสังคหะคือ
ทำนุบำรุงประชาราษฎร์ ด้วย
หลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ
(หลักการสงเคราะห์ประชาชนของ
พระราชา) 4 ประการ

4. ละเว้นอคติ นักปกครอง
เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียง
หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจาก
ธรรม 4 ประการ ดังได้กล่าวไว้แล้ว

นอกจากนั้น การศึกษาถึง
คุณธรรมจริยธรรมทางการเมืองจะต้อง
ศึกษาหลักของการปกครองที่ดีที่
เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542
กล่าวถึงธรรมาภิบาลไว้ว่า ธรรมาภิ
บาลหมายถึง การบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทาง
สำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้ง
ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาค
ประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่าย
วิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ
และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่าง

สงบสุข มีความรู้สึกรักสามัคคีและ
ร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนา
อย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความ
เข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ
เพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยา
ภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาใน
อนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความ
ยุติธรรม ความโปร่งใส และความมี
ส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะของ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการ
ปกครองแบบประชาธิปไตย อันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
สอดคล้องกับ ความเป็นไทย
รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน
หากจะให้ความหมายตามคำ คำว่า
ธรรมาภิบาล คือ การรักษาความ
ถูกต้อง เพราะว่าธรรมะ คือความถูก
ต้อง ดังนั้นการดำเนินชีวิตของคนเรา
ในทุก ๆ เรื่อง ต้องอยู่บนความถูกต้อง
หลักของพระพุทธศาสนาคือหลักสั
มัตตะ คือความถูกต้อง 10 ประการ
ได้แก่ มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีความ
คิดเห็นที่ถูกต้อง เจรจาในทางที่ดีที่
ถูกต้อง การงานสุจริต ประกอบอาชีพ
สุจริต มีความพยายามในทางที่ถูกต้อง
มีสติระลึกรู้ในทางที่ดีที่ถูกต้อง มีจิตใจ
แน่วแน่ตั้งมั่น รู้ในสิ่งที่ถูกต้อง และม
ีความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

ดังนั้นการเป็นนักการเมือง
การปกครองที่ดีจะต้องอาศัยหลักของ
ธรรมาภิบาล คือยึดถือความถูกต้อง

โดยเฉพาะหลักของสัมมัตตะ 10
ประการดังกล่าว ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อสร้างสันติสุขให้กับสังคมโดยรวม

เปรียบเทียบการบริหารตาม แนวพุทธศาสนากับแนวบริหารแบบ ตะวันตก

การบริหารงาน คือ การ
ดำเนินการเพื่อให้เกิดการวางแผน การ
จัดตั้งองค์กร การจัดการบุคคล การ
อำนาจและการควบคุมให้องค์กร
ดำเนินไปตามจุดประสงค์ เพื่อสร
สร้างนักบริหารสมัยใหม่หรือนักบริหาร
แบบมืออาชีพ และนักบริหารตามแนว
พุทธศาสตร์ เช่น นักบริหารจะต้องเป็น
ผู้มีคุณธรรม (Morality) เป็นผู้มีความรู้
(Knowledge) เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ
(Leadership) และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์
(Vision) ซึ่งมีความแตกต่างกับนัก
บริหารแบบตะวันตก อย่างสิ้นเชิง นัก
บริหารแบบตะวันตกจะมุ่งการทำงาน
เป็นหลัก ไม่ค่อยคำนึงถึงตัวบุคคล
และความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา คือ
มุ่งงาน ไม่มุ่งปฏิสัมพันธ์

ข้อแตกต่าง (ออนไลน์)
ได้เสนอแนวคิดการบริหารตามแนว
พุทธกับการบริหารแบบตะวันตกไว้
น่าสนใจพอจะสรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบการบริหาร การ
บริหารองค์กรในวิถีของตะวันตกเป็น
การบริหารแบบตัวตั้ง คือ เป็นลำดับ

ขึ้นจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง มีเจ้านายอยู่เหนือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นชั้น ๆ ไป แต่การบริหารเชิงพุทธ เป็นการกระจายอำนาจในแนวระนาบ กล่าวคือมองว่ามนุษย์ทุกคนในองค์กรเป็นพี่น้องกัน มีศักยภาพใกล้เคียงกัน และมีความเท่าเทียมกันในแง่ของความเป็นมนุษย์ แต่ก็มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติทุกคน

พระพุทธเจ้าทรงสร้างระบบชุมชนที่เรียกว่า “สังฆะ” ขึ้นมา โดยผู้ที่อยู่ในสังฆะต้องเป็นบุคคลที่เคารพความเป็นมนุษย์ของกันและกัน มีความเท่าเทียมกันในแง่ของ “ศีล” คือ ความประพฤติปฏิบัติชอบ และมีความเท่าเทียมกันในแง่ของ “ทฐิ” คือ การเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่เรียกว่า “สิกขาบท” ซึ่งทรงวางไว้ให้ทุกคนในสังฆะได้ปฏิบัติตามเพื่อความดีงามและความเจริญเป็นปึกแผ่นของสังฆะ มีการยกระดับจิตใจของคนในสังฆะให้ใกล้เคียงกัน มีการกระจายอำนาจโดยให้ทุกคนเคารพและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่มีเจ้านาย ไม่มีลูกน้อง ทุกคนเสมอภาคในเรื่องของศีลและทฐิ ซึ่งถ้าในสังฆะมีคนที่แตกต่างกันมากทั้งในแง่ของศีลและทฐิ สังฆะก็อาจแตกได้ ถ้าใครละเมิดระเบียบวินัย (ศีล)

ของสังฆะอย่างรุนแรง ก็ต้องถูกเชิญออกจากสังฆะไป สังฆะจึงจะอยู่ได้

2) มนุษย์มีเมล็ดพันธุ์ความดีในองค์กรจะใช้การบริหารแบบพุทธได้ไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แบบที่พระพุทธเจ้าบริหารสังฆะที่ทรงสร้างขึ้นไม่ได้ เพราะองค์กรบริษัทมีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจและการหารายได้ มิใช่เพื่อการดับทุกข์หรือต้องการมรรคผล นิพพานอย่างสังฆะในแบบของพระพุทธศาสนา แต่ก็จำเป็นต้องมีการบริหารแบบนี้เกิดขึ้นในองค์กรมากกว่าที่จะใช้การบริหารในวิถีตะวันตกอย่างเดียว เพราะในองค์กรบริษัททั้งหลายไม่อาจรับประกันได้ว่าจะได้พนักงานที่ดีและมีความสามารถทุกคน บางคนนิสัยดีฉลาด ขยัน มีจริยธรรมและสำนึกสูง มีความรับผิดชอบ แต่บางคนนิสัยไม่ดี ต้องคอยแนะนำสั่งสอน เกียจคร้าน มีจริยธรรมและสำนึกต่ำ ขาดความรับผิดชอบ ถึงอย่างนั้นต่อให้เขามีข้อดีหรือจุดที่ไม่ดีในตัวเองอย่างไร เขาก็ยังมีเมล็ดพันธุ์แห่งความเป็นมนุษย์ในตัว

การบริหารเชิงพุทธให้มองว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคในแง่ของความเป็นมนุษย์ ทุกคนควรที่จะเคารพในเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงามที่มีอยู่ในตัวผู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือ

ผู้ได้บังคับบัญชา ไม่ควรมองเฉพาะจุด
ด้อยจุดเสียของคนอื่น แต่ให้มองถึงจุด
ดีจุดเด่นด้วย ซึ่งการมองอย่างนี้ จะทำ
ให้สามารถมองผู้อื่นในมุมที่กว้างขึ้น

3) รับฟังคนอื่นให้มาก
นอกจากมองมนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์
ความดีอยู่ในตัวแล้ว การรับฟังความ
คิดเห็นของคนอื่นด้วยการเปิดโอกาส
ให้เขาได้แสดงผลงานและแสดงออกใน
เรื่องต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ ทั้งให้
ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและการดูแล
จิตใจเขามากขึ้น ก็เป็นวิธีบริหารแนว
พุทธวิธีหนึ่ง

4) ลดความบ้าอำนาจ
ผู้บริหารควรลดความแข็งกร้าวของการ
สั่งการอำนาจ ด้วยการจัดการใจของ
ตัวเองเพื่อผ่อนคลายความบ้าอำนาจใน
ฐานะผู้กุมอำนาจในองค์กร ควรใช้อำนาจแต่น้อย และควรที่จะตรวจสอบ
ว่า อำนาจที่ใช้อยู่ นั้น เป็นการใช้ตาม
สิทธิหน้าที่หรือใช้ตามความบ้าอำนาจ
ในใจเรา โดยการปฏิบัตินั้นจะต้องทำ
ด้วยใจที่ว่าง มิใช่ภายใต้อารมณ์ที่โกรธ
อยู่ ผู้บริหารต้องไม่ลืมว่า ความสำเร็จ
ในองค์กรจะเกิดขึ้นมาจากผู้บริหาร
เพียงคนเดียวก็หาไม่ ทุกคนในองค์กร

ล้วนมีส่วนทำให้องค์กรก้าวไปสู่
ความสำเร็จทั้งสิ้น

สรุป

สิ่งที่ผู้บริหารต้องทำ คือ การ
พัฒนาจิตใจของตัวเองอยู่เสมอ ต้อง
รู้เท่าทันอกุศลที่เกิดขึ้นในใจ เรื่องใหญ่
ที่สุดคือลดความบ้าอำนาจ ต้องรู้ให้ทัน
ความบ้า แล้วกล้าที่จะบอกกับตัวเอง
ว่า คุณผิดต่อลูกน้องที่ทำผิด ไม่ใช่
ลูกน้องผิดแต่คุณก็ผิดเช่นกัน จากนั้น
เปลี่ยนวิธีการที่จะปฏิบัติต่อทุกคนใน
องค์กรให้เหมาะสมถูกต้องถูกต้องธรรม
และถูกสถานการณ์ กล่าวโดยสรุป
การบริหารแนวพุทธ เป็นวิธีการที่
มุ่งเน้นความสำคัญของความเป็นมนุษย์
ที่ถือว่าเป็นสัตว์อันประเสริฐกว่าสัตว์
ทั้งหลายในโลกนี้ เคารพในความเป็น
มนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่
จะพัฒนาตนเองได้เพราะว่ามนุษย์เป็น
สัตว์สังคมสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้
ดังนั้นการมุ่งพัฒนาตนเองได้มีการ
ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามแล้ว ก็จะสามารถบริหารบุคคล และองค์กรให้
บรรลุความสำเร็จได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- กীরติ บุญเจือ. (2538). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). *พจนานุกรมไทย ฉบับใหม่*. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- บุญมี แทนแก้ว. (2541). *จริยธรรมกับชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *ธรรมานุชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ลำดวน ศรีมณี, พ.ต.ท. (ม.ป.ป.). *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2529). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาส์น.

พระสงฆ์กับการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือทำลายความเป็นกลาง Monks and Promoting Democracy or Destroying Neutrality

ชูชาติ สุทธะ

Chuchat Sutta

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: chusutta99@hotmail.com

บทคัดย่อ

พระสงฆ์ คือ สาวกของพระพุทธเจ้า เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการเลือก และไม่ควรมุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่จากการศึกษาพระธรรมวินัย พระจริยาวัตรของพระองค์ และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองของพระสงฆ์ในอดีต พอจะประมวลหลักการแสดงเสรีภาพทางการเมืองของพระสงฆ์ ดังนี้ 1. พระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ เพราะพระธรรมวินัยไม่ได้ห้ามเอาไว้ 2. การแสดงออกทางการเมืองนี้ไม่รวมถึงการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องทางใดทางหนึ่งในเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ 3. การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ควรแสดงออกเท่าที่จำเป็นภายใต้ขอบเขตของพระธรรมวินัย 4. การที่พระสงฆ์นิ่งเฉยต่อเหตุการณ์ที่ควรออกมาคัดค้าน หรือไม่สนับสนุนสิ่งที่ถูกต้องดีงามถือว่า เป็นสิ่งที่ควรตำหนิได้ หากอยู่ในวิสัยที่จะสามารถทำได้ 5. การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ต้องยึดหลักการที่ว่า “เพื่อประโยชน์และความสุขของคนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ จะประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด ” โดยการดำรงตนเป็นกลางต่อทุกฝ่าย ยึดธรรมะ คือ ความถูกต้องดีงามเป็นที่ตั้ง

พระสงฆ์กับการเมืองจึงควรเกี่ยวเนื่องกันในภาวะที่เหมาะสม จึงจะทำให้พระสงฆ์สามารถบำเพ็ญสมณธรรมได้สะดวกโดยมุ่งหมายที่เสรีภาพทางใจเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็ยังสามารถบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมได้ด้วย ดังนั้นเพื่อความเป็นกลางและรักษาความยุติธรรม พระสงฆ์จึงต้องอยู่เหนือการเมือง ไม่ควร

อยู่กับการเมือง เมื่อใดพระสงฆ์อยู่กับการเมือง เมื่อนั้นความตรงกันข้ามก็จะบังเกิดขึ้น
ในพระสงฆ์ทันที

คำสำคัญ: พระสงฆ์กับประชาธิปไตย; การส่งเสริมประชาธิปไตย; การทำลายความ
เป็นกลาง

Abstract

Monks are disciples of the Buddha. Their lives as monastics follow the role according to constitution. But they do not have the right to vote in election and to participate in politics. However, from the Buddha's teaching and the political participation of monks in the past it can be summarized as follows: 1) monks have the freedom to participate in political situation because the doctrine does not prohibit this; 2) the political activities do not include in showing the idea and participation in war; 3) it is for suitable performance under the doctrine; 4) if monks do not take responsibilities, for example to dispute the bad thing or to support the good thing, they are able to be blamed due to lack of these responsibilities; 5) it is based on 'the advantage and happiness of most people and propagating the Dhamma which is graceful in the beginning, middle, and end.' So, monks must remain neutral, and focus on the Dhamma which is the truth.

In this way, monks and politics are coherent to perform what is suitable to develop the mind liberty. At the same time monks are able to be involved in social work. Hence, for maintaining the neutrality and justice, monks have to stay away from political situation. If they involve in politics it will destroy them definitely.

Keywords: Monks and Democracy; Promoting of Democracy; Destroying
of Neutrality

บทนำ

จากประเด็นปัญหาการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์เพื่อเรียกร้องทางการเมือง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2545 เป็นต้นมา มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนา ในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้น เช่น กลุ่มสมณสันติอโศกเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล จนถึงมีพระสงฆ์อดอาหาร เพื่อเรียกร้องให้ บรรจุ คำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ” การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสม และบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรเป็นอย่างไร คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่าไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ หรือพระสงฆ์เองก็เป็นผู้เสนอตนเข้ามามีบทบาททางการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งด้วยเหตุผลเฉพาะตนที่แตกต่างกันไป จึงเป็นที่น่าคิดว่า ศาสนาและผู้รับใช้ศาสนาควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร

การเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ก็ยังมีคำตอบไม่เป็นที่ยุติ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุผลทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ

กลุ่มแรก ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า สมณะ คือ ผู้สงบ หรือ บรรพชิต คือ ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะผิดสมณวิสัย นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนและพระพุทธศาสนา ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งให้เหตุผลว่า ธรรมะกับเรื่องการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน พระสงฆ์สามารถยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้ และนอกจากนี้การแสดงออกเหล่านี้ก็ยังถูกจัดว่าเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมรูปแบบหนึ่ง ความแตกต่างกันของเหตุผลดังกล่าว จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ถ่องแท้ว่า เสรีภาพในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร พระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยมีเสรีภาพมากน้อยแค่ไหน และบทบาทในทางการเมืองที่พระสงฆ์สามารถแสดงออกได้ควรเป็นอย่างไร โดยอาศัยหลักการตีความเพื่อทำความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยพื้นฐานทางสังคมไทยมีสถาบันสงฆ์ เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นศูนย์ของกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมาโดยลำดับ และอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ชัดในสังคมชนบทนั้น บทบาทของพระสงฆ์ที่

มีต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทศนคติ และการดำรงชีพตลอดความศรัทธานั้น มีมาก การจะเริ่มคิดแลทำสิ่งใด ประชาชนในชุมชนในหมู่บ้าน จะมีจุด ศูนย์รวมอยู่ที่วัด วัดจะกลายเป็นจุด ศูนย์กลางของการพบปะ สนทนา ปรัชชาหารือกัน

ดังนั้น ความจำเป็นของ พระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนจึงมีมาก ไม่ว่า กลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ศูนย์กลาง พัฒนาชุมชน ตัวแทนของผู้ทรงไว้ซึ่ง คุณธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นต้น และพระสงฆ์อีกหลายประเทศที่เข้าไป มีบทบาททางการเมือง เช่น ประเทศ ศรีลังกา สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า เป็นต้น จากการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองดังกล่าวก็ย่อมมีทั้งข้อดีและ ข้อเสีย อีกทั้งยังเป็นที่น่านำมาศึกษา และเป็นอุทาหรณ์ในประเทศบ้านเราที่กำลังมีการเรียกร้องสิทธิและออกมา ชุมนุมของพระสงฆ์กันในปัจจุบัน

เนื้อเรื่อง

พระสงฆ์

พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า. ในทางรัฐศาสตร์ พระสงฆ์หรือองค์การ ทางศาสนาเป็นกลุ่มทางสังคม ที่มี วัตถุประสงค์ทางการเมือง (รวมด้วย) คือ ให้รัฐบาลช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ของคณะสงฆ์และมีนโยบายการพัฒนา

คณะสงฆ์ / พระพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องแห่งปัจจุบันสมัยที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง บางคนที่มีความคิดล้าหน้ามองว่า พระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการเรียกร้องสิทธิของคณะบุคคลเท่าที่ควรจะเป็น โดยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงคงเหลือ บทบาทหรือพันธกิจอยู่เพียง 2 บ และ 2 ส คือ บ = บิณฑบาต บ = บังสุกุล และ ส = สังฆทาน และ ส = สวดมนต์ ซึ่งเป็นเรื่องกิจวัตรและกิจกรรมทาง พิธีกรรม โดยไม่ได้ใส่ใจต่อทุกขสัจของ สังคมรอบด้าน หน้าทีของพระสงฆ์ มี ทั้งหน้าที่หลักและหน้าที่รอง ซึ่งล้วน แต่เป็นกิจที่พระสงฆ์ไม่อาจเลี่ยงได้ การจะปฏิบัติกิจใด ๆ ก็ตามต้องไม่ ละเลยการประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งเป็นความประพฤติ เพื่อความประเสริฐ เพื่อบรรลุถึงความ สันติเกส โดยประพฤติให้เป็นไปตาม พุทธบัญญัติและต้องเอื้อเพื่อ ไม่ละเมิด พุทธอาณัติอันเป็น ข้อห้ามมิให้ ประพฤติ หรือเรียกว่าประพฤติให้ เป็นไปตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่า หน้าทีนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เพราะพระธรรมวินัยนี้เป็นหน้าที่ หลักการของพระพุทธศาสนาได้ ทั้งหมด จึงถือได้ว่าการปฏิบัติตามพระ ธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา และเป็นหลักข้อ

กำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ ได้ทั้งหมดของพระสงฆ์ ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญนั้นมี 4 ประการ ได้แก่ 1. หน้าที่ในการศึกษาธรรม 2. หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม 3. หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม 4. หน้าที่ในการรักษาธรรม

นอกจากพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่หลักทั้ง 4 ประการแล้ว พระสงฆ์ยังมีหน้าที่ที่ต้องคำนึงถึงอุปการคุณของคฤหัสถ์ โดยปฏิบัติต่อคฤหัสถ์ 5 ประการ ได้แก่ 1. ห้ามปรามจากความชั่ว 2. (สั่งสอน)ให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม 4. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยฟังไม่เคยรู้ 5. บอกทางสวรรค์ให้ (สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ)

หน้าที่ของพระสงฆ์โดยพระธรรมวินัย

หน้าที่โดยพระธรรมวินัย หมายถึง หน้าที่พระธรรมวินัยโดยตรง รวมทั้งหน้าที่ที่คณะสงฆ์กำหนดให้โดยมีดังต่อไปนี้

1. รักษาศีลให้บริสุทธิ์ โดยที่ต้องรักษา คือ จาตุปาริสุทธิศีล เช่น ปาฏิโมกขสังวรศีล อหิริยสังวรศีล อาชีวปาริสุทธิศีล ปัจจยสันนิตศีล
2. ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน กล่าวคือ ข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำ
3. ศึกษาไตรสิกขา อันได้แก่ สิลสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้

เรียบร้อย จิตตสิกขา คือ การทำจิตให้สงบ ปัญญาสิกขา คือ การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา

4. บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ พระภิกษุที่อุปสมบทแล้วหลายพรรษาและมีความรู้ทางพระธรรมวินัยพอสมควร มักจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหาร ซึ่งแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่ปฏิบัติต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

5. เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป โดยสามารถกระทำได้ทั้งในวัด นอกวัด แม้แต่การเดินทางไปไหนต่อไหนด้วยการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย

6. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด ซึ่งนอกจากการซ่อมแซมแล้วยังต้องสร้างเพิ่มเติม

7. สืบต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต

หน้าที่ต่อสังคม โดยจะมีทั้งหมด 7 อย่าง ดังนี้

1. อบรมให้ประชาชนมีคุณธรรม ไม่ทำความชั่ว รู้จักการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการที่จะทำกิจกรรมดังกล่าวนี้พระสงฆ์สามารถทำนอกเหนือจากการกระทำปกติ

2. จัดให้มีการอบรมสมาธิ เพื่อให้ประชาชนมีความสงบในจิตใจ และมีความเจริญทางปัญญาสูง

3. อุปถัมภ์บำรุงโรงเรียนที่อยู่ในวัด และนอกวัด

4. นำประชาชนมาประกอบพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

5. อนุรักษ์ศิลปวัตถุ ปูนียวัตถุ และปูนียสถาน และแนะนำประชาชนให้อนุรักษ์ด้วย

6. แนะนำส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาท้องถิ่น และรักษาสีงแวดล้อม

7. แนะนำประชาชนให้ช่วยกันรักษาป่า และสงวนพันธุ์สัตว์ป่า

หน้าที่ของพระสงฆ์เป็นการแสดงว่าพระสงฆ์นั้นเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ถ้าในยุคใดพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวคลาดเคลื่อน ในยุคนั้นประชาชนก็จะขาดความนับถือ สังคมไม่เห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมลง แต่ถ้าในยุคใดที่พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน ในยุคนั้นพระสงฆ์ก็จะมีประชาชนนับถือมาก และพระพุทธศาสนาก็จะรุ่งเรือง ซึ่งทำให้เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเมื่อมีประชาชนมานับถือก็จะสร้างโบราณวัตถุและโบราณสถาน ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทน

ของพระพุทธศาสนาที่สืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

พระสงฆ์กับการเมือง

ความเข้าใจที่ว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย บำเพ็ญพรตภาวนา อยู่แต่ในอารามนั้น ในความเป็นจริงพระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยการดำรงชีพของพระขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ดังพระบาลีที่ว่า “ปรปฐิพฺพธา เม ชีวิกา” แปลว่า การเลี้ยงชีพของเรา (พระ) เนื่องด้วยผู้อื่น ด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั่นเอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด ดังนั้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ การตอบแทนแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบแทนแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะทำตอบแทนอย่างไร แค่นั้น จึงจะเหมาะสมพอดีและพองาม ในส่วนของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับ “การเมือง” หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้บ้านเมืองสงบสุขนั้น พระสงฆ์ได้วางตนดำรงสถานะอย่างไรต่อเรื่องดังกล่าว เพราะความหมายหนึ่งที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญ คือ การเมือง หมายถึง การจัดการทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นไปอย่างสันติสุข สงบสุข (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.: 6) เมื่อ

เป็นเช่นนี้ พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ โดยตรงเช่นกันที่จะสอนธรรม แสดง ธรรม หรือเผยแผ่ธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่ง ประโยชน์สุข สันติสุขแก่ชาวเมือง

ปัจจุบันความหมายของคำว่า “การเมือง” ได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือเป็นความหมายในแง่ลบ เป็น เรื่องของอำนาจ กิเลส การแย่งชิง มี เรื่องการเป็นฝ่าย และเป็นเรื่องของ ผลประโยชน์ จึงทำให้มองภาพ พระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่อง ดังกล่าว ได้รับการมองไปในทางลบ ด้วย หรือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในแง่ กิจกรรมทางบ้านเมือง เช่น กรณีเจ้า พระฝางในอดีต และพระสงฆ์บางกลุ่ม ในสมัยกรุงศรีอยุธยาล่มสลายใหม่ ๆ ได้มีบทบาทในทางบ้านเมืองโดยตรง จึงทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันไป ต่าง ๆ นานา ในแง่ของพระธรรมวินัย ความเหมาะสม หรือแม้กระทั่งการ พยายามอาศัยความเป็นสงฆ์เพื่อ ประโยชน์ในทางการเมือง เช่น การ บวชเพื่อหลบลราชภัย การบวชเพื่อ แสวงหาช่องโอกาสในการขึ้นสู่อำนาจ ในทางบ้านเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ก็มีตัวอย่าง มากมายเช่นกันที่แสดงให้เห็นว่า แม้ พระสงฆ์จะเกี่ยวข้องกับการเมือง ก็เกี่ยวข้องอย่างน่าชมเชย เช่น กรณี สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว พร้อม พระราชาคณะ คณะสงฆ์ผู้ใหญ่ ถึง

25 รูป ที่เข้าไปแสดงธรรมถึงใน พระราชฐานแต่สมเด็จพระนเรศวร มหาราช เพื่อยับยั้งโทษประหารชีวิต แม่ทัพนายกองที่ตามเสด็จไม่ทันคราว กระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา และมังจาชะโรแห่งกรุงหงสาวดี เป็น ต้น ในปัจจุบัน ยังพบเห็นหรือได้ยิน เรื่องที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ต่อเรื่อง การเมืองในแง่ต่าง ๆ เช่น การเทศน์ สอนผู้นำทางการเมือง ผู้บริหาร บ้านเมือง แม้กระทั่งการใช้วัดเป็น สถานที่เลือกตั้งหรือคัดสรรบุคคลเข้าไป บริหารประเทศตามระบอบ ประชาธิปไตย และบางครั้งพระสงฆ์ก็ ต้องเป็นผู้กระตุ้นเตือนชักชวนในการ สร้างประชาธิปไตย ดังนั้นการที่ พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง จึงอาจจำแนกได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ 1. พระสงฆ์ได้พยายามแสดงธรรม เสนอธรรมเพื่อความผาสุกสวัสดิ์ของ ชาวเมือง 2. พระสงฆ์และผู้อาศัย ความความเป็นสงฆ์เป็นช่องทางเพื่อหา ผลประโยชน์ในทางการเมือง

เราจะเห็นพระสงฆ์ออกมา เคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองมาก ยิ่งขึ้น ตั้งแต่มีการเรียกร้องให้มี กระทรวงพระพุทธศาสนา ในที่สุดก็ได้ มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมา ขบวนการเรียกร้อง ของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้น เช่น กลุ่มรัฐสภาวนารามเดินขบวนต่อต้าน

รัฐบาล จนถึงปัจจุบันได้มีพระสงฆ์อดอาหารเพื่อเรียกร้องให้บรรจุกฎว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ” มีชาวพุทธหลายกลุ่มทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์ไทยจึงได้เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมทางการเมืองทั้งทางโดยตรงและโดยอ้อม และทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

พระสงฆ์เป็นบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งมีบทบาทและหน้าที่จำเพาะในทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญก็คือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่ดงามชอบธรรมและเป็นธรรม สอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นนักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ใต้ปกครอง ความเหมาะสมหรือความสมควรแก่สมณเพศในการแสดงบทบาทดังกล่าวก็คือ การตั้งอยู่ในธรรมของสงฆ์ กล่าวคือมีความเป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว แก่บุคคลกลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในประวัติศาสตร์ได้มีพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง เพื่อให้ความคิดและ

เป็นสื่อกลางระหว่าง”หลักการ”กับ”วิธีการ”เพื่อให้บ้านเมืองสงบสุขดังตัวอย่างเหตุการณ์ต่อไปนี้

พระพุทธเจ้ากับกรณีห้ามการระงับข้อพิพาทไชน้ำ

กรณีห้ามการระงับข้อพิพาทไชน้ำเข้านาของพระญาติทั้ง 2 ฝ่าย พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เมื่อทั้ง 2 ฝ่าย มีความตึงเครียดเผชิญหน้า รอให้มีการปะทุออกมา อันจะก่อให้เกิดความสูญเสียทำลายชีวิตผู้คน กรณีนี้คือเรื่องการห้ามหรือการระงับข้อพิพาทไชน้ำเข้านาของพระญาติทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายศากยวงศ์ซึ่งเป็นฝ่ายพระบิดา และฝ่ายโกถียวงศ์ซึ่งเป็นฝ่ายพระมารดา พระพุทธเจ้าทรงสอบถามไต่ถามถึงที่มาของเรื่องและทรงให้ข้อคิดแก่บรรดาพระญาติว่า “มหาบพิตรทะเลาะด้วยเรื่องอะไรกัน” “พวกข้าพระองค์ไม่ทราบ พระเจ้าข้า” “แล้วใครจักทราบเล่า”

บรรดาพระญาติจึงสอบถามไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง แล้วกราบทูลว่า “ทะเลาะกันเพราะน้ำ พระเจ้าข้า” “น้ำมีราคาเท่าไร มหาบพิตร” “มีราคาน้อย พระเจ้าข้า” “กษัตริย์ทั้งหลายมีราคาเท่าไร มหาบพิตร” “ขึ้นชื่อว่ากษัตริย์ทั้งหลายประเมินค่ามิได้ พระเจ้าข้า” “การที่พวกท่านทำให้กษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ให้ฉิบหาย เพราะเหตุแห่ง

น้ำที่มีค่าเพียงเล็กน้อย สมควรแล้ว หรือ” บรรดาพระญาติยอมรับโดย ดุษณีภาพ สุดท้ายพระบรมศาสดาจึง ตรัสเตือน พวก พระ ญาติ ว่า “มหาบพิตร เพราะเหตุไร พวกท่านจึง กระทำกรรมเช่นนี้ เมื่อเราไม่มีอยู่ใน วันนี้ แม่น้ำคือโลหิตจกไหลนอง พวก ท่านทำกรรมไม่สมควร เป็นผู้มีเวรด้วย เวน 5 มีความเดือดร้อนเพราะยังเต็มไปด้วยกิเลส มีความชวนชวายเป็นสวหา กามคุณอยู่ แต่เราตถาคตมีนัยตรงกัน ข้าม”

กรณีห้ามการทำสงคราม

อีกกรณีหนึ่ง พระเจ้าวิทูทกะ โอรัสพระเจ้าปเสนทิโกศล เมื่อได้ ครองราชสมบัติแล้ว ทรงระลึกถึงเวรที่ พวกศากยะก่อไว้จึงยกกองทัพไปเพื่อ จะล้างแค้นพวกเจ้าศากยะที่ดูหมิ่นตน พระพุทธเจ้าทรงทราบจึงเสด็จไป ประทับ ณ ร่มไม้ใบบางต้นหนึ่งในรัฐ สักกะ ดักทางที่กองทัพพระเจ้าวิทูทกะ จะผ่านไป เมื่อพระเจ้าวิทูทกะเสด็จไป ถึงที่นั่นทอดพระเนตรเห็นพระพุทธเจ้า ประทับอยู่ จึงเสด็จเข้าไปถวายอภิวา ทนิมนต์ให้เสด็จไปประทับที่ร่มไม้อีกต้น หนึ่งของรัฐโกศลซึ่งมีใบหนาที่บสนิท ดีกว่า แต่พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า “ช่างเถอะมหาบพิตร ร่มเงาของญาติ เย็นสบายดี” พระเจ้าวิทูทกะก็ทรง ทราบว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมาคุ้มครอง

พระญาติ จึงถวายบังคมยกกองทัพ กลับกรุงสาวัตถี

เมื่อทรงนึกถึงการดูหมิ่นของ พวกศากยะขึ้นมาอีก ความแค้นอาฆาต ก็พุ่งขึ้นจึงยกกองทัพไปอีกถึง 2 ครั้ง พระพุทธเจ้าก็เสด็จไปประทับนั่งให้ เห็นอย่างนั้น ทำให้พระองค์ต้องยกทัพ กลับ ในวาระสุดท้ายพระพุทธเจ้าทรง วางเฉย เพราะทรงเห็นบุญกรรมของ พวกศากยะที่ทำไว้หนักนัก เมื่อพระ เจ้าวิทูทกะยาดราท้อออกไปไม่เห็น พระพุทธเจ้าก็บุกทะลวงเข้าไปจนถึง กรุงกบิลพัสดุ์ แล้วสั่งให้ฆ่าพวกศากยะ ตายไปมาก กระทั่งแม้แต่ทารกที่ยังต็ม นมอยู่ก็ไม่ไว้ชีวิต แต่พวกศากยะที่หนี รอดไปได้ด้วยกลอุบายก็มีอยู่เป็น จำนวนไม่น้อย. พระเจ้าวิทูทกะเมื่อ ล้างแค้นได้สมประสงค์แล้วก็ยกทัพ กลับไปพักอยู่ที่หาดทรายริมฝั่งแม่น้ำอ จิรวดี เผลอในคืนนั้นฝนตกหนัก จึง เกิดน้ำหลากไหลมาท่วมกองทัพของ พระเจ้าวิทูทกะจมน้ำตายเสียเป็น จำนวนมาก พระเจ้าวิทูทกะเองก็ สิ้นพระชนม์ในคราวนี้ด้วย เมื่อพระเจ้า วิทูทกะสิ้นพระชนม์แล้ว รัฐโกศลก็ ขาดกษัตริย์จึงต้องตกอยู่ในอาณัติของ พระเจ้าอชาตศัตรูแห่งรัฐมคธ

กรณีปราบแคว้นวัชชี

ก่อนพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับ ขันธปรินิพพานไม่นาน พระเจ้าอชาต ศัตรูกษัตริย์แห่งแคว้นมคธทรง

ประสงค์จะเสด็จกรีธาทัพไปตีแคว้นวัชชี แต่เพราะไม่แน่ใจว่าจะได้ชัยชนะ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงส่งวัสสการพราหมณ์ให้ไปเลียบเคียงถามพระพุทธเจ้าว่า ควรจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชีหรือไม่ เมื่อวัสสการพราหมณ์ทูลถามปัญหานี้ พระพุทธเจ้ามิได้ตรัสตอบโดยตรง ถ้าพระพุทธองค์ทรงตรัสตอบว่า ควรจะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี ชาววัชชีก็ย่อมไม่พอใจ ถ้าพระพุทธเจ้าตอบว่า ไม่ควรที่จะยกทัพไปตีแคว้นวัชชี พระเจ้าอชาตศัตรูก็จะไม่พอพระทัย ขณะที่วัสสการพราหมณ์ทูลถามปัญหาอยู่นั้น พระอานนท์กำลังถวายงานพัดอยู่ พระพุทธเจ้าทรงหันไปถามพระอานนท์ว่า ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรม 7 ประการที่พระพุทธองค์เคยสอนพวกเขาไว้หรือไม่ ในบรรดาวัชชีธรรมเหล่านั้น ข้อสำคัญก็คือให้หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ พร้อมกันประชุมพร้อมกันเลิกประชุม พร้อมกันทำกิจที่พึงทำ พระอานนท์กราบทูลว่า ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอยู่ พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า ตราบเท่าที่ชาววัชชียังถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมอยู่ก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ไม่มีความเสื่อมเลย ตลอดเวลาที่พระพุทธเจ้าทรงสนทนากับพระอานนท์นั้น วัสสการพราหมณ์ฟังอยู่ด้วย แม้พระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบคำถามเขาโดยตรง วัสสการพราหมณ์ซึ่งเป็น

คนฉลาด จึงจับประเด็นนำไปเล่าถวายพระเจ้าอชาตศัตรู เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูทรงสดับแล้วก็ตรัสกับวัสสการพราหมณ์ว่า ยังไม่ใช่เวลาที่จะตีแคว้นวัชชีทั้งนี้เพราะชาววัชชียังสามัคคีกันดีอยู่ พระพุทธเจ้าทรงแก้วิกฤติทางการเมืองระหว่างมครกับวัชชีได้โดยอุบายโกศล

พระสงฆ์กับการเมืองในศรีลังกา

ศรีลังกา (Sri Lanka) หรือลังกา ชื่อเดิมในภาษาอังกฤษคือซีลอน (Ceylon) เป็นประเทศที่ประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองมีศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยมาตั้งแต่ยุคก่อนคริสตกาลจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวของศาสนาและการเมืองในประเทศนี้ น่าศึกษาสำหรับคนไทยเป็นอย่างยิ่ง เหตุผลก็คือ ศรีลังกาเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับไทย ลักษณะศาสนาพุทธมีความคล้ายคลึงกันมาก เพราะไทยรับศาสนาพุทธมาจากศรีลังกา และพระสงฆ์บางส่วนในศรีลังกา ก็รับศาสนาพุทธนิกายสยามวงศ์ไปจากไทย อีกประการหนึ่ง ศรีลังกาเคยมีความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ล้ำหน้าไทยมาก แต่เนื่องจากความแตกแยกไม่ลงรอยกันของคนในชาติทำให้ประเทศนี้ถดถอยและล้าหลังเพื่อนบ้านอย่างมากในขณะนี้ ในปี พ.ศ. 2544 จากข้อมูลที่สำรวจใน 18

เมือง จากทั้งหมด 25 เมือง (ไม่สามารถสำรวจในเขตทมิฬเหนือและตะวันออกเฉียงใต้เพราะרבกัน) ศรีลังกามีประชาชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้ สิวหลพุทธ 76.7 % สิวหลคริสเตียน 5.2 % ลังกาทมิฬ 4.5 % อินเดียทมิฬ 5.1 % มุสลิม 8.5 % อินเดียทมิฬคือพวกทมิฬที่อพยพหรือถูกเกณฑ์มาจากอินเดียในยุคอาณานิคมเพื่อทำงานในไร่ชา และปัจจุบันส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนภูเขา ถ้าดูจากกลุ่มคนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ อย่างเดียว ไม่แยกเป็นสิวลหรือทมิฬ มีรายงานเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนานานาชาติประจำปี ค.ศ. 2005 ซึ่งรัฐบาลอเมริกันจัดทำทุกปีตามข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญของเขา ระบุนว่า ในปี พ.ศ. 2548 ศรีลังกามีพลเมืองประมาณ 19.4 ล้านคน ประชาชนนับถือ พุทธ, ฮินดู, คริสเตียน และอิสลาม ร้อยละ 70, 15, 8 และ 7 ตามลำดับ

ศาสนาพุทธในประเทศศรีลังกา

พระพุทศาสนาเข้ามาสู่ประเทศลังกาเมื่อ พ.ศ. 236 ในรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงเลื่อมใสในพระพุทศาสนา จนพุทศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในลังกา และได้เลื่อมถอยจากลังกา เนื่องจากการเข้ารุกรานของชาติตะวันตก ได้แก่ ฮอลันดา และอังกฤษ ต่อมาภายหลัง

พุทศาสนาได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง โดยได้นิมนต์พระสงฆ์ชาวไทยไปเผยแผ่และในขณะเดียวกันก็ได้เกิดนิกายอมรปุรนิกายจากพระชาวลังกาที่ไปอุปสมบทจากประเทศพม่า และรามัญนิกาย ไปอุปสมบทจากเมืองมอญ พุทศาสนาได้เจริญรุ่งเรือง และเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมลังกา เป็นศาสนาประจำชาติ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนลังกามาก

ความสำคัญและอิทธิพลของพุทศาสนาต่อสังคมลังกา

ความสำคัญของพุทศาสนาที่รองรับโดยกฎหมายของรัฐที่มีอยู่สูงมาก เช่น ในกฎหมายสิวลโบราณว่า “ผู้ทำลายเจดีย์และต้นโพธิ์ กับผู้ที่ปล้นสะดมทรัพย์ของศาสนามีโทษถึงตาย” กฎหมายนี้ใช้บังคับชาวศรีลังกาทุกระดับชั้น รวมถึงชาวต่างชาติด้วย และคงมีการบังคับใช้มานานแล้วตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าเอลระ ซึ่งเป็นชาวทมิฬ ในพุทศตวรรษที่ 5

รัฐธรรมนูญ ประเทศนี้ให้ความสำคัญแก่ผู้นับถือพุทสูงสุด แต่ก็ไม่ได้กำหนดให้ศาสนาพุทเป็นศาสนาประจำชาติ ประชาชนมีเสรีภาพทางศาสนาค่อนข้างมาก มีวันหยุดประจำชาติตามหลักศาสนาอื่น ๆ ด้วย ไม่ใช่เฉพาะศาสนาพุทอย่างเดียว แม้ไม่ได้ระบุตรง ๆ ว่าศาสนาพุทเป็นศาสนาประจำชาติ แต่รัฐธรรมนูญศรีลังกา

ฉบับที่ใช้อยู่ขณะนี้ คือฉบับปี พ.ศ. 2521/ค.ศ. 1978 ได้ให้ความสำคัญแก่ ศาสนาพุทธอย่างมาก

เรื่องที่เกิดขึ้นในเกาะลังกา และตั้งแต่ลังกาได้รับเอกราชมาแล้ว เรียกได้ว่าชาวพุทธในเกาะลังกานั้น ตื่นตัวขึ้น แล้วก็ได้มาเกี่ยวข้องในทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์จะเอาผู้ที่นับถือศาสนาพุทธเข้าดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ในทางราชการแทนผู้ที่ไม่ได้ นับถือศาสนาพุทธซึ่งเคยดำรงตำแหน่งมาก่อน สมัยหนึ่งทางฝ่ายพุทธศาสนา ในลังกา โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ได้ ช่วยกันในการเลือกตั้งเอานายบันดาร์ นัยเก เข้ามาจนได้รับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี เมื่อ ค.ศ. 1956 แล้วก็ นโยบายของนายบันดาร์นัยเก ที่ เผยแพร่ไปครั้งนั้นก็มียุ่ว่า จะ ยกกระดับความเป็นอยู่และฐานะผู้ที่นับ ถือศาสนาพุทธทุกวิถีทาง และในครั้ง นี้ ก็ได้เลิกภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็น ภาษาทางการและจะได้ใช้ภาษาสิงหล แทน เพื่อเปิดโอกาสให้คนที่นับถือ ศาสนาพุทธและไม่รู้ภาษาอังกฤษนั้น ได้เข้าทำงานในตำแหน่งสูง ๆ ได้ โดยสะดวกโดยไม่ต้องกังวลถึง ภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามนายบัน ดาร์นัยเกได้ตายเสียก่อน โดยถูก พระภิกษุองค์หนึ่งใช้ปืนฆ่านายบัน ดาร์นัยเกตายไป “ประวัติศาสตร์ก็ได้ จารึกอย่างน่าเสียใจสำหรับชาวพุทธไว้

ว่า ในเช้าของวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2502/ค.ศ. 1959 พระภิกษุ ตัลดู วิ โสมมารามา เถโร (Thalduwe Somarama Thero) ได้ นัด พ บ นายกรัฐมนตรี นายบันดาร์นัยเก เพื่อ เจรจากัน พบปะกันและนายกรัฐมนตรีกำลังยกมือขึ้นคาราวะ พระภิกษุ ตัลดู วิ ก็ชักปืนจากย่ามยิงเข้าที่ท้อง และ เสียชีวิตในวันต่อมา” ซึ่งเป็นเหตุให้ นายบันดาร์นัยเกภรรยาของนายบัน ดาร์นัยเก นั้นเองได้รับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อมา อันเป็น ผลจากการคัดเลือกตั้งหลังจาก นายกรัฐมนตรีถูกฆ่าตายแล้ว

จากการสอบสวนพบว่า ภิกษุ รูปนี้ถูกบงการโดยนักการเมืองที่ สนับสนุนนายกรัฐมนตรีในอดีต มีผู้พัวพันในคดีนี้ถูกจับ 7 คน เป็น พระภิกษุสองรูป ฉายาว่า มาปิติกามา พุ ท ธ ร ั ก ษ กิ ต ธ า (Mapitigama Buddhakkhitha) และตัลดูวิ โสมมารามา หนึ่งใน 7 นั้นคือสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร หญิงผู้เคยสนับสนุน นายมาก่อน และเป็นผู้ใกล้ชิดกับ ภิกษุมาปิติกามา พุทธรักษกิตธา คือ นางวิมาลา วิเจวารัตินี (Vimala Wijewardene) พระภิกษุทั้งสองและ ผู้ต้องหาคนที่ 3 ชื่อ พาลลีฮาคาราเก อนูรา เซ ศิวะ (Pallihakarage Anura se Silva) ถูกศาลฎีกาตัดสินประหาร ชีวิต วิกฤตผู้นำเกิดขึ้นทันที จนถึงปี

พ.ศ. 2503/1960 ภรรยาของอดีต นายกรัฐมนตรีที่ถูกสังหาร คือนางสิริ มาโว บันดาราไนเก (Sirimavo Bandaranaike) รวบรวมสมาชิก พรรค SLFP ต่อสู้กับพรรคอื่น ๆ จน ได้รับตำแหน่งแทนสามี นางจึงได้เป็น นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของโลก และสืบทอดแนวคิดของสามีขึ้น ปกครองประเทศได้ยาวนานกว่าใคร

หลังจากศรีลังกาได้รับเอกราช ในปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) พวก ทมิฬกับสิงหลก็เริ่มต่อสู้กันอีก นอกจากนั้น ชาวพุทธหัวรุนแรงที่ถูก ฝรั่งกดขี่มานาน ทนการบีบคั้นให้ เปลี่ยนศาสนาด้วยเล่ห์กลและสิ่งหลอ กล่อทางเศรษฐกิจไม่ไหว ได้ออกมา ต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่าง เปิดเผย มีมือบ้เข้าทำลายโบสถ์และทำ ร้ายชาวคริสต์หลายครั้ง ในปี พ.ศ. 2547/2004 พรรคการเมืองชาวพุทธที่ มีพระสงฆ์เป็นผู้นำชื่อ จาติกาเฮลาอูร มายา (Jathika Hela Urumaya (JHU)= National Heritage Party = พรรคมรดกแห่งชาติ) ได้รณรงค์ ผลักดันให้ออกกฎหมายบังคับใช้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และให้ถือว่าการเปลี่ยนคนไปนับถือ ศาสนาอื่นเป็นความผิดอาญา ความ พยายามนี้ยังคงมีอยู่ในวันนี้

พรรค JHU มีปรัชญาต่อต้าน การแบ่งแยกประเทศและสงคราม

ต้องการให้คนทมิฬและสิงหลใช้ภาษา เดียวกัน มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันทุก แห่งในศรีลังกา ช่วงเลือกตั้งปี 2548 พรรค JHU สนับสนุนประธานาธิบดี คนใหม่ คือนายมหินทะ ราชapaksa (Mahinda Rajapaksa) อย่างเต็มที่ เพราะเป็นคนเดินสายกลาง และมี นโยบายแก้ปัญหาทมิฬโดยสันติวิธี ทำ ให้นายมหินทะชนะอย่างหวุดหวิด

หนึ่งในผู้นำพรรคและได้เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรค JHU ในปี 2549 คือ พระคุณเจ้าเอลลาลา เมตตานัน ทเถระ (Ellawela Mettananda Thera) ท่านเป็นภิกษุ นิกายสยามวงศ์ (นิกายสงฆ์จากไทยยุค กรุงศรีอยุธยา) ท่านเคยให้สัมภาษณ์ว่า “JHU มิได้แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ ให้ตัวเอง เราต้องการเพียงปกป้อง อำนาจอธิปไตยของศรีลังกา ...ตราบใด ที่ประธานาธิบดียังให้ความสำคัญแก่ ข้อเสนอของพรรคเราและนโยบายที่ ท่านได้ประกาศไว้ (นโยบายนี้มีชื่อว่า Mahinda Chinthanaya เป็น วิสัยทัศน์ที่ผู้สมัครประธานาธิบดีจะต้อง แดลงไว้ทุกคน มีชื่อตามผู้สมัคร) เราก้ จะสนับสนุนท่าน เราจะเป็นผู้นำการ ต่อสู้เพื่อรักษาศรีลังกาให้หลุดจากการ ขูดหลุมฝังตัวเอง แม้กระทั่งต้องเสี่ยง ถึงชีวิต...”

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญให้ เสรีภาพและความสำคัญกับศาสนา

พุทธมาก และยังถือว่าพระสงฆ์มีสิทธิทางการเมืองเท่าประชาชนคนหนึ่ง คือมีหน้าที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ตั้งแต่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จนถึงประธานาธิบดี ปัจจุบัน พระสงฆ์ศรีลังกาจึงมีบทบาททางการเมืองสูงถึงขั้นเล่นการเมืองอย่างเปิดเผย และคงเป็นประเทศเดียวในโลก ที่พระภิกษุเป็นผู้แทนราษฎรได้

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2549 มีพระสงฆ์ได้ตัดสินใจลงสมัครเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ และมีพระภิกษุที่ได้รับเลือกเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวม 9 รูป ต่อมา มีบางรูปลาออก จึงเหลือ 6 รูป จากการอ่านบทสัมภาษณ์ในวารสารโพธิพอจับประเด็นได้ว่า สาเหตุที่พระสงฆ์เดินขบวนเข้าสมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนมาก มาจากปัญหาในสังคมที่รัฐบาลไม่ยอมแก้ไขอย่างจริงจัง เช่น ความยากจนของประชาชนที่รัฐบาลทอดทิ้ง ปัญหาคอร์รัปชันของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ ความแตกแยกทางการเมือง ปัญหาผู้ก่อการร้ายพัยค์ห์หมิที่พยายามแยกประเทศ (พื้นที่ของพวกพัยค์ห์หมิโบราณสถานที่สำคัญ ทางศาสนาพุทธมากมาย) ทำให้ชาวพุทธถูกทำร้ายและสังหารทั้งหมู่บ้านหลายครั้ง ปัญหา

เหล่านี้เป็นปัญหาที่รัฐบาลแก้ไขไม่ได้มานานกว่ายี่สิบปี ชาวบ้านจึงสิ้นหวังในนักการเมือง เพราะเห็นว่ามุ่งเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ส่วนใหญ่มองว่าพระสงฆ์คือผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นผู้พิทักษ์ศาสนาและประเทศชาติมาตั้งแต่อดีต จึงน่าจะทำงานได้ดีกว่าฆราวาส ชาวพุทธส่วนหนึ่งจึงได้ออกมาเรียกร้องให้พระสงฆ์ทำอะไรสักอย่างเพื่อแก้ปัญหา

พระภิกษุอุดูวี ธรรมมะโลกาเถโร (UduweDhammaloka Thero) จากพรรค JHU ได้ให้สัมภาษณ์ช่วงตัดสินใจส่งพระสงฆ์สมัครเลือกตั้งตอนหนึ่งว่า “พวกนักการเมืองขึ้นสู่ตำแหน่งและหาผลกำไรด้วยวิธีที่ขาดคุณธรรม ดังนั้นเรา (พรรค JHU) จึงต้องทำสิ่งเหล่านี้ให้ถูกต้อง” ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่สร้างความไม่พอใจให้คนสิงหลพุทธและพระสงฆ์จำนวนมากก็คือ ความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่กระทบวิถีชีวิตชาวพุทธ เช่น การทำงานของ NGO, และการทำงานเผยแพร่ศาสนาแบบไร้จรรยาของ กลุ่ม คริสเตียน ลัทธิดั้งเดิม (Christian fundamentalism) ทำให้ชาวพุทธยากจนถูกหลอกล่อด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เปลี่ยนศาสนากันมาก เช่น ให้งานทำ, ให้การช่วยเหลือทางการเงิน และที่อยู่อาศัย หลังจากได้พยายามต่อสู้เพื่อศาสนาพุทธนอกสภามาอย่างยาวนาน พระสงฆ์ในศรีลังกา

ได้ตัดสินใจส่งตัวแทนเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นครั้งแรก ในการเลือกตั้งทั่วไป ปี ค.ศ. 2005 โดยมีการแถลงข่าวอย่างเป็นทางการโดยผู้นำพระสงฆ์ของ พรรค JHU จำนวน 4 รูป คือ อุดูวี ธรรมะโลกา เถระ (Uduwe Damaloka Thera), เอลลาลา เมตตานันทเถระ (Ellawala Methananda thera), อาธูเรลิเย รัตนะเถระ (Athureliye Ratthana Thera), และพระโคลานนาวิ สุมังคลา (Kolannawe Sumangala) ซึ่งเหตุผลที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้

พระสุมังคลา หัวหน้าผู้สมัคร ในกรุงโคลัมโบเห็นว่า การเลือกตั้งเป็น สงครามธรรม (Dhamma Yuddhaya) หรือ ธรรมยุทธ์ เพื่อปกป้อง พระพุทธศาสนาและชนชาติสิงหล นั้น หมายความว่า นักการเมืองไม่ได้สนใจ ชาวสิงหลเลยแม้แต่น้อย ตั้งแต่ ประเทศศรีลังกาได้รับเอกราช ซึ่ง สอดคล้องกับท่านธรรมโลกาที่กล่าวว่า รัฐบาลล้มเหลวในการปกป้อง พระพุทธศาสนา จนพระสงฆ์ออกมา ต่อสู้เพื่อเรียกร้องกฎหมายป้องกันการ เปลี่ยนศาสนาโดยไร้จรรยา พระสงฆ์ จึงต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อปกป้อง ประเทศ มิให้นักการเมืองที่หิวกระหาย อำนาจเข้ามาบริหาร อย่างไรก็ดี มี องค์การพระสงฆ์จำนวนมากไม่เห็นด้วย

กับการลงเลือกตั้งครั้งนี้ เช่นองค์การ พระสงฆ์ทุกเกาะ (All Island Clergy Organization-AICO) ได้ออกมาแถลง ว่า พระสงฆ์ฝ่ายมหายานและผู้นำ พระสงฆ์จำนวนมากไม่เห็นด้วยและไม่ รับรองการลงสมัครเลือกตั้งครั้งนี้ว่า เป็นการกระทำในนามพระสงฆ์ทั้ง ประเทศ

ภายใต้รัฐธรรมนูญปัจจุบัน พระสงฆ์ในศรีลังกามีสิทธิทางการเมือง เท่าคนธรรมดาทั่วไป คือมีสิทธิเลือกตั้ง เป็นผู้แทนราษฎร ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองได้ถึงเป็นประธานาธิบดี แต่ ส่วนใหญ่จะจำกัดบทบาทตนเองแค่ วิจารณ์การเมือง ปราบศรัทธาเสียงช่วย นักการเมือง หรือหาเสียงให้ตัวเอง นักการเมืองสามารถนิมนต์พระไปช่วย ปราบศรัทธาเสียง หรือเป็นหัวคะแนนได้ เป็นเรื่องปกติ

พรรคการเมืองที่มีพระสงฆ์ เป็นผู้นำอย่างเปิดเผยก็คือ พรรค JHU มี เว็บไซต์ ของ ตน เอง ที่ [http:// www.amarasara.info/jhu-news/](http://www.amarasara.info/jhu-news/) ผู้บริหารของพรรคมีฆราวาส จำนวนหนึ่ง แต่ผู้สมัคร สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรเป็นพระสงฆ์

พรรค JHU คือพรรคการเมือง หลักที่ต่อต้านการเจรจากับพวกทมิฬ แทบทุกครั้ง โดยยืนกรานที่จะไม่ยอม ลดข้อต่อรองใด ๆ กับพวกทมิฬทั้งนั้น ไม่ว่าในเรื่องจะใช้ภาษาทมิฬบางส่วน

หรือแบ่งแยกดินแดนไปมีเขตปกครองพิเศษ ที่ยอมให้พวกหมิ่นมีกฎหมายพิเศษกว่าคนอื่น ๆ ในศรีลังกา โดยอ้างเหตุผลของความเป็นหนึ่งเดียว ภาษาเดียว และรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

ดังนั้น เกี่ยวกับพระสงฆ์ไปเป็นผู้แทนราษฎรก็มีปัญหาไม่น้อย บางครั้งก็ถูกต่อต้านอย่างรุนแรงโดยนักการเมืองที่ไม่ใช่ชาวพุทธ เคยมีพระสงฆ์รูปหนึ่ง ถูก สส. ฝ่ายรัฐบาลประท้วงไม่ให้สาบานตนเข้ารับตำแหน่งกลางสภา และเกิดเหตุรุนแรงถึงขั้นทุบตีพระสงฆ์รูปนั้นจนต้องเข้าโรงพยาบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงเช่นนี้ ทำให้นักการเมืองบางกลุ่มไม่เคารพในพระสงฆ์เท่าใดนัก มีการปะทะคารมถึงขั้นทำร้ายพระสงฆ์บ่อยครั้ง และพระสงฆ์ก็ค่อนข้างไวต่อกิจกรรมทางการเมืองมาก หากไม่พอใจรัฐบาล ก็ยกพวกเดินขบวนประท้วงทันที เหมือนดังเช่นกลุ่มพลังการเมืองฆราวาสในประเทศอื่น ๆ

พลังต่อรองทางการเมืองของคณะสงฆ์ในศรีลังกานั้นสูงมาก ตัวอย่างเช่น เมื่อ 7 สิงหาคม ค.ศ. 2001 มีการกำหนดทำประชามติเพื่อชาวเลียงประชาชนว่าจะยอมให้ชนเผ่าหมิ่นแยกตัวออกไปปกครองตนเองหรือไม่ สภาสงฆ์แห่งชาติ ร่วมกับสมาพันธ์อื่น ๆ (The National

Sangha Council, National Joint Council and the Movement to Save the Motherland) ได้รวมกันชุมนุมคัดค้านไม่ให้การทำประชามติครั้งนี้ มีพระสงฆ์เข้าร่วมชุมนุมกว่า 2,000 รูป ทำให้รัฐบาลต้องเลื่อนการทำประชามติออกไป

อีกประการหนึ่ง การเมืองเป็นเรื่องของการแตกแยก แม้แต่พระภิกษุสงฆ์ ถ้าเกิดแตกแยกมาก ๆ แล้วก็อดที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ได้ เพราะยิ่งแตกแยกเท่าไร กลุ่มที่แตกแยกออกไปก็ต้องระมัดระวังรักษาผลประโยชน์ของตนให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น และการเมืองก็เป็นทางเดียวที่จะรักษาผลประโยชน์ได้

พระสงฆ์กับเคลื่อนไหวในพม่า

ในประวัติศาสตร์ของพม่าที่ผ่านมาพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการร่วมประท้วงทางการเมือง ดังตัวอย่างในปี 2531 (1988) ที่มีการประท้วงใหญ่ต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า ในครั้งนั้นมีผู้เสียชีวิตราว 3,000 คนจากเหตุการณ์ ประท้วงดังกล่าว ซึ่งคาดว่า มีพระสงฆ์และสามเณรรวมอยู่ในจำนวนผู้เสียชีวิตด้วย ทำให้พระสงฆ์ในตอนนั้นไม่ยอมรับ การบิณฑบาต การทำบุญหรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจากผู้นำรัฐบาลพม่าและทหารพม่า รัฐบาลพม่าเองจึงได้ทำ การ

ปราบปรามตามวัดต่าง ๆ อย่างหนัก ต่อมาพระจำนวน 100 รูปที่เข้าร่วมการประท้วงได้ถูกจำคุกเป็นเวลาหลายสิบปี

ปรากฏการณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องตั้งแต่หลังจากการปล่อยตัวผู้นำนักศึกษายุค 8888 และนำมาซึ่ง กลุ่มชุดขาว คือ กลุ่มอดีตนักศึกษาและประชาชนที่เคยร่วมกันเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยในปี 1988 ได้นัดกัน แต่งชุดขาวไปสวดมนต์ตามวัดหรือศาสนสถานตามเมืองต่าง ๆ ของพม่า โดยมีเป้าหมายที่จะเรียกร้องให้มีการปล่อย นักโทษการเมืองและเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนผ่านการเมืองพม่าไปสู่ประชาธิปไตยอย่างสงบและสันติ รวมถึงเรียกร้อง ให้รัฐบาลรับผิดชอบต่อกรณีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์น้ำท่วม (ซึ่งตอนนั้นรัฐบาลทหารพม่าค่อนข้างเพิกเฉยมาก) มีการล่ารายชื่อ เพื่อเรียกร้องต่อที่ประชุมสมัชชาขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเหตุการณ์นั้นได้สร้างความตื่นตัวให้แก่ประชาชนในพม่าค่อนข้างมาก เพราะในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา สังคมพม่าอยู่บนพื้นฐานของความหวาดกลัวอำนาจของรัฐบาลทหารมาตลอด กิจกรรมครั้งนี้ได้จุดประกายให้ผู้คนลุก ขึ้นมาทำอะไรเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เริ่มจากสิ่งที่ย่อย ๆ ไม่เสี่ยงมาก แต่พอมาเจอกับ

สถานการณ์ขึ้นราคา น้ำมันอย่างมหาศาลในครั้งนี้นี้ ทำให้ผู้คนเริ่มรู้สึกว่ามันไม่ได้อีกต่อไปแล้ว เพราะส่งผลกระทบต่อทุกคนเกือบทุกคน เช่น เครื่องอุปโภคบริโภคขึ้นราคาไม่สอดคล้องกับรายรับ

กลุ่มพระสงฆ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทไม่น้อยในสังคมพม่า ก็เห็นว่าควรจะต้องทำอะไรให้รัฐบาลรู้บ้าง ก็เลย ออกมาประท้วง ตอนแรกก็เริ่มจากเล็ก ๆ เพียงบางวัด พอพระเริ่มประท้วง ทหารและกองกำลังจัดตั้งของทหารก็เข้าไป ปราบปรามมีการไล่ทุบตีพระ จนพระต้องปิดล้อมวัดไม่ให้ทหารออกจากวัดได้ จนต้องมีการเจรจากัน ในที่สุดทหารก็ ใช้วิธีการบริจาคของให้วัดแทน ซึ่งพระก็ไม่ยอมและใช้วิธีการคว่ำบาตรรัฐบาลทหารพม่า (คือการไม่รับของใส่บาตร ไม่รับกิจนิมนต์ ไม่รับการทำบุญใด ๆ ของทหารและครอบครัว) และเริ่มขยายวงกว้างไปเรื่อย ๆ จนนำมาซึ่งการ เดินขบวนครั้งที่ผ่านมาของพระสงฆ์ เอาเข้าจริง ๆ แล้วบทบาทของพระสงฆ์พม่ากับการเมืองเป็นสิ่งที่คู่กันมาตลอด เหตุการณ์ในพม่าเมื่อได้รับอิสรภาพใหม่ ๆ ก็คล้ายกับศรีลังกา ที่ต้องต่อสู้กับจอมเผด็จการจากอังกฤษ ซึ่งพยายามทำลายศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของพม่าอย่างยาวนาน หลังจากที่ถูกบ่อนทำลายศาสนาพุทธจน

บทบาทศาสนาพุทธต่อระบบการเมือง และสังคมของพม่าหายไปพักหนึ่ง ชาวพม่าก็พยายามต่อสู้ฟื้นฟูศาสนาพุทธขึ้นมาอีก วิวัฒนาการในพม่า ยากต่อการแยกแยะระหว่างการใช้ศาสนาทางการเมืองและการพัฒนาสังคม เพราะค่อนข้างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวจนแยกไม่ออก ในช่วงที่ตกเป็นอาณานิคม ชาวพุทธถูกกีดกันในการเข้าทำงานกับรัฐบาลทั้ง ๆ ที่ ตามกฎหมายแล้วก็ไม่ได้มีการห้ามคนศาสนาอื่นเข้ารับราชการ แต่ทางปฏิบัติ รัฐบาลก็พยายามใช้คนอินเดีย คนอังกฤษ ลูกครึ่งพม่า และคนอังกฤษเองเป็นพนักงานของรัฐเสียเป็นส่วนมาก

ศาสนาพุทธ ถูกตัดความสำคัญออกไปจากรัฐอาณานิคมอย่างสิ้นเชิง ได้มีการพยายามปลูกฝังศาสนาคริสต์ียน บ่อนทำลายวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ นานา เช่น การบังคับให้ใช้ภาษาอังกฤษ และการจัดการศึกษาแบบอังกฤษโดยให้มีชั้นนารัตั้งโรงเรียนขึ้นมา ยกเลิกโรงเรียนวัดที่สอนโดยพระสงฆ์มาแต่โบราณ การกระทำเช่นนี้ ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมพม่าได้รับการยอมรับน้อยลง และจำนวนนักเรียนที่เคยเข้าเรียนตามโรงเรียนวัดต่าง ๆ ประมาณ 60 เปอร์เซ็นต์ ของนักเรียนทั่วประเทศ ในปี 1885 ได้ลดลงเหลือน้อยกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ในเวลาต่อมา งานการเมือง

ของอังกฤษ ทำให้สถาบันทางสังคมเก่าของพม่าพังพินาศ ในทางศาสนา การปกครองของสงฆ์ก็ถูกตัดขาด ทำให้สถาบันสงฆ์ล้มเลิกไปโดยปริยาย และพระสงฆ์ขาดระเบียบวินัย

พระสงฆ์ไทยกับการเมือง

พระสงฆ์ของประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศคือพม่าและศรีลังกา เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องเอกราชจากชาติตะวันตก จึงทำให้ได้รับสิทธิทางการเมืองบางอย่าง แต่ประเทศไทยไม่ได้มีเหตุการณ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์ไทยจะพบว่า มีพระภิกษุสงฆ์ที่สำคัญหลายรูป เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง คือ 1. เจ้าพระฝาง พระมหาเถรอาจารย์แห่งแผ่นดินสยาม 2. สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ต้นตำหรับพระสงฆ์กับการเมืองไทย 3. พระอาจารย์ธรรมโชติ พระมหาเถระแห่งค่ายบ้านบางระจัน 4. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)

ปัจจุบันเราจะเห็นพระสงฆ์ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนา ในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้นเช่นกลุ่มสมณสันติอโศกเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล จนถึงปัจจุบันได้มีพระสงฆ์อดอาหารเพื่อเรียกร้องให้บรรจุก้าว

“พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ” มีชาวพุทธหลายกลุ่มทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระสงฆ์ สื่อมวลชนได้รายงานว่าพระสงฆ์บางกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมที่คนบางส่วนเข้าใจว่าเป็นกิจกรรมทางการเมือง สมมติว่าเรายอมรับว่ากิจกรรมที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์เหล่านี้เป็นกิจกรรมทางการเมือง เราก็ยังไม่สามารถวินิจฉัยได้ทันทีว่าพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ประพฤติผิดนอกพระธรรมวินัยหรือไม่ ตราบเท่าที่เรายังไม่ได้ศึกษาแล้วพบอย่างแน่ชัดว่าในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องพระสงฆ์กับการเมืองเอาไว้อย่างไร

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธศาสนาไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย พระพุทธเจ้าได้ทรงดำเนินการพระศาสนาอย่างอิสระ ไม่ขึ้นต่อพรรคการเมืองใด ๆ หรือระบอบการปกครองใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นพระองค์ทรงสามารถประกาศพระศาสนาไปได้ทุกประเทศแคว้นไม่เลือกแคว้นนั้น ๆ จะมีการปกครองในระบอบใด พระศาสนาสามารถเข้าแทรกเข้าสู่จิตใจของประชาชนได้ทุกชาติชั้นวรรณะและทุกเพศทุกวัย ในระยะเวลา 45 ปี ที่พระองค์ทรงประกาศพระศาสนา พระองค์ได้เสด็จจาริกจากแคว้นโน้นมาแคว้นนี้ จากแคว้นนี้ไปสู่

แคว้นโน้นตลอดเวลา การดำเนินการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์และบรรดาสาวกทั้งหลายมิได้ถูกแทรกแซงจากผู้ปกครองประเทศและนักการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น พระองค์ทรงทำงานอย่างเป็นอิสระจริง ๆ ทั้งนี้ก็ได้รับความอุปถัมภ์จากบรรดาผู้ปกครองและประชาชนด้วยดี แต่เป็นการให้ความอุปถัมภ์อย่างบริสุทธิ์ใจมิได้มีการเมืองมาปะปนเลย การเผยแผ่พระศาสนาจึงดำเนินไปด้วยดีและบริสุทธิ์ผุดผ่องยิ่ง ในสมัยนั้นไม่มีนักการเมืองใดที่ใช้พระศาสนาเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจ หรือในการหาเสียงเลย พระศาสนาจึงสามารถทรงตัวอยู่ได้ด้วยดี และอย่างบริสุทธิ์ผุดผ่องตลอดมา (จำนงค์ ทองประเสริฐ, ศ., 2550) ในอดีตการที่พระพุทธศาสนาอยู่ได้เพราะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

พระสงฆ์ไทยยุ่งเกี่ยวกับการเมืองตลอดมา เพราะพระมหากษัตริย์ไทยทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาตลอดมา ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามบำรุงพระสงฆ์ด้วยกัลปนา ทรงศึกษาพุทธธรรมและทรงสนทนารธรรมกับพระสงฆ์เป็นกิจวัตร พระพุทธศาสนาจึงเป็นส่วนสำคัญของชาติไทยในสายตาของฝ่ายปกครองมาโดยตลอด เมื่อความเจริญเกิดขึ้นที่สุโขทัยและศรีสัชนาลัยนั้นพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้กลาย

มาเป็นภูมิปัญญาของบ้านเมือง พ่อขุนรามคำแหงทรงอาราธนาพระสงฆ์ผู้ทรงความรู้ให้อบรมสั่งสอนประชาชน พระองค์เองก็ทรงปกครองบ้านเมืองแบบธรรมราชเช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช พระสงฆ์ได้มีส่วนในการปกครองคือการอบรมสั่งสอนให้ชาวสุโขทัยเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาได้กลายเป็นแก่นของการดำเนินชีวิตของผู้คน พระสงฆ์จึงนับว่าเป็นผู้นำทางความคิด วัฒนาอารามที่กระจายอยู่ทั่วไปในแทบจะทุกหมู่บ้านแสดงให้เห็นการกระจายการศึกษาที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแกนไปทั่วอาณาจักร (ปรีชา ช้างขวัญยืน, ศ. 2555)

เมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริง พระสงฆ์มักเป็นที่พึ่งที่อาศัยของนักการเมืองในการหาเสียง บางครั้งอาจพูดสนับสนุนนักการเมืองโดยเจตนาบ้างไม่เจตนาบ้าง บางกรณีอาจไม่ใช่การสนับสนุนนักการเมืองแต่เป็นการมุ่งแก้ปัญหาของประเทศเช่นกรณีหลวงตามหาบัวเทศน์หาทุนสำรองให้แก่ประเทศเมื่อเศรษฐกิจฟุบ ท่านพุทธทาสนำเสนอระบอบการเมืองใหม่ที่เรียกว่าธัมมิกสังคมนิยม การสั่งสอนให้สังคมและนักการเมืองมีจริยธรรมทางการเมืองของพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) เหล่านี้เป็นการยุ่งเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ กรณี พระสงฆ์เรียกร้องให้บรรจุ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไว้ในรัฐธรรมนูญควรวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องศาสนาหรือการเมือง “หากมองว่าเป็นเรื่องศาสนาก็คือขอให้มีความสำคัญแก่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักในการปกครองของประเทศ หากมองว่าเป็นเรื่องการเมืองก็จะตีความไปในทางที่เห็นว่าเป็นการขอให้พระพุทธศาสนามีความสำคัญทางการเมืองหรือมีอิทธิพลทางการเมืองเหนือศาสนาอื่น” ดังนั้น เราต้องตีความให้ดีและหาวิธีการที่เหมาะสม

พระสงฆ์กับการเมืองแยกออกจากกันไม่ได้ แต่จะอย่างไรให้พระสงฆ์แสดงบทบาททางการเมืองที่เหมาะสม ประชาชนไม่เอือมระอา ไม่เบื่อหน่ายในการแสดงบทบาทของท่านบางรูป พระสงฆ์ควรเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ให้คำแนะนำและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาเมื่อบ้านเมืองมีปัญหา มากกว่า ไม่ควรลงไปดำเนินการเองในกระแสสังคมกำลังเรียกร้องหาประชาธิปไตยเต็มใบ จะเห็นได้ว่าบทบาทพระสงฆ์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก คือ มีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ถึงขั้นเป็นผู้ชี้แนะความเป็นไปของสังคมได้ ในแง่หนึ่ง พระสงฆ์คือสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา แต่ในอีกแง่หนึ่ง

พระสงฆ์ก็คือประชาชนที่มีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังมาตรา 5 ที่ว่า “ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ใน ความ ค้ำ ครองแห่ง รัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

กระทรวงกลาโหมกำหนดให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์ทหารในฐานะประชาชนไทยคนหนึ่ง แต่กระทรวงมหาดไทยกลับปฏิเสธสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของพระสงฆ์ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 มาตรา 100 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (1) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช (2) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (3) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย (4) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ การตีความสิทธิและหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะประชาชนของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทยจึงขัดแย้งกัน ทั้ง ๆ ที่ต่างก็เป็นหน่วยงานของรัฐทั้งคู่ ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่ง

รัฐธรรมนูญนี้” ในเมื่อพระสงฆ์เป็นทั้งนักบวชในพระพุทธศาสนาและประชาชนในเวลาเดียวกัน การตีความของกระทรวงกลาโหมน่าจะถูกต้องกว่ากระทรวงมหาดไทย กฎระเบียบของกระทรวงมหาดไทยที่ห้ามพระสงฆ์ไม่ให้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จึงน่าจะขัดต่อรัฐธรรมนูญและมีข้อขัดแย้งกับกฎหมาย, ดังมาตรา 6 ที่ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” นักบวชในศาสนาอื่น ๆ ที่เป็นพลเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นบาทหลวงในศาสนาคริสต์ หรือเจ้าหน้าที่ในศาสนาอิสลาม (เช่น อิหม่าม โต๊ะครู ฯลฯ) หรือผู้ประกาศศาสนาฮินดูหรือศาสนาสิกข์ อันเป็นศาสนาที่เป็นทางการของไทย ล้วนแล้วแต่ได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองไทยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีสิทธิในการเลือกตั้ง หรือสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการถือบัตรประชาชน และสิทธิอื่น ๆ ที่ตามมาจากการถือบัตรประชาชน แต่ทำไมพระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองไทย จึงมิได้รับสิทธิเทียบเท่ากับนักบวชในศาสนาอื่นของไทย ทั้งที่เป็นศาสนาที่เป็นทางการเช่นเดียวกัน เรื่องนี้จะมีเป็นการขัดรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวหรือไม่

พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

ในสมัยพุทธกาลพุทธองค์ไม่ได้ทรงห้ามพระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทรงสั่งสอนพระสงฆ์จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ก็ปรากฏในพระวินัยส่วนที่เป็นอาทิพรหมจาริกาสึกขา (ข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์) ศีล 227 ข้อ มีสิกขาบทที่พอจะเกี่ยวกับการเมือง ดังนี้

ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ 8 มีว่า “ภิกษุถูกกองทัพที่ยกไปเพื่อจะรบกัน เป็นปาจิตติย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 562-566: 496-499)

ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ 9 มีว่า “ภิกษุพักอยู่ในกองทัพเกิน 3 คืน เป็นปาจิตติย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 567-570: 500-501)

ในปาจิตติย อเจลกวรรค สิกขาบทที่ 10 มีว่า “ภิกษุ3ดูการรบ การตรวจพล การจัดทัพและทัพที่จัดเป็นขบวนเสร็จแล้ว เป็นปาจิตติย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 571-574: 502-504)

แต่ก็ทรงยกเว้นสำหรับบางกรณีจำเป็นเช่น มีญาติป่วยอยู่ในกองทัพ ก็ทรงอนุญาตให้เข้าไปกองทัพ

ได้ แต่พักได้ไม่เกิน 3 คืน และระหว่าง 3 คืนนั้น ก็ทรงไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเตรียมกองทัพ

การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ผิดพระธรรมวินัยหรือไม่

พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ทรงประสงค์จะให้พระภิกษุไปยุ่งเกี่ยวกับศึกสงครามซึ่งเป็นเรื่องของบ้านเมือง หรือผู้ปกครองบ้านเมืองจะทำการต่อสู้ป้องกันดินแดนของตน หรือการขยายเขตพระราชอำนาจออกไปยังดินแดนต่าง ๆ ซึ่งการดังกล่าวต้องมีการรบราฆ่าฟันกัน ตามปกติวิสัยของการสงคราม แต่ไม่ใช่ปกติวิสัยของสมณะที่จะไปร่วมยินดีกับการดังกล่าวด้วย

ความเกี่ยวข้องทางการเมืองที่เราต้องการศึกษานี้ไม่ได้มีลักษณะของการไปดูกำลังพล การไปพักอยู่ในกองทัพ หรือ การไปดูการซ้อมรบ แต่เรากำลังหมายถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การออกไปร่วมชุมนุมของพระสงฆ์ การออกไปร่วมชุมนุมกับฆราวาส เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างจากรัฐ ซึ่งเมื่อตรวจสอบดูข้อห้ามในพระวินัยก็จะพบว่า ไม่มีข้อห้ามการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ฉะนั้น ในเบื้องต้นก็พอจะสรุปได้ว่า พระวินัยห้ามการไปยุ่งเกี่ยวกับกองทัพ การศึกสงคราม แต่

ไม่ได้ห้ามการแสดงออกทางการเมือง
ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การแสดงความคิด
เห็น หรือการชุมนุม สิ่งที่พระพุทธ
องค์ไม่ได้ห้ามไว้นี้ ก่อนจะปฏิบัตินั้น
ควรพิจารณาโดยใช้หลักพระธรรม
วินัยดังต่อไปนี้คือ

1. วัตถุประสงค์ในการบัญญัติ
วินัย 10 ประการ ซึ่งมีใจความสำคัญที่
เกี่ยวกับประเด็นนี้คือ เพื่อความ
เรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ เพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และ
เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่
เลื่อมใสแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย
เล่ม 1 ข้อ 20: 37) และในอีกสูตรหนึ่ง
อธิบายว่า สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่
ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควรและขัด
กับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร แต่สิ่งใดไม่ได้
ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่ง
ที่ควรและขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 5 ข้อ 92:
131)

2. หลักมหาปเทศ 4 ซึ่งมี
ใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องว่า การอ้าง
พุทธพจน์ การอ้างสงฆ์ การอ้างพระ
เถระจำนวนมาก และการอ้างพระเถระ
รูปหนึ่งขึ้นว่าคำพูดนี้ได้มาจากแหล่ง
ดังกล่าวก็ไม่ควรยืนยันหรือปฏิเสธ
ทันทีแต่ควรตรวจสอบกับพระธรรม
และพระวินัยดูก่อนแล้วจึงเชื่อ ถือและ
ปฏิบัติตามได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย
เล่ม 10 ข้อ 113-116: 144)

3. หลักตัดสินพระธรรมวินัย 8
ประการซึ่งมีใจความว่า ธรรมเหล่าใด
เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัด ความ
หมดเครื่องผูกมัด ความไม่พอกพูน
กิเลส ความมักน้อย ความสันโดษ
ความสงัด การประกอบความเพียร
และความเลี้ยงง่าย ธรรมเหล่านี้เป็นคำ
สอนของศาสดา (พระไตรปิฎก
ภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 523: 331)

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายเถร
สมาคมที่ห้ามพระสงฆ์อยู่การเมือง
มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งเรื่องห้าม
พระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 ไว้ในหนังสือ
แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 1
วันที่ 25 มกราคม 2538 ว่า

“...ข้อ 4 ห้ามพระภิกษุ
สามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือใน
บริเวณสภาเทศบาล หรือสภาการเมือง
อื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่
ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 5 ห้ามพระภิกษุ
สามเณรทำการใด ๆ อันเป็นการ
สนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดย
อ้อมแก่การหาเสียง เพื่อการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภา
เทศบาลหรือสภาการเมืองอื่นใดแก่
บุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 6 ห้ามพระภิกษุ
สามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิ
ของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 7 ห้าม พระภิกษุ สามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด

ข้อ 8 ให้พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางปกครองชี้แจงแนะนำผู้อยู่ในปกครองของตนให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ 9 พระภิกษุสามเณรรูปใดฝ่าฝืนละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน

ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือนแล้วแจ้งให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการ”

มหาเถรสมาคมได้แสดงเหตุผลของการห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมืองไว้ด้วย จึงขอสรุปไว้ดังนี้

1) การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมาย โดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง จึงไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วหากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธ

ศาสนาก็ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรทันที

2) การที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งบุคคลใด ๆ เพื่อเป็นสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาเทศบาลเป็นต้น ย่อมเป็นการประพฤติดุฉวิสัยของสมณะ (ผู้สงบ) บรรพชิต (ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมอง) นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงพระศาสนา เป็นที่ติเตียนของสาธุชนทั้งในและนอกพระศาสนา เพราะสมณะและบรรพชิตสมควรวางตนเป็นกลาง ทำจิตให้กว้างขวาง ด้วยเมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า

3) ในตำแหน่งที่มีผู้แข่งขันช่วงชิงกันมากคน พระภิกษุสามเณรเข้าช่วยให้ผู้ใดได้ ย่อมเป็นที่พอใจของผู้นั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้อีกเป็นจำนวนมากกับพวกพ้องย่อมไม่พอใจ เสื่อมคลายความเคารพนับถือ

4) ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่ของพระศาสนาขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของประชาชน พระภิกษุสามเณรจึงควรทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป ไม่ควรทำตนให้เป็นพวกเป็นฝ่ายของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะนำให้ชนทั้งหลายเห็นว่ามีที่ตั้งอยู่ในธรรม

เกิดความเบื่อหน่ายความวุ่นวาย
และดิ้นรนต่าง ๆ

แต่หากพระสงฆ์ท่านไปยุ่ง
เกี่ยวกับการเมืองแล้ว ความมัวหมอง
ของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของท่านก็มัก
ตามมาทันที จะเกิดการแบ่งกลุ่มของ
ประชาชนจะเกิดการชิงดีชิงเด่น
แก่งแย่งชิงกันและกัน ในที่สุดอาจ
นำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็อาจ
เป็นไปได้ดังนั้น พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์
ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิง
เด่นเหล่านี้ ท่านจึงต้องอยู่เหนือ
การเมือง ไม่ให้ท่านมายุ่งเกี่ยว
การเมือง

สรุป

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งพรรค
การเมืองต่าง ๆ ออกมาเคลื่อนไหว
อย่างคึกคักเพื่อเตรียมการเลือกตั้ง
ประชาชนทั่วประเทศต่างก็จะได้ใช้
สิทธิขั้นพื้นฐานในการเลือกตั้งอีกครั้ง
หนึ่ง ตามระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในอีก
มุมหนึ่งของสังคมไทย ประชาชนกลุ่ม
หนึ่งซึ่งมีจำนวนไม่น้อยถูกละเลยสิทธิ
ขั้นพื้นฐานนี้ เพียงเพราะว่าบุคคล
เหล่านั้นถูกเรียกว่า “พระสงฆ์” ในแง่
หนึ่งพระสงฆ์คือสาวกของพระพุทธเจ้า
เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา แต่ใน
อีกแง่หนึ่งพระสงฆ์ก็คือประชาชนที่มี
สิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติของ

รัฐธรรมนูญ กระทรวงกลาโหม
กำหนดให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นนักบวชใน
พระพุทธศาสนา มีหน้าที่ต้องไปเกณฑ์
ทหารในฐานะประชาชนไทยคนหนึ่ง
แต่กระทรวงมหาดไทยกลับปฏิเสธสิทธิ
ในการออกเสียงเลือกตั้งของพระสงฆ์
อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน
การตีความสิทธิและหน้าที่ของพระสงฆ์
ในฐานะประชาชนของ
กระทรวงกลาโหมและ
กระทรวงมหาดไทยจึงขัดแย้งกัน ทั้ง ๆ
ที่ต่างก็เป็นหน่วยงานของรัฐทั้งคู่

ข้ออ้างโดยทั่วไปที่ห้ามมิให้
พระสงฆ์ไปใช้สิทธิออกเสียงในการ
เลือกตั้งก็คือ พระสงฆ์ไม่ควรจะยุ่ง
เกี่ยวกับการเมือง เนื่องจากพระสงฆ์
เป็นผู้ที่บริสุทธิ์ ส่วนการเมืองเป็นเรื่อง
สกปรก พระสงฆ์จึงไม่ควรเข้าไปแปด
เปื้อนกับความสกปรกของการเมือง ถ้า
หากข้อสมมติฐานที่ว่า การเมืองคือสิ่ง
สกปรก (ไร้จริยธรรม) เป็นจริงแล้ว
พระสงฆ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ
จริยธรรม ก็ยิ่งจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง
ให้มาก เพื่อที่จะชำระล้างการเมืองที่
สกปรกให้เป็นการเมืองที่สะอาดให้ได้
อาจถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์
ด้วยซ้ำไป

เมื่อพระสงฆ์ออกมาเรียกร้อง
สิทธิทางการเมืองแล้ว เราจะต้องศึกษา
ถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ ควบคู่กันไป
ด้วย คือ หน้าที่โดยธรรมโดยวินัยของ

พระสงฆ์นั้นมีอะไรบ้าง และศึกษาเจตนารมณ์ของการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ห้ามไม่ให้ พระภิกษุสามเณร นักบวช ออกเสียงเลือกตั้งนั้นเจตนารมณ์ที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร และเชื่อแน่ว่าในสังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาผู้นำประเทศในสมัยนั้นย่อมนำเรื่องดังกล่าวเข้าปรึกษาพระเถระผู้ใหญ่ ถึงความสมควรหรือไม่ควรในการที่จะให้พระสงฆ์ออกเสียงเลือกตั้ง จึงได้มีการตรากฎหมายออกมาดังเช่นทุกวันนี้ อีกประการหนึ่งผู้แทนที่เป็นพุทธศาสนิกชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือปกป้องพระพุทธรูปเหมือนกับผู้แทนที่เป็นศาสนิกของศาสนาอื่นได้ นี่ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์ออกมาเรียกร้องสิทธิในการเลือกตั้งเพื่อเลือกผู้แทนของตนเองเหมือนในประเทศศรีลังกาและเมื่อนำที่ของพระสงฆ์ถูกตีความว่าเป็น ผู้ที่มีหน้าที่ทางการเมืองเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป เพียงแต่บทบาทของแต่ละคนในสังคมก็จะแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ทำให้พระสงฆ์ออกมามีบทบาททางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ กันไป เช่น การอภิปรายทางรายการทีวี การชุมนุมประท้วง การชุมนุมเรียกร้อง การนั่งบนรถเครื่องเสียงอภิปราย การขึ้นเวทีร่วมอภิปราย เป็นต้น จนเป็นเหตุให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางเสื่อมเสีย

จึงต้องหันมาทบทวนกันใหม่ว่า เสรีภาพทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นควรมีขอบเขตแค่ไหน จากการศึกษาข้อมูลจากพระธรรมวินัย พระจริยาวัตรของพระพุทธองค์ และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองของพระสงฆ์ในอดีต จึงพอจะประมวลหลักการแสดงเสรีภาพทางการเมืองของพระสงฆ์ ดังนี้ 1. พระสงฆ์มีเสรีภาพที่จะแสดงออกทางการเมืองได้ เพราะพระธรรมวินัยไม่ได้ห้ามเอาไว้ 2. การแสดงออกทางการเมืองในที่นี้ไม่รวมถึงการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องทางใดทางหนึ่งในเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ 3. การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์นั้นควรแสดงออกเท่าที่จำเป็นภายใต้ขอบเขตของพุทธดำริที่เคยใช้เป็นเหตุในการบัญญัติวินัยว่า “การกระทำของพวกเรานั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เสื่อมใส หรือเพื่อความเสื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เสื่อมใสแล้ว” 4. การที่พระสงฆ์หนึ่งเจตต่อเหตุการณ์ที่ควรออกมาคัดค้าน หรือ ไม่สนับสนุนสิ่งที่ถูกต้องดังนั้นก็ถือว่า เป็นสิ่งที่ควรทำไม่ได้ หากอยู่ในวิสัยที่จะสามารถทำได้ 5. การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์ไม่ว่าทางใด ต้องยึดหลักการที่ว่า “เพื่อประโยชน์และความสุขของคนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ จะประกาศพรหมจรรย์

อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด” โดยการดำรงตนเป็นกลาง ต่อทุกฝ่าย ยึดธรรมะ คือ ความถูกต้อง ดิงามเป็นที่ตั้ง

พระสงฆ์กับการเมืองควร เกี่ยวเนื่องกันในภาวะที่เหมาะสม จะทำให้พระสงฆ์สามารถบำเพ็ญสมณธรรมได้สะดวกโดยมุ่งหมายที่เสรีภาพทางใจเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ยังสามารถบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสังคมได้ด้วย โดยการเป็น สติปัญญาให้กับสังคมในการแก้ปัญหา สังคมรูปแบบต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้น ศาสนากับการเมืองสัมพันธ์กันอย่าง แยกไม่ออกมาโดยตลอด ในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐ เป็นผู้แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบ พระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ ปลอมปนมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น ปัจจุบันนักการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไป ควบคุมกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการ ศาสนา เป็นต้น เมื่อนักการเมืองเป็นผู้ ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะสงฆ์ก็ น่าจะมีสิทธิเลือก นักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่าน กระบวนการเลือกตั้ง

ดังนั้น เพื่อให้มีความเป็นกลาง และรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม เพราะ พระสงฆ์เองเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของ ประชาชนทุกหมู่เหล่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม ไต พรรคการเมืองใด แต่ถ้าพระสงฆ์ เข้าไปยุ่งกับการเมืองแล้ว ความมัว หมองของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของ ท่านก็มักตามมาทันที จะเกิดการ แบ่งกลุ่มของประชาชนจะเกิดการชิงดี ชิงเด่น แย่งแย้งซึ่งกันและกันในที่สุด อาจนำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็ อาจเป็นได้ “พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิง เด่นเหล่านี้ ท่านจึงต้องอยู่เหนือ การเมืองไม่ให้น่ามายุ่งการเมือง แต่ เมื่อใดพระสงฆ์มายุ่งกับการเมือง เมื่อนั้นความตรงกันข้ามก็จะบังเกิดขึ้นใน พระสงฆ์”

บรรณานุกรม

- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2548). *พระพุทธศาสนากับคึกฤทธิ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- จำนง ทองประเสริฐ. (2520). *พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.

- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- เทพ สุนทรสารทูล. (2531). *พระเล่านการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด.
- เบญจา มังคละพฤกษ์. (2552). *พระกับการเมือง หลวงตามหาบัวกับทักษิณ*. นนทบุรี : สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2533). *ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2534). *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2540). *วรรณคดีทางการเมืองของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สามัคคีสาส์น.
- พรรค National Heritage Party (JHU). สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2559, จาก <http://www.amarasara.info/jhu-news/>
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). *พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มทางจากวิกฤต*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2545). *รัฐกับศาสนาบทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1, 2, 5, 7, 10*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร และวีรวัลย์ งามสันติกุล. (2549). *พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- สมิทธิพล เนตรนิมิต, ผศ.ดร. (2553). *ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในอริยวินัย: วิถีชีวิตและบทบาทของพระสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุขุม นวลสกุล. (2516). *ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้
1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ในมิติด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศาสนา ภาษา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสหวิทยาการ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมุ่งวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัด และอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทย และภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มี

ผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยงานสังกัด

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsri334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และผลการวิจัยโดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

(4)

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. บรรณานุกรม (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น โดยใช้อ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4. สรุป (Conclusion)

5. บรรณานุกรม (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและบรรณานุกรมทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุ

ชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เพื่อกำกับท้ายเนื้อความที่อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
2. ผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ, 2554: 44)
3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553: 44) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)
4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ, 2548: 55)
5. ให้เรียงลำดับบรรณานุกรมตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่ง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003: 4)
2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000: 3) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)
3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง (Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัย

4.2 บรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ ครั้งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่./ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือ การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ในชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./
สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างบรรณานุกรม

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

โกนิฐฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- John, J. L. (1987). *Carrying Capacity for Tourism Development in National Part of the United States*, UNEP, Industry and Environment. Vol. 9 No. 1.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., Robert, M. K. & Hal, B. J. (Eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย (กรณีส่งบทความทางไปรษณีย์)

1. ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด จำแนกเป็น
 - ต้นฉบับที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 2 ชุด
 - ต้นฉบับที่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 1 ชุด

เอกสารต้องระบุรายละเอียดของผู้เขียนบทความ (Author (s)) ได้แก่ ชื่อหน่วยงานสังกัด โดยมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เฉพาะผู้รับผิดชอบบทความ (Corresponding Author) ให้ระบุ E-mail ที่สามารถติดต่อได้ ในกรณีที่ต้นฉบับดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

2. แผ่นซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น (ระบุชื่อบทความและชื่อผู้เขียน)

3. กรอบแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

5.2 ช่องทางการจัดส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับด้วยตนเองทางไปรษณีย์ โดยเจ้าหน้าที่ของถึง “กองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ เลขที่ 566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000”

2. ส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) แนบไฟล์ต้นฉบับ (File Attachment) และไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ ในรูปแบบไฟล์ Word, PDF มายัง E-mail: jsbsmcu@gmail.com

3. ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” โดยผู้เขียนต้องลงทะเบียนในระบบวารสารบัณฑิตแสงโคมคำก่อน ตามลิงค์ <https://www.firstojs.com/index.php/jsb> ส่งบทความต้นฉบับ (File Attachment) พร้อมแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.doc ของ Microsoft Word หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์รูปภาพ ในสกุล *.pdf *.jpg *.png หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตาราง และบรรณานุกรม) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นเกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลั่นกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร และหลังจากการตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนจะได้รับวารสารเล่มที่นำบทความลงตีพิมพ์ จำนวน 1 เล่ม

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....

(English).....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์.....E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ชื่อบทความภาษาไทย (20 pt.)
Title in English (18 pt.)
 เว้น 1 บรรทัด
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)
 อีเมลของผู้เขียน (14 pt. ตัวธรรมดา)
 เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....
(ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.)

คำสำคัญ (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
 (Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....
(ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
 (Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)
 1.(ขนาด 16 pt.).....
 2.
 3.
 (Before 6 pt.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

ผลการวิจัย (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

อภิปรายผล (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

สรุป (18 pt.)
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(ขนาด 16 pt.).....

 (Before 6 pt.)

บรรณานุกรม (18 pt.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

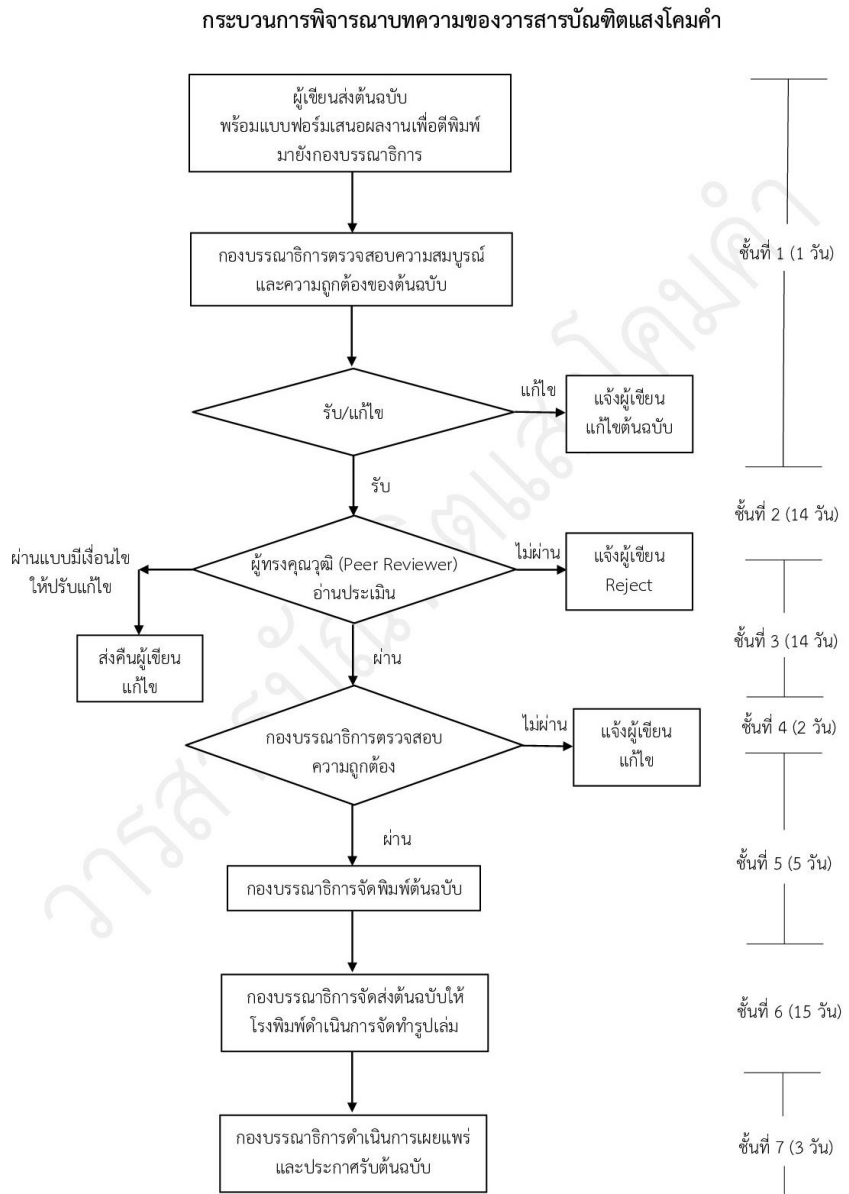
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

[illegible]

[illegible]

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

โทรศัพท์ 0-5487-0141

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

www.firstojs.com/index.php/jsb/index